ปัญญาวิมุตติ
เจโตวิมุตติ

ปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ
พระอาจารย์สงบ มนสฺสนฺโต

มูลนิธิพระสงบ มนสฺสนฺโต
โพธาราม ราชบุรี

พระอาจารย์สงบ มนสฺสนฺโต

ปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ

มูลนิธิพระสงบ มนสฺสนฺโต
โพธาราม ราชบุรี

ปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ

พระอาจารย์สงบ มนสฺสนฺโต

ISBN 978-616-91136-8-3

พิมพ์ครั้งที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๖

จำนวน ๖๐,๐๐๐ เล่ม

จัดทำโดย มูลนิธิพระสงบ มนสฺสนฺโต
เลขที่ ๕ หมู่ ๓ บ้านหนองแหน ต.หนองกวาง
อ.โพธาราม จ.ราชบุรี ๗๐๑๒๐

จัดพิมพ์ที่ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๓๗๖ ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี)
เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์ ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐ โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๗๔๒

คำนำ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อบรรดาสรรพสัตว์โดยไม่มีประมาณและไม่มีใครเสมอเหมือน ทรงมีพระเมตตาสั่งสอนพุทธบริษัทให้ละความชั่ว ทำแต่ความดี และทำจิตให้ผ่องใส โดยธรรมคำสอนจะเน้นหนักการปฏิบัติบูชาแทนอามิสบูชา ซึ่งพระองค์ทรงวางแนวปฏิบัติภาวนาตามนิสัยวาสนาของพุทธบริษัทไว้ ๒ แนวทางหลัก ได้แก่ **ปัญญาวิมุตติ** และ **เจโตวิมุตติ** โดยทรงประทานให้ พระสารีบุตร และ พระโมคคัลลาน์ ซึ่งเป็นเอตทัคคะเลิศในด้านปัญญาและด้านฤทธิ์ เป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาและเบื้องซ้ายตามลำดับ ทั้งทรงยกย่องเป็นต้นแบบของแนวปฏิบัติภาวนาทั้งสองเรื่อยมาตราบจนทุกวันนี้

เนื่องเพราะสังคมชาวพุทธในสมัยปัจจุบัน ปุถุชนคนส่วนใหญ่มีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับแนวปฏิบัติภาวนาทั้งสองเป็นอันมาก โดยเข้าใจว่าเป็นปัญญาจากการตรึกนึกคิด จากสัญญาความจำ หรือเป็นเรื่องฤทธิ์เดช รู้วาระจิต ทั้งนักปฏิบัติภาวนาส่วนใหญ่ก็หลงติดและสำคัญตน ฉะนั้น ครูบาอาจารย์ที่รู้จริงเห็นจริง ที่คอยเมตตาชี้แนะสั่งสอนจึงจำเป็นและสำคัญมาก

ท่านพระอาจารย์สงบ มนสฺสนฺโต เป็นครูบาอาจารย์สำคัญองค์หนึ่งในสมัยปัจจุบันที่เทศน์แจกแจงกระบวนการของ ปัญญาวิมุตติและ เจโตวิมุตติ ไว้อย่างละเอียด ชัดเจน แจ่มแจ้ง ทั้งกล้าเผชิญการตรวจสอบจากนักปฏิบัติภาวนาทั้งหลาย **เพราะผลของการปฏิบัติ**

ภาวนาต้องเป็นอันเดียวกัน ถ้าผลแตกต่างกัน ย่อมมีฝ่ายหนึ่งผิด

ท่านได้เมตตาเทศน์ ปัญญาวิมุตติ และ เจโตวิมุตติ ล้วนหลงติดและสำคัญตนได้ด้วยกัน การปฏิบัติภาวนาแทนที่จะบูชาธรรม กลับเป็นบูชากิเลส ให้กิเลสบงการ จนไม่อาจเข้าสู่สัจจะความจริงได้ กล่าวคือ ปัญญาวิมุตติ แทนที่จะเป็นภาวนามยปัญญาชำระกิเลสให้หมดสิ้นจากใจ กลับเป็นปัญญาสมมุติ ปัญญาจากการตรึก การคาดคะเน กล่าวตู่ อ้างอิง ซึ่งล้วนเป็นโลกียปัญญา ส่วนเจโตวิมุตติ แทนที่จิตจะพิจารณาอริยสัจ พิจารณาในกาย เวทนา จิต ธรรม กลับเป็นจิตที่ส่งออกรู้เห็นเรื่องภายนอกจนเพลิดเพลินหลงติด ทำให้กิเลสทวีพอกพูนเพิ่มมากยิ่งขึ้น

โดยท่านได้สรุปไว้ดังนี้ **ปัญญาวิมุตติ หรือ เจโตวิมุตติ สิ่งที่รวม กระบวนการรวมกันแล้ว มันเป็นอันเดียวกัน อันเดียวกันโดยผล ต่างกันที่วิธีปฏิบัติ** โดยในด้านสมถะหรือการทำความสงบของใจ ปัญญาวิมุตติใช้ปัญญานำ เป็นปัญญาอบรมสมาธิ ส่วนเจโตวิมุตติต้องอาศัยสมาธิเป็นฐาน จากนั้นให้ออกเจริญด้านวิปัสสนา ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญโดยบ่อยครั้งซ้ำแล้วซ้ำเล่า เป็นมรรคสามัคคีสมุจเฉทปหานชำระกิเลส จนถึงที่สุดแห่งธรรมเป็นอกุปปธรรม

หนังสือ ปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ หากได้อ่านพิจารณาใคร่ครวญ ไตร่ตรองโดยละเอียดถี่ถ้วน แล้วน้อมนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังสม่ำเสมอ จะเป็นประโยชน์อย่างมาก เพราะจะทำให้เกิดความเข้าใจถูกต้องมากยิ่งขึ้น การปฏิบัติภาวนาก็จะก้าวหน้า ทั้งจะอำนวยให้เข้าสู่สายทางแห่งอริยธรรม อันเป็นการเจริญตามรอยองค์พระบรมศาสดาได้อย่างสมบูรณ์งดงามที่สุด

มูลนิธิพระสงบ มนสฺสนฺโต

มิถุนายน ๒๕๕๖

มูลนิธิพระสงบ มนสฺสนฺโต
โพธาราม ราชบุรี

สัจจะความจริงของเรา
เราเข้าไปโดยปัญญาเข้าไปเห็นน่ะ
มันจะจับแล้วสะเทือน
พอเราจับนี่สะเทือนมาก เพราะอะไร
เพราะธาตุจับธาตุ สสารจับสสาร
สสารที่มีชีวิต มันใช้เครื่องมือเข้าไปจับมัน
เห็นไหม แร่ธาตุต่างๆ นี่ใช้เครื่องมือตรวจสอบ
แต่สสารที่มีชีวิต สสารที่เป็นเรา
ตัวสสารตัวนี้มันสร้างพลังงานของมัน
เป็นอรหัตตมรรค เป็นปัญญา
นี่ปัญญาวิมุตติตรงนี้ มันเข้าไปทำลาย

ปัญญาวิมุตติ

พระอาจารย์สงบ มนสฺสนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๐

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันมาฆบูชา วันมาฆบูชานะ พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ องค์ มาเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า "พระอรหันต์สมัยพุทธกาล" กับ "พระอรหันต์สมัยกึ่งพุทธกาล" พระอรหันต์ในกึ่งพุทธกาลนะ ๒,๕๐๐ ปีมา ครูบาอาจารย์ของเราค้นคว้าสิ่งนี้ขึ้นมา สิ่งที่เป็นพระอรหันต์ต้องมีความเห็นความรู้จริงตามสัจจะความจริงจากอริยสัจ สิ่งที่ว่าอริยสัจองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้อริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค สิ่งที่เป็นอริยสัจมันเป็นเครื่องดำเนินไง

อริยสัจ เห็นไหม สติปัฏฐาน ๔ อริยสัจ ๔ มรรค ๘ มรรคคืออะไร? มรรค เห็นไหม ว่าเราเป็นผู้ที่มีปัญญา เราว่าเดี๋ยวนี้โลกนี้เจริญ สมัยพุทธกาลนะ ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่เจริญ สิ่งที่ยังไม่เจริญผู้ที่มีฤทธิ์มีเดชเป็นเรื่องที่มหัศจรรย์นะ ฤาษีชีไพรในสมัยพุทธกาลเหาะเหินเดินฟ้าได้ เพราะสมัยอดีตไม่มีเรื่องที่เป็นวิทยาศาสตร์ที่จะมาหลอกลวงกัน

ใครทำได้สภาวะแบบนั้นจะเป็นสิ่งที่ว่าสังคมยอมรับ **สังคมยอมรับ แต่ธรรมไม่ยอมรับ**

ธรรม เห็นไหม ธรรมสัจจะความจริงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่ไปศึกษาเล่าเรียนกับเจ้าลัทธิต่างๆ มา ไม่ยอมรับสภาวะแบบนั้นเลย เพราะสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมาจากฌานสมาบัติ ฌานสมาบัติเกิดจากอะไร? ฌานสมาบัติเกิดจากกำลังของจิต พลังงานของจิตนะ จิตที่เป็นสมาธิจะมีพลังงานมาก แล้วจิตที่เป็นสมาธิมันมาจากไหน

สมัยกึ่งพุทธกาล เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์จะถึงคราวที่ว่ามีบารมี ทุกพระองค์จะมีพระอรหันต์เป็นเอหิภิกขุจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบวชให้ จะมีอย่างนี้ทุกๆ พระองค์ไป สิ่งนี้เป็นเครื่องการันตีว่า สิ่งที่ประพฤติปฏิบัติด้วยความสัตย์จริง สัจจะความจริง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ปฏิเสธสิ่งนี้นะ

ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้พยากรณ์ คำว่า "พยากรณ์" หมายถึงยอมรับ แต่ยอมรับนี่รับสิ่งใด? รับสิ่งที่เป็นความจริงสิ สิ่งที่เป็นความจริงนะ สิ่งที่พระอรหันต์ในสมัยพุทธกาลเข้าใจว่าตัวเองเป็นพระอรหันต์ ว่าจะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไม่ให้พบ ให้พระไปดักที่ปากทาง ให้ไปเที่ยวป่าช้าก่อน พอไปป่าช้า พระอรหันต์ไปเห็นซากศพ ไปเห็นสิ่งต่างๆ มันมีการไหวของใจ สิ่งที่ใจมันไหวมันเป็นพระอรหันต์มาจากไหนล่ะ? มันเป็นพระอรหันต์ด้วยความสำคัญผิด สิ่งที่สำคัญผิด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ต้องให้เข้าพบเลย ให้ออกไปเที่ยวป่าช้า

มันเป็นสมัยอดีต สมัยโบราณ มันไม่มีสิ่งที่ว่าจะมาเป็นทางวิทยาศาสตร์ ทางเล่นแร่แปรธาตุ ถ้าทางเล่นแร่แปรธาตุ สิ่งนี้มันเป็นเรื่องของไสยศาสตร์ ในการประพฤติปฏิบัติ มันเป็นกำลังของจิตไง ถ้าจิตมีกำลังสภาวะแบบนี้ นี่ความเป็นไปของจิต แล้วติดด้วย ถ้ามีฌานมีสมาบัตินะ มันมีความสงบของใจ ถ้ารักษาใจไม่เป็น สิ่งนี้ก็เสื่อมสภาพไป เวลาคลายออกมาแล้วเป็นปุถุชนธรรมดา สิ่งที่เป็นธรรมดา นี่สิ่งนี้ยังมีเลย

แต่ในปัจจุบันนี้ทางวิทยาศาสตร์เจริญ มันมีเครื่องทุ่นแรง มันมีสิ่งต่างๆ ที่เราจะเอามาเสริมสร้างสภาวะแบบนี้ได้ คนก็ไปเข้าใจสภาวะแบบนั้น แล้วเราก็เข้าใจเอง เพราะเราว่าเราเป็นปัญญาชน เราว่าเราใช้ปัญญาของเรา เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ในศาสนาพุทธเราเป็นศาสนาแห่งปัญญา”

“ในโลกนี้คนโง่มากหรือคนฉลาดมาก” คำพูดนี้เป็นคำพูดของสัญชัย เวลาพระสารีบุตรไปศึกษากับสัญชัย พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ สร้างบุญญาธิการมา ปรารถนามาเป็นผู้อุปัฏฐาก เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์สร้างบุญญาธิการมา ๔ อสงไขยแสนมหากัป สิ่งที่ว่าสร้างเป็นพุทธอุปัฏฐากก็ต้องสร้างบุญญาธิการมาเหมือนกัน เพราะเป็นความปรารถนา เห็นไหม ถึงมีปัญญาไง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าค้นคว้าอยู่ ๖ ปี ๖ ปีนี้ทดสอบกับเจ้าลัทธิต่างๆ มาทั้งหมด แล้วปฏิเสธทั้งหมด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาค้นคว้าเอง ค้นคว้าเป็นสยัมภู ตรัสรู้เองโดยชอบ แล้วโดยไม่ชอบล่ะ ถ้าโดยไม่ชอบ มันก็หลงไปตามกิเลสไง เห็นไหม ถ้า

ตรัสรู้เองโดยชอบ แล้วปฏิญาณตนว่าเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เจ้าลัทธิต่างๆ จะโต้แย้งอย่างไร โดยปัญญา โดยข้อเท็จจริง จะโต้แย้งสู้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้

พระโมคคัลลานะ พระสารีบุตรก็ปรารถนามาเป็นผู้ที่อุปัฏฐากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็สร้างสมบุญญาธิการมา ไปอยู่กับสัญชัยนะ สัญชัยบอกว่า “สรรพสิ่งนี้ไม่ใช่ สิ่งต่างๆ ก็ไม่ใช่ สิ่งที่ไม่ใช่ก็คือไม่ใช่ ไม่ใช่” นี่ปฏิเสธมาตลอด ปฏิเสธมาตลอด ปัญญามันไม่มี เห็นไหม พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะศึกษามาจนหมดกระบวนท่าของสัญชัย ถึงว่าสิ่งนี้แก้กิเลสไม่ได้

เหมือนกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเรียนกับอาฬารดาบส เวลาเข้าสมาบัติ “เจ้าชายสิทธัตถะได้สมาบัติเท่าเรา สิ่งนี้ด้วยการสอนของสำนักเรา หมดทางจะไปแล้ว สิ่งนี้สิ้นสุดกระบวนการของการประพฤติปฏิบัติ ให้เป็นผู้ช่วยสอน ให้เป็นผู้ที่สอนลูกศิษย์ลูกหาได้” เจ้าชายสิทธัตถะไม่เชื่อ ไม่เชื่อเพราะอะไร เพราะสิ่งที่ว่ามันฝังใจอยู่มันยังไม่ได้ชำระออกไปจากใจ

เวลาสละไป แล้วไปค้นคว้าขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอง ไปตรัสรู้อยู่ที่โคนต้นโพธิ์น่ะ โคนต้นโพธิ์นั้นเป็นรูป เป็นสถานที่ ร่างกายก็เป็นวัตถุ แต่หัวใจ มโนธาตุ มโนธรรม สิ่งที่เป็นธรรมนะ จิตนี้เป็นอวิชชาทั้งหมด แต่เป็นมโนธาตุ มโนธรรมอันนี้เข้ามาชำระหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่ตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะก็เหมือนกัน ไปศึกษาเล่าเรียน

กับสัญชัยนะ ไม่ใช่ ไม่ใช่ ไม่ใช่ไปเรื่อย มันถึงไม่สิ้นสุด เห็นไหม นี่สัญญากันว่า ถ้าใครมี ใครพบเห็นสิ่งใด ใครพบเห็นครูบาอาจารย์ ให้บอกกัน พระสารีบุตรไปพบพระอัสสชิ เห็นการเคลื่อนไหวไป เห็นต่างๆ นี่ถึงกาลถึงเวลานะ สิ่งต่างๆ ที่เห็นแล้วมันประทับใจ ตามพระอัสสชิไป

"ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้สาวไปดับที่เหตุนั้น"

ธรรมทั้งหลาย ธรรม ธรรมที่ว่าธรรมๆ นี่มันเป็นธรรมสำเร็จรูป ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า **"ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ"** ความสุข ความทุกข์ ความฟุ้งซ่าน ความกังวล ความว่าง ความเป็นไป ของใจเรา นี่ธรรมทั้งหลายมันมาแต่เหตุ **เหตุคือ เย ธมฺมาฯ เหตุคือ อวิชชา เหตุคือความไม่รู้** เห็นไหม พระสารีบุตรสาวไปหาเหตุ เป็น พระโสดาบันขึ้นมา นี่สัญญากับพระโมคคัลลานะไว้ กลับไปหา พระโมคคัลลานะ

พระโมคคัลลานะเห็นพระสารีบุตรเดินมา "คงจะมีอะไร มาบอกเรา" นี่เวลาบอกธรรม ธรรมข้อเดียว สิ่งทั้งหลาย ธรรม ทั้งหลายมาแต่เหตุ นี่ย้อนกลับไป ย้อนกลับไป พอสาวไปถึงเหตุนะ เป็นพระโสดาบันทั้งคู่

เห็นไหม ระลึกถึงคุณ ทั้งๆ ที่สัญชัยสอนนะ พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะเห็นเลยว่าสิ่งนี้ไม่ใช่ แล้วมันไม่สามารถแก้กิเลสได้ เพราะตัวเองมีบุญญาธิการ เห็นไหม ครูอาจารย์นี้สอนผิด แล้วเวลา ไปฟังเทศน์ของพระอัสสชิมาแล้วเป็นพระโสดาบัน นี่จะทิ้งอาจารย์ไป ยังสงสารนะ ไปชวนกัน บอกว่า "ทิ้งเถิด ความเห็นทิฏฐิอันนี้มัน

ไม่ถูกต้อง เราจะไปหาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

สัญชัยไม่ไป ถามพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะว่า “ในโลกนี้คนโง่มากหรือคนฉลาดมาก”

พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะตอบเลยว่า “คนโง่มาก ในโลกนี้คนโง่มากกว่าคนฉลาด”

“ฉะนั้น ถ้าเธอว่าคนโง่มากกว่าคนฉลาด เธอจงไปอยู่กับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธะ พุทธศาสนา ศาสนาแห่งปัญญา ศาสนาแห่งคนที่ต้องไตร่ตรอง ต้องใคร่ครวญ จะไปอยู่กับคนฉลาดกลุ่มน้อยก็ไปเถิด เราจะอยู่กับคนโง่” อยู่กับคนโง่หลอกง่ายไง มันหลอกง่ายเห็นไหม สัญชัยไม่ไป

พระโมคคัลลานะ พระสารีบุตรชวนหมู่คณะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการสั่งสอนจนถึงที่สุดแห่งธรรมนะ เวลาถึงที่สุด ทั้งสององค์เป็นอัครสาวกเบื้องซ้ายและเบื้องขวา แต่นิสัยไม่เหมือนกัน

เวลาพระโมคคัลลานะเป็นพระโสดาบัน ไปอยู่กับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาตรึกในธรรม พระโสดาบันนะ ง่วงเหงาหาวนอน ปฏิบัติไปไม่ได้เลย เพราะต้องอาศัยความสงบของใจ เพราะพระโมคคัลลานะเป็นผู้ที่มีฤทธิ์ เป็นเจโตวิมุตติ เห็นไหม เจโตวิมุตติต้องอาศัยสมาธิ ต้องอาศัยฐานของใจ

แล้วเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่กับอาหารดาบสเวลาเข้าสมาบัติ ๘ สิ่งที่เป็นสมาบัติ ๘ นี่รู้ไปหมด เวลาเข้าสมาบัติแล้วถอยเข้าถอยออก ถอยเข้าถอยออก จิตมันจะมีพลังงานมาก จะทำ

สิ่งใดๆ อย่างที่ฤๅษีชีไพรในสมัยพุทธกาลทำนี่ทำได้หมดเลย แต่สิ่งนี้เป็นการส่งออก จิต พลังงานส่งออกไป มันเป็นพลังงานของจิต มันไม่ใช่ปัญญา มันไม่ใช่สิ่งที่เป็นความเห็นเรื่องของสรีระร่างกาย เรื่องของอริยสัจ เรื่องของทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เห็นไหม มันไม่ใช่เรื่องของอริยสัจ ถ้ามีกำลังส่งออกไปรับรู้สิ่งต่างๆ รับรู้สิ่งใดแล้วมันจะเป็นประโยชน์อะไร? มันไม่เป็นประโยชน์ เพราะมันยังไม่ชำระกิเลส

แต่ถ้ามันชำระกิเลสแล้ว เห็นไหม "เจโตวิมุตติ" สิ่งที่มีฤทธิ์มีเดช ในพระอรหันต์ประเภทต่างๆ จะมีฤทธิ์มีเดช แต่สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาเพราะสมัยนั้นไม่มีวิทยาศาสตร์ ในเมื่อไม่มีวิทยาศาสตร์ สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมา ก็ว่าสิ่งนี้ถูกต้อง ถูกต้องหมด คนก็ต้องยอมเคารพนับถือ

ถ้าเจโตวิมุตติ ต้องอาศัยกำลังของสมาธิ แต่อาศัยกำลังของสมาธิที่พระโมคคัลลานะออกมาจากสัญชัย นี่เป็นพระโสดาบัน แต่ขณะที่ประพฤติปฏิบัติยังโงกง่วง ยังง่วง เห็นไหม ตรึกขนาดไหน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงมาบอกว่า "ให้ตรึกในธรรม ให้เอาน้ำลูบหน้า" นี่พระโสดาบันนะ ทำความสงบของใจเข้ามา เพราะกิเลสสิ่งที่ละเอียดยังอยู่ในหัวใจ เห็นไหม ย้อนกลับเข้ามาให้จิตสงบ แล้วย้อนไปให้เห็นกาย เวทนา จิต ธรรม แล้วใคร่ครวญ ใคร่ครวญด้วยเจโตวิมุตติ สิ่งต่างๆ อาศัยกำลังของจิต แล้วแยกแยะออกไปอย่างนั้น จะเป็นเจโตวิมุตติ เห็นไหม นี่เป็นฝ่ายพระโมคคัลลานะ

พระสารีบุตรเป็นปัญญาวิมุตติ ปัญญาวิมุตตินี้ใช้ปัญญานำ เจโตวิมุตติต้องอาศัยสมาธิ อาศัยสิ่งต่างๆ แล้วแยกแยะออกไป จะเห็นภาพ เห็นต่างๆ ใช้การใคร่ครวญ การวิภาคะ การแยกส่วนขยายส่วนออกไป แต่ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ พระสารีบุตรง่วงเหงาหาวนอนไหม?

พระสารีบุตรไม่ได้ง่วงเหงาหาวนอน แต่พระสารีบุตรมีปัญญามาก ไม่เชื่อสิ่งต่างๆ ไม่เชื่อสิ่งใดเลย เห็นไหม

พระโมคคัลลานะ ๗ วัน เห็นไหม จากที่บรรลุโสดาบันแล้ว ก็ไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สอนอยู่ ๗ วัน ให้กำหนดจิต แล้วใคร่ครวญออกไปสิ่งต่างๆ จนถึง ที่สุดแห่งทุกข์ แต่พระสารีบุตรใช้เวลาถึง ๑๔ วัน ใคร่ครวญอยู่โดย ใช้ปัญญา ปัญญาของพระโสดาบันนะ นี่การใคร่ครวญโดยปัญญา

ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ สิ่งที่ใคร่ครวญโดยปัญญาแยกแยะ เห็นไหม ขณะที่พระสารีบุตรจะสำเร็จที่เขาคิชฌกูฏ ที่ถ้ำสุกรขาตา เวลาหลานมาเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กำลังจะมาต่อว่า เพราะว่าสิ่งต่างๆ ที่เอามา คือญาติพี่น้องมาบวชกับองค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า นี่ไม่พอใจ ไม่พอใจสิ่งต่างๆ ทั้งสิ้น องค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสตอบกับหลานพระสารีบุตร **“ถ้าเธอไม่พอใจ สิ่งต่างๆ เธอต้องไม่พอใจอารมณ์สิ่งที่เธอไม่พอใจเขาด้วย เพราะ อารมณ์ความรู้สึกนั้นก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง” เห็นไหม นี่ปัญญาวิมุตติ**

ปัญญาวิมุตติมันใช้ปัญญาใคร่ครวญในอารมณ์ความรู้สึก ใคร่ครวญในสิ่งที่จับต้องได้ มันเป็นปัญญาวิมุตติ นี่ใคร่ครวญขณะที่ เทศนาว่าการกับหลาน แต่พระสารีบุตรนั่งฟังอยู่ ถวายการพัดอยู่หลัง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระอรหันต์ขึ้นมาด้วยธรรมบทนี้ไง นี่ปัญญาวิมุตติ สิ่งที่ปัญญาวิมุตติ เป็นปัญญาของพระโสดาบัน

ในปัจจุบันนี้ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา เราก็ว่าเรา มีปัญญากัน เราใคร่ครวญกัน สิ่งที่เกิดขึ้นจากเราเป็นปัญญาสมมุติ

ปัญญาสมมุติเพราะเกิดจากเรา สรีระร่างกายมนุษย์นี้เกิดมาจากใคร? สิ่งที่เราเกิดมานี้เราเกิดมาจากโลกใช่ไหม คนเราเกิดมา เรามีอะไร? เรามีกิเลส แต่ถ้าคนไม่มีกิเลสจะมาเกิดได้อย่างไร

แม้แต่เจ้าชายสิทธัตถะ ขณะที่เกิดมาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะยังมีกิเลสเลย เพราะอะไร เพราะออกศึกษา ออกใคร่ครวญเพื่อจะเป็นกษัตริย์ เตรียมตัวเพื่อจะเป็นกษัตริย์ พระเจ้าสุทโธทนะก็หาครอบครัวให้ ทำไมมีราหุล นี่คืออะไร? นี่คือใช้ชีวิตแบบโลกใช่ไหม แต่ด้วยบุญญาธิการ การสร้างสมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงคราวถึงเวลา เพราะการสร้างมากับพระนางพิมพา ราหุล สิ่งต่างๆ ที่สร้างมาเพื่อจะมาเกิดเป็นชาติสุดท้าย

ถึงคราวไปเที่ยวสวน ไปเห็นยมทูตมาแสดงให้เห็น เห็นการเกิดเห็นเด็กอ่อน “มีการเกิดหรือ โลกนี้มีการเกิดหรือ” ดูสิ ดูเวลาคนที่มีความสุข สุขจนขนาดเข้าใจว่าเราเป็นสภาวะแบบนั้น จะไม่มีการตายเห็นไหม เห็นมีเด็กเกิด มีคนแก่ มีคนเจ็บ มีคนตาย ยังสะเทือนใจไงนี่คนมีปัญญานะ สิ่งใดๆ จะเป็นประโยชน์ มันสะเทือนหัวใจมาก “เราต้องเป็นอย่างนั้นหรือ” ถึงได้ออกแสวงหา ออกแสวงหามาเพื่อให้สิ้นจากทุกข์ สิ่งที่เกิดขึ้นนี้คืออำนาจวาสนา สิ่งที่เป็นอำนาจวาสนา นี่เกิดมาก็ยังมีกิเลสอยู่ แล้วอำนาจวาสนานี้ ออกค้นคว้าอยู่ ๖ ปี

เวลาสิ้นกิเลสไปในคืนวันวิสาขบูชา เห็นไหม กำหนดอานาปานสติ ทำความสงบของใจ เพราะถ้าเป็นฌานสมาบัติ มันเป็นพลังงาน มันเป็นจิตเข้าสมาบัติ ตั้งแต่ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน อากาสานัญจายตนะ ขณะที่จิตมันเปลี่ยนระดับขั้นตอนของสมาบัติ มันจะเหมือนกับเพิ่มพลังงาน อัดจิตเข้าไปให้มีพลังงาน

ตลอดไป แล้วถอยกลับ แล้วย้อนไปย้อนกลับ พลังงานนี้เกิดขึ้นมา จิตจะมีพลังงานมาก พอมีพลังงานแล้วมันก็ไปตามพลังงานนั้น แต่เราไม่รู้จักควบคุม เรารักษาไม่เป็น เพราะอะไร เพราะเราไม่มีปัญญา เราไม่เข้าใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ได้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังไม่เข้าใจสภาวะต่างๆ เหล่านี้เลย

เวลากลับมาเป็นอานาปานสติ กำหนดลมหายใจเข้าลมหายใจออก จนจิตละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไป ตั้งสติไว้ ตั้งสติไว้ พอเข้าไปถึงข้อมูลของใจ บุพเพนิวาสานุสติญาณ เห็นข้อมูลของใจ ใจของเราที่ย้อนกลับไป

ถ้าใจโดยกิเลส ใจโดยที่มีข้อมูลอยู่ ใจยังไม่ชำระกิเลส ยังไม่เป็นพระอรหันต์ สิ่งนี้ยังมีอยู่ในหัวใจทั้งหมด ถ้าจิตสงบเข้าไป สงบเข้าไป ย้อนกลับเข้าไป เป็นบุพเพนิวาสานุสติญาณ สาวไปไม่มีที่สิ้นสุด จิตนี้เกิด ถ้ามันสิ้นสุด สิ้นสุดตรงไหน เริ่มต้นตรงไหน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสาวไปแล้วไม่มีต้นไม่มีปลาย ยังสาวไปได้เรื่อยๆ ด้วยปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่จบ ย้อนกลับ เห็นไหม นี่คืออดีต

อนาคต จุตูปปาตญาณ จิต ถ้ายังมีแรงขับ ยังมีกิเลสอยู่ ต้องเกิดหมด สิ่งที่เกิดหมดมันก็เป็นอดีตอนาคตอย่างนี้ แล้วถ้าเข้าสมาบัติ มันเข้าไปรู้อย่างนี้ รู้การเกิดและการตาย มันมีประโยชน์อะไร ความรู้การเกิดและการตายนะ รู้อดีตรู้อนาคตไง รู้การเกิดและการตาย แต่ไม่ได้ทำลายเชื้อของการเกิดและการตาย ถ้าทำลายเชื้อของการเกิดและการตายก่อน แล้วย้อนกลับมา อาสวักขยญาณ พอทำลายเชื้อของการเกิดและการตายจบสิ้น นี่ต่างหากถึงเกิดองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศาสนาพุทธถึงเกิด ปัญญาในศาสนาเกิดตรงนี้ไง

ถ้าปัญญาในศาสนาเกิดตรงนี้

แล้วเราเกิดมาโดยสมมุติ ปัญญาของเราเป็นปัญญาสมมุติ เพราะอะไร เพราะเราเกิดมา เห็นไหม ไม่ได้เทียบถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะนี่กิเลสทั้งนั้นเลย แล้วเราเกิดเป็นเรานี่เป็นกิเลสไหม ถ้าเป็นกิเลส สิ่งที่เกิดมานี่เป็นสมมุติไหม เพราะอะไร

เพราะการเกิดและการตาย เรายังเกิดและตายอยู่ แล้วถ้าปัญญามันเกิดขึ้นมา มันเกิดขึ้นมาจากใคร? ก็มันเกิดขึ้นมาจากเรา พอมันเกิดขึ้นมาจากเรา สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นมาเป็นปัญญาโดยสมมุติทั้งหมดเลย แล้วสิ่งที่เป็นปัญญาสมมุติมันจะไปฆ่ากิเลสได้ไหม แล้วปัญญาโดยสมมุติมันมุดลงไปอีก มันมุดลงไปในกิเลสตัณหาความทะยานอยาก เห็นไหม นี่ปัญญาโดยสมมุติ

เพราะเราเกิดมาโดยสัญชาตญาณ คนเราต้องมีปัญญาศึกษามาขนาดไหน มันมีปัญญาทั้งหมด ปัญญาอันนี้ใครพาใช้? กิเลสพาใช้นะ ตัวตนเรานี้พาใช้ ความเห็นของจริตนิสัยพาใช้ ถ้าคนโทสจริตโมหจริต ปัญญาที่ออกมา ออกมาจากฐานของจิตอันนี้ จิตอันนี้ศึกษามาขนาดไหน การศึกษาเป็นวิชาชีพ การศึกษาข้อมูลอันนั้นมา เราศึกษามาใช้เป็นวิชาชีพเพื่อหาดำรงชีวิต แล้วเราเจอสิ่งต่างๆ ในโลกนี้ มันอยู่ที่มุมมอง มุมมองของการศึกษามา ศึกษามาขนาดไหน นี่เหตุการณ์อย่างหนึ่ง เขามองในแง่หนึ่ง แง่ภูมิหลังของเขา สิ่งที่เขามีภูมิหลังอย่างไรมา เขาก็จะตรรกะของเขา เขาก็วิเคราะห์วินิจฉัยสิ่งที่เกิดขึ้นโดยตรรกะของเขา สิ่งที่ตรรกะของเขา นี่เป็นอะไร ถ้าไม่ใช่สมมุติ นี่เป็นอะไร? นี่สมมุติทั้งนั้นเลย

แล้วถ้ามันมุดเข้าไปในกิเลสล่ะ มุดเข้าไปในกิเลสเพราะอะไร เพราะเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใช่ไหม เราไปว่าคนที่มีปัญญา เราว่ามีปัญญาทั้งหมดเลย แล้วเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะกี่ประโยค ๙ ประโยค ๑๐ ประโยค ก็แล้วแต่ ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมดเลย แล้วตีความได้หมด เข้าใจได้หมด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดธรรมะที่ไหน พูดกับใคร พูดอย่างไร เข้าใจหมดเลย รู้หมดเลย ความรู้อย่างนี้รู้แบบไหน พอรู้ขึ้นมา มันเป็นอะไร? มันก็เป็นกิเลสไง มันเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเราใช้สมมุติโดยปัญญาเรา ปัญญาเราสมมุติ สมมุติโดยข้อเท็จจริงเลย แล้วมันไปตรึกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ถ้าคนกำหนดสมาธินะ จิตมันสงบเข้ามา ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน มันมีความรู้ มีความมหัศจรรย์ในจิตนี้มาก แล้วปัญญานี้มันเป็นปัญญาสมมุติ พอปัญญาสมมุตินี่มันไปเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรึก พอเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรึก พอตรึกขึ้นมา มันมีอาการของจิต เพราะจิตมันเป็นสิ่งมหัศจรรย์อยู่แล้ว พอมีอาการของมัน เราก็ไปตื่นเต้นกับอาการอย่างนี้ไง

พอไปตื่นเต้นกับอาการอย่างนี้ ก็ว่า “นี่เป็นปัญญาของเรา นี่คือปัญญาวิมุตติ คือการฆ่ากิเลส”...มันไปชำระกิเลสที่ไหน มันเพิ่มกิเลสโดยที่ไม่รู้สึกตัว มันเพิ่มกิเลสเข้ามาในหัวใจของเรานะ มันเพิ่มขึ้นมา เพราะเราไปยึดมั่นถือมั่น เราไปคาดหมาย

ผู้ปฏิบัติธรรมไม่สมควรแก่ธรรมจะไม่เป็นปัญญาเลย มันไม่เป็นปัญญาในศาสนาเลย มันเป็นปัญญาของสัญชัย ปฏิเสธไปหมดเลย

ปฏิเสธแล้วจิตมันมีอาการ เห็นไหม ดูสิ เวลาพระสารีบุตร พระโมคคัล-ลานะอยู่กับสัญชัย "ไม่ใช่" ปฏิเสธเข้าไป จิตมันก็ถอยร่นเข้าไป มันปล่อยวาง มันปฏิเสธทั้งหมด สิ่งที่ปฏิเสธทั้งหมด มันได้ต่อสู้กับอะไร มันได้เห็นสิ่งใดๆ? มันไม่เห็นสิ่งใดๆ เลย แล้วเราไปตรึกในธรรม มันต่างกันตรงไหน สัญชัยที่ปฏิเสธอารมณ์ความรู้สึก มันต่างกันตรงไหน? มันไม่เห็นต่างกันเลย

แต่นี่อาศัยธรรมไง อาศัยธรรม เคลิบเคลิ้มไปในธรรม จะเคลิบเคลิ้มตามความเห็นของเราไปว่าสิ่งนี้เป็นปัญญา...มันเป็นความสมมุติ แล้วมันเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาอ้างอิง พออ้างอิง อาการของใจที่เป็นไป **อาการของใจไม่ใช่ใจ กิเลสอยู่ที่ใจ**

ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ คนที่ทำสัมมาสมาธินะ กำหนดพุทโธๆ เวลาจิตมันละเอียดเข้ามา อัปปนาสมาธิ มันจะปล่อยหมดเลย มันจะปล่อย เพราะจิตมันละเอียดเข้ามา **กำหนดลมหายใจนะ ถ้าเป็นอานาปานสติ กำหนดลมหายใจ กำหนดลมหายใจตลอด อยู่กับลม อย่าทิ้งลมนะ**

แต่เพราะความโง่ เพราะจิตมันโง่ เพราะศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแล้ว ถ้าจิตเวลาวิปัสสนา การทำความสงบของใจ ใจนี้ถ้าสงบเข้ามา มันจะละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไปจนรับรู้สิ่งใดๆ ไม่ได้เลย ถ้าโดยสมมุติมันก็อ้างอิง โดยสมมุติมันก็ทำกันไป จิตตกภวังค์หมดเลย จิตจะไม่เข้าถึงสัจจะความจริงเลย เพราะอะไร เพราะมันเป็นสัญญา มันเป็นสมมุติ แล้วมันมุดลงไปในกิเลส กิเลสมันมุดเข้าไป มุดเข้าไปจนมันเป็นภวังค์ มันไม่รู้สิ่งใดเลย ว่าง ว่าง สภาวะแบบนั้น เห็นไหม

แต่ถ้ากำหนดลมหายใจ **กำหนดลมหายใจให้ชัดเจน ถ้ากำหนดพุทโธๆ ให้ชัดเจนอยู่สภาวะแบบนั้น ชัดเจนตลอดเวลา มันจะละเอียดเข้ามาเอง** ละเอียดเข้ามาเพราะอะไร เพราะพลังงานของจิตมันมีอยู่แล้ว นี่ความร้อนไปตั้งอยู่ที่ไหน เราไปจับความร้อน เราจะเจอความร้อนทันที จิตมันมีพลังงานของมัน แล้วมันใช้อยู่ตลอดเวลา เพราะมันคิดอยู่ตลอดเวลา พลังงานมันกระจายตัวของมันอยู่ตลอดเวลา แต่เราไม่เคยใช้มัน เราไม่เคยใช้ประโยชน์จากมัน เพราะอะไร เพราะมันเป็นปัญญาโดยสมมุติ โดยสัญชาตญาณของมนุษย์

เพราะมนุษย์มีธาตุ ๔ และขันธ์ ๕ สิ่งที่เป็นธาตุ ๔ พลังงานอันนี้มันเป็นตัวจิต ตัวจิตมันเกิดขึ้นมาเป็นมนุษย์ เราออกมาจากครรภ์ของมารดา เราศึกษามาขนาดไหน มันจะมีปัญญาตลอดไป แล้วปัญญาอย่างนี้ ปัญญาคือการคิด การใคร่ครวญคำนวณต่างๆ มันคำนวณได้มันคิดของมันได้ตลอดเวลา นี่จิตมันใช้พลังงานอยู่ตลอดเวลา

แล้วเราใช้พุทโธๆๆ หรืออานาปานสติกำหนด กำหนดเข้ามาดึงพลังงานกลับ ดึงพลังงานที่มันออกไปให้กลับมา ถ้าดึงพลังงานกลับเราพุทโธๆ เข้าไป นี่การทวนกระแส กิเลสมันจะต่อต้าน ถ้ากิเลสมันต่อต้าน ธรรมต่างๆ มันจะแว็บออก พุทโธ มันจะคิดไปก่อน แล้วกลับมาพุทโธ อานาปานสติ มันก็เคลื่อนไปเคลื่อนมา

แล้วถ้าเกิดทำไป มันก็มีอาการวูบวาบ มีอาการเป็นไป ก็ว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมอีก มันเหมือนกับที่ว่า ปัญญาโดยสมมุตินั่นน่ะ เอาธรรมมาตรึกมันจะเป็นเฉพาะที่จะบอกถึงความมหัศจรรย์ของจิต จิตนี้มีพลังงานอยู่มาก แล้วมันอาศัยพลังงานนี้ มันใช้โดยธรรมชาติของมัน เรากำหนดพุทโธๆๆ หรืออานาปานสติ ละเอียดเข้ามา ความละเอียดนี้

มันละเอียดโดยข้อเท็จจริง ไม่ใช่ละเอียดโดยสมมุติ แต่นี่เราก็ไปสมมุติกันอีกว่าละเอียดๆ พุทโธๆๆ แล้วก็หลับไปเลย ว่างๆ ว่างๆ ออกมาพุทโธไม่ได้ เห็นไหม นี่มันมุดไปในกิเลส กิเลสมันบอกว่า “ถ้าออกมากำหนดพุทโธ มันหยาบ”

มันจะหยาบ มันจะละเอียด ในการทำอาหารนะ เราจะหั่นผัก เราจะซอยผักให้ละเอียด เราจะซอยผักให้ชิ้นเล็กชิ้นใหญ่ มันอยู่ที่เราใช่ไหม เราซอยผักให้ละเอียดเข้าไปเท่าไร เราก็ซอยไปสิ นี่เราจะซอยผักเอาผักมาวางไว้ แล้วก็บอกว่าซอยเสร็จแล้ว ถ้าซอยไปแล้วมันจะละเอียดจะหยาบต่างๆ กัน มันคาดมันคิดไป สิ่งที่คาดคิดไป มันไม่เป็นสัจจะความจริง มันถึงไม่เป็นสัมมาสมาธิไง

ถ้ากำหนดสมาธินะ ถ้าจิตมันพุทโธๆๆ เข้าไป ถ้าจิตมันจะลงในสมาธิ มันจะลงละเอียดเข้าไป ลึกเข้าไป ดื่มด่ำเข้าไปในความรู้สึก สติจะพร้อมไปตลอดเวลา จะมีสติพร้อมเข้าไป ความรู้สึกละเอียดเข้ามา นี่มันละเอียดเข้าไป มันจะตื่นเต้น ถ้าตื่นเต้นมันก็ออกมา ถ้าเราควบคุม เราฝึกฝนบ่อย ชำนาญในวสี มันจะละเอียดเข้ามา

ถ้าจิตมันสงบเข้าเป็นอัปปนาสมาธินะ เราจะตื่นเต้นกับสิ่งที่กิเลสมันมุดไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วมาคิดวิเคราะห์วิจัย จนอาการเกิดที่เราว่าสิ่งนี้เป็นธรรมๆ กันน่ะ สิ่งนี้มันเป็นธรรมๆ เป็นธรรมของสัญชัย ไม่ใช่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรอก เพราะมันปฏิเสธขึ้นมา จนอาการของจิตมันเป็นไปแล้วมันไม่มีสติควบคุมด้วย เห็นไหม นี่ขนาดที่ว่า ถ้าทำเจโตวิมุตติโดยขั้นพื้นฐานของสมาธินะ

“ศีล สมาธิ ปัญญา” นี่ว่า “ปัญญา ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศาสนาแห่งปัญญา”...ปัญญาอะไร ถ้าเป็นปัญญาโดยโลก มันเป็นโลกียปัญญา แล้วเป็นโลกไหม เราเกิดมาเป็นโลกไหม เราเกิดมาเป็นมนุษย์ไหม เราเกิดมาเป็นคนไหม เราเกิดมาเกิดตายๆ ไหม? มันเกิดตายๆ เราเกิดมานี้เป็นผลของวัฏฏะ ผลของวัฏฏะเกิดจากกิเลส กิเลสพาให้เราเกิดมา พอเกิดมา เราศึกษาแล้วปัญญามันเกิดจากเรา เกิดจากความรู้สึกของเรา

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจริงในตู้พระไตรปิฎก เราไปศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจริงมาจากตู้พระไตรปิฎก นั้นเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ในเมื่อจิตของเรา ในเมื่อหัวใจของเรามันยังเป็นอวิชชาอยู่เต็มหัว แล้วมันก็เอาสิ่งนี้มาใคร่ครวญ สิ่งนี้มันเป็นธรรมของเราไหม? มันเป็นธรรมอย่างนี้ ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ มันจะต้องเริ่มใช้ปัญญาไล่ต้อนไล่ต้อนความคิดเราไง ถ้าเราไล่ต้อนความคิดของเรา ความคิดที่มันคิดอยู่นี่ พลังงานที่มันใช้อยู่นี่ พลังงานมันเป็นสมมุติ แล้วพลังงานที่มันใช้อยู่นี่ แล้วเราเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาสวมเข้าไปมาใส่รหัสเข้าไป ความคิดมันก็ออกไป แล้วจิตมันก็มีอาการของมัน

แม้แต่เวลาจิตมันสงบ มันปล่อยนะ พุทโธๆๆ พุทโธจนละเอียดเข้ามา ละเอียดเข้ามาจนดับหมด อายตนะ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ดับหมด ไม่มีความรู้สึกออกมา มันสงบเข้ามา สงบเข้ามาจนมันปล่อยธาตุ ๔ นี้ได้เลย

จิต โดยสัญชาตญาณ โดยพลังงาน มันควบคุมร่างกายนี่ธาตุไฟ ธาตุรู้มันควบคุมร่างกายอยู่ ถ้าร่างกายไม่มีธาตุไฟ ธาตุรู้

จิตออกจากร่างไป ไม่กี่วันก็เน่าหมด แต่ขณะที่มันมีไฟอบอุ่นอยู่ในร่างกาย พลังงานที่ว่าทางปัจจุบันนี้เขาบอกว่ามีคลื่นไฟฟ้า คลื่นไฟฟ้าต่างๆ มันเกิดมาจากไหนล่ะ? มันเกิดจากพลังงานของจิต ถ้ายังมีจิตอยู่ คลื่นพลังงานไฟฟ้าร่างกายเรามี

ถ้าเรากำหนดพุทโธเข้ามา มันถอนออกมา มันปล่อยวางหมด มันเป็นอิสระกับตัวมันเอง อิสระกับตัวมันเอง เห็นไหม อิสระคือจิต มันสงบเข้ามา มันเป็นสิ่งที่ต่างกับสมมุติแล้ว เพราะโลกนี้เป็นสภาวะแบบนั้น แต่เราอาศัยตรงนี้เป็นพื้นฐานไง ถ้าอาศัยตรงนี้เป็นพื้นฐาน ถ้าน้อมไปเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม นี้เป็นเจโตวิมุตติ

ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ กำหนดพุทโธๆๆ นี่พุทโธๆ เพื่อพลังงานของสมาธิ แต่ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ เรากำหนดพุทโธแล้วมันมีอาการมันไม่ยอมรับ เราก็ใช้ปัญญา เห็นไหม ปัญญาอย่างนี้เป็นปัญญาสมมุติ ปัญญาสมมุติตรึกในธรรม ตรึกในความรู้สึก ตรึกในสิ่งต่างๆ ไป มันจะหดตัวเข้ามา หดตัวเข้ามาเพราะอะไร เพราะสภาวธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ข้อวัตรปฏิบัติ เห็นไหม ธรรมและวินัยเป็นศาสดาของเรา ถ้าเราเอาศาสดาคลุมหัวมัน กิเลสตัณหาความทะยานอยาก สิ่งที่พาเราเกิดนี่มันอหังการ มันไม่ยอมรับสิ่งใดๆ เลย แม้แต่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันก็ยอมรับแต่ปาก ถ้ามันยอมรับสัจจะความจริง ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ต้องธรรมนั้น ใจดวงนั้นต้องเป็นพระโสดาบันขึ้นมา

แล้วเราเป็นพระโสดาบันจริงไหม เรามีธรรมในหัวใจเราไหม?

เราไม่มีสิ่งใดในหัวใจเราเลย เพียงแต่เรายอมรับว่าเราเป็นศากยบุตร เราเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา แล้วเราพยายามประพฤติปฏิบัติกัน แล้วกล่าวตู่ว่าจิตมันเป็น! กล่าวตู่ว่าจิตมันเป็น! แต่ความรู้สึกของเรา เราว่าเราเป็นโสดาบันหรือยัง เราไม่เป็นโสดาบันเพราะอะไร เพราะสิ่งนี้มันเป็นกิเลส เพราะเรามุดไปในกิเลส

แต่ถ้าเราเป็นสัจจะความจริงล่ะ เราซื่อสัตย์นะ ในเมื่อมันเป็นสมมุติ มันก็ต้องเป็นสมมุติ ถ้าไม่มีสมมุติ มันจะไปเป็นวิมุตติได้อย่างไร มันอาศัยสมมุติไปก่อน จะว่าไม่มีสมมุติเลยเป็นไปไม่ได้ เพราะจิตที่เกิดขึ้นมามันเป็นปุถุชนทั้งนั้น มันเป็นสิ่งที่มีกิเลสทั้งหมด สิ่งที่มีกิเลสทั้งหมด มันถึงต้องทำตัวมันเองให้สะอาดก่อน สิ่งที่จะทำตัวให้สะอาดก่อน มันใช้ปัญญานะ ใช้ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วตรึกลงไป พอตรึกไปนี่มันเหมือนกับกระชอนเหมือนสิ่งที่เขาทำความสะอาด เขาร่อนกันมา

จิตก็เหมือนกัน ในเมื่อเราเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราตรึกในธรรมโดยความซื่อสัตย์ ด้วยสมมุติของเรามันก็จะเห็นความผิดพลาดของใจ ทำไมคิดอย่างนั้น ทำไมมีความเห็นอย่างนี้ ความเห็นที่คิดออกมามันมีความผิดและความถูก มันถูกหรือมันผิด ถ้ามันผิด ผิดเพราะอะไร ถ้ามันถูก มันถูกเพราะอะไร ถ้ามันถูกเห็นไหม นี่คือธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเรามีสติสัมปชัญญะ เราพยายามประคองใจของเราให้มันอยู่ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันตรึกอยู่ในศีล มันตรึกอยู่ในสมาธิ แล้วมันก็จะกลายเป็นปัญญาเข้ามา ปัญญาอย่างนี้เป็นปัญญาอบรมสมาธิ เพราะเป็นปัญญาโดยสมมุติ ใช้ตรึกตรรกะธรรมขององค์สมเด็จพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ใช้จิตของเรา

จิตของเราที่มันสกปรก ที่เวลามันมุดเข้าไปในกิเลส มันอ้างอิงธรรมว่าเป็นผลงานของจิตดวงนี้ แล้วจิตดวงนี้มันซื่อสัตย์กับจิตดวงนี้ จิตดวงนี้ซื่อสัตย์กับตัวเอง ก็ใช้ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาไตร่ตรอง มาไตร่ตรองในความฟุ้งซ่านของใจ มาไตร่ตรองว่าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เราเข้าใจนี้เป็นธรรมของเราจริงหรือเปล่า?...มันไม่เป็นธรรมของเราจริงหรอก ถ้ามันไม่เป็นธรรมของเราจริง เราจะยอมรับ ถ้ายอมรับ จิตมันจะหดตัวเข้ามา มันจะอายธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

กิเลสกลัวอย่างเดียว คือกลัวธรรมะ กลัวความจริง ถ้าเป็นสัจจะความจริง แต่ถ้ามันเป็นกิเลสกับกิเลสเข้ากัน เป็นปัญญาโดยสมมุติแล้วมุดไปในกิเลส กิเลสกับกิเลสมันเข้ากัน มันพอใจ มันพอใจว่าสิ่งนี้เป็นธรรม ทั้งๆ ที่มันจำมาทั้งหมด ทั้งๆ ที่เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่ธรรมของเราเลย มันไม่ได้ชำระกิเลสแม้แต่ตัวเดียว แต่อาการของใจ มันอยู่ที่อินทรีย์ อยู่ที่การยอมรับของจิต จิตมันอ่อนแอ พอจิตอ่อนแอ อาการที่เกิดขึ้นกับจิต มันก็ไปสวมว่าสิ่งนี้เป็นธรรม

ถ้าสิ่งนี้เป็นธรรม ทำไมมันเป็นอนิจจัง สิ่งนี้เป็นธรรม ทำไมมันเคลื่อนไหว สิ่งนี้เป็นธรรม ทำไมเวลาคลายตัวออกมามันถึงมีความรู้สึก สิ่งที่เป็นความรู้สึกอยู่นี่มันมีอะไรอยู่? มันมีสารตะกอนอยู่ สิ่งที่เป็นสารตะกอน สิ่งที่มีในหัวใจนี้มันคืออะไร ถ้ามันไม่ใช่กิเลส มันคืออะไร? มันเป็นกิเลสอยู่ มันถึงไม่เป็นอกุปปธรรม

อกุปปธรรม คือตั้งแต่โสดาบันขึ้นไป อกุปปธรรม คือธรรมที่อฐานะ ที่มันจะไม่แปรสภาพ **ธรรมแท้ๆ ไม่มีการแปรสภาพ ธรรมแท้ๆ จะเป็นธรรมของหัวใจเรา** ถ้าธรรมจำมา ธรรมของผู้รู้มันจะมุดเข้าไปในกิเลส แล้วมันว่าจิตมันเป็นเหมือนสภาวะแบบนั้น มันถึงเป็นปัญญาสมมุติ

แล้วถ้าเราซื่อสัตย์ เห็นไหม ปัญญาสมมุติแล้วเราใคร่ครวญเข้ามา ใคร่ครวญความรู้สึก ความคิดนี่ ตรึกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเอาธรรมนี้มากรองใจ กรองสิ่งที่มันยึดติด กรองสิ่งที่มันเป็นไป เห็นไหม มันจะอาย พอมันอาย มันจะหยุด หยุดอย่างนี้มันจะเป็นสมาธิ ปัญญาที่เป็นปัญญาที่ใช้ๆ กันอยู่นี้เป็นปัญญาโดยสามัญสำนึก ปัญญาโดยโลกียปัญญา ปัญญาโดยสามัญสำนึกเรานี่เป็นปัญญาโดยสมมุติทั้งนั้นเลย ไม่มีปัญญาวิมุตติหรอก

ปัญญาวิมุตติเกิดจากปัญญาอบรมสมาธิเข้ามาก่อน พอจิตมันเป็นสมาธิ จิตมันเป็นอิสระ จิตที่มันไม่มีใครควบคุม จิตที่มันไม่มีใครบงการ

กิเลสมันบงการจิต กิเลสมันบงการให้จิตคิดไปตามกำลังของมัน สิ่งใดที่มันเข้ามาสัมผัสกับจิต จิตจะพอใจมาก เพราะจิตอาศัยอารมณ์เป็นเครื่องอยู่ เพราะตัวจิตเป็นตัวพลังงาน พลังงานมันคิดไปตามธรรมชาติของมันที่มันคิดอยู่ตลอดเวลา แล้วมันคิดออกไปโดยธรรมชาติของมัน แล้วมันมีกิเลสบงการ มันก็ไปทำตามความชอบของกิเลส เพราะกิเลสมันบงการจิตให้มันคิดไปตามความปรารถนา มันก็เป็นความฟุ้งซ่าน มันก็เป็นความพอใจ มันก็ว่าเป็นธรรม สภาวธรรมของมัน กิเลสมันบงการทั้งหมดเลย

ถ้าเราใช้ปัญญาของเราใคร่ครวญเข้ามาโดยสมมุติ ปัญญาสมมุติ นี่ใคร่ครวญเข้ามาโดยความซื่อสัตย์ มันจะเริ่มเห็นทันกัน ทันกับความคิด ทันกับความรู้สึกของเรา แล้วมันก็จะอาย พออาย มันก็จะปล่อยจะวาง บ่อยครั้งเข้า พอบ่อยครั้งเข้า เรามีสติ เรามีสัมปชัญญะ เราเป็นคน ทำเอง เราก็รู้สิ แค่มันปล่อยอารมณ์ความรู้สึกนี้ ปล่อยสิ่งที่ว่าเป็น รูป รส กลิ่น เสียง

รูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้ แห่งมาร แล้วมันหลอกเรามาตลอด แล้วเราก็เคลิบเคลิ้มไปว่าสิ่งนี้ เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม พอมันปล่อยบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ด้วยความซื่อสัตย์ ด้วยความเป็นสุภาพบุรุษ ด้วยการประพฤติปฏิบัติ ของเรา พอปล่อยบ่อยครั้งเข้า เราใคร่ครวญเข้าไปให้ละเอียดเข้าไป

อาหาร ถ้าเราพยายามทำ มีความชำนาญมากขึ้นๆ เราจะ คล่องมาก การทำอาหารเราจะคล่องตัวมาก เราจะทำได้ง่ายขึ้น ทำได้ สะดวกเร็วขึ้น นี่ก็เหมือนกัน ลองถ้าปัญญามันทันความรู้สึกของจิต มันทันบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า มันจะทันตัวมันเอง เห็นไหม นี่การทำ บ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้าแล้วดู มีสติสัมปชัญญะ

สติสัมปชัญญะนะ ถ้าจิตนี้ออกเสวยอารมณ์ โดยสัญชาตญาณ ของมนุษย์ โดยสัญชาตญาณของสมมุติ มันจะต้องเป็นพลังงานของมัน พลังงานนะ คนเราไม่คิดไม่ได้ คนเราไม่คิดนี่มันต้องเป็นคนพิการ ต้องเป็นคนป่วย แต่ถ้าคนคิดได้โดยธรรมชาติของมัน แล้วเราใช้ ปัญญาอบรมสมาธิเข้าไปกลั่นกรอง จนมันเป็นอิสรภาพ มันไม่มี กิเลสบงการ แล้วเราใช้สติสัมปชัญญะไตร่ตรองเข้าไป มันจะเห็น กระบวนการการคิดของจิต **จิตไม่ใช่ขันธ์ ขันธ์นี้คือเปลือก เป็นอาการ**

ของจิต อาการของจิตไม่ใช่จิต อาการความคิด ความคิดต่างๆ ที่มันคิดอยู่นี่มันเป็นอาการของมัน

เราเกิดเป็นมนุษย์ เรามีขันธ์ ๕ เกิดเป็นเทวดามีขันธ์ ๔ เกิดเป็นพรหมมีขันธ์ ๑ สิ่งที่เกิดในสถานะไหนก็ได้สถานะนั้น แล้วเขาก็สื่อสารกันในสถานะนั้น เห็นไหม แต่ถ้าเป็นจิต มันมีจิตอยู่โดยธรรมชาติ เพราะการเกิดทุกสถานะต้องมีตัวจิตไปเกิด ตัวจิตคือตัวพลังงาน แล้วเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิเข้ามา พอมันปล่อยจากขันธ์เข้ามา มันก็เป็นตัวจิต ตัวจิตมันเป็นตัวสมาธิ

พอเป็นสมาธิขึ้นมา เวลามันออกเสวย เห็นไหม แต่เดิมแหล่งน้ำ แม่น้ำ เราไม่รู้หรอก แม่น้ำมาจากไหน สิ่งต่างๆ มาจากไหน เราอยู่ที่ปลายน้ำ เราเคยใช้แต่ปลายน้ำ เราไม่เคยขึ้นไปถึงต้นน้ำเลย การที่ใช้ปัญญาอบรมสมาธินี่เราจะทวนขึ้นไปหาต้นน้ำ ต้นน้ำอยู่ที่ไหน ตาน้ำ เริ่มต้นจากแม่น้ำมาจากไหน ความคิดนี้มาจากจิต จิตอยู่ที่ไหน จิตในหัวใจเรา กระบวนความคิดที่มันคิดขึ้นมา มันมาจากไหน

ย้อนกลับไป มันไปเห็นกระบวนการของจิต พอจิตมันเสวยอารมณ์ แม่น้ำเกิดจากตาน้ำนี้ แล้วแม่น้ำนี้ไหลไป ผ่านไป ตั้งแต่ประเทศ ผ่านไป ตั้งแต่อำเภอ จังหวัด จนออกอ่าวไทยอย่างไร นี่จิตมันย้อนกลับ เห็นไหม ปัญญาอย่างนี้ต่างหาก ปัญญาที่เห็นจิต เวลาจิตมันไปถึงต้นน้ำแล้วมันย้อนกลับมา ย้อนกลับมาเห็นการเสวยอารมณ์ เห็นไหม จิตมันเสวยใคร ความคิดนี้มาได้อย่างไร ความคิดนี้เกิดมาได้อย่างไร เวลาปกติเราไม่คิด ความคิดมันอยู่ที่ไหน จิตมันอยู่ที่ไหน ความสกปรกของจิตอยู่ที่ไหน

ถ้าเห็นการเสวยอารมณ์ เห็นจิตกับขันธ์มันสัมผัสกัน นี่จิตกับขันธ์สัมพันธ์กัน ถ้าเห็นจิตกับขันธ์สัมพันธ์กัน นั้นล่ะ ปัญญาวิมุตติ! ปัญญาวิมุตติมันต้องเห็นจิตของเราก่อน เห็นต้นน้ำ เห็นกระบวนการของน้ำ เห็นการกระทำของน้ำ แล้วสิ่งที่น้ำผ่านไป สองข้างทางมันได้รับผลของน้ำนั้น มันได้ความชุ่มชื้นจากน้ำนั้น มันเป็นไป

ความคิดก็เหมือนกัน เวลาไหลออกมา มันจะเป็นกระบวนการของการสื่อสาร เป็นวิชาชีพ จะเป็นวิชาชีพสิ่งใดก็ต้องสื่อสารกันด้วยภาษา สิ่งที่เป็นภาษา กระบวนการของมันออกมาอย่างนี้ แล้วกระบวนการอย่างนี้เป็นกระบวนการโดยสมมุติ เพราะเกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นชนชาติ เราก็ต้องใช้สภาวะแบบนี้เป็นการประกอบสัมมาอาชีวะของเรา นี่คือเรื่องของโลกๆ เรื่องของการกระทำ เรื่องของการย้อนกลับ ย้อนกลับเข้าไปในหัวใจของเราเพื่อเป็นการชำระกิเลส

ที่ว่า เป็นปัญญาวิมุตติๆ มันเป็นความลึกซึ้งอีกชั้นหนึ่ง เป็นความลึกซึ้งของธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ปัญญาในศาสนาเรา สุตมยปัญญา การศึกษาเล่าเรียน เวลาเราไปศึกษาปริยัติ ศึกษาเล่าเรียนทั้งนั้นน่ะ จำมาขนาดไหนก็เป็นการศึกษาเล่าเรียน “ปฏิบัติ” ปฏิบัติขึ้นมา ถ้าเอาตำรานั้นมา จิตนี้มันมุดไปในกิเลส มันมุดเข้าไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันจะอ้างอิงตลอดไป มันถึงต้องทำความสงบของใจเข้ามาก่อน จิตนี้ต้องเป็นอิสรภาพก่อน จิตนี้ต้องเป็นสากล สมาธินี้เป็นสากล สมัยพุทธกาล สมัยปัจจุบันนี้ สมัยอนาคต ก็ต้องมีสมาธิอย่างนี้เป็นพื้นฐาน ถ้ามีสมาธิเป็นพื้นฐาน ถ้ามีความรู้สึกของเรา มีความผูกพันของเรา เป็นสมาธิขึ้นมาไม่ได้ เพราะมันเป็นความผูกพัน มันเป็นการสื่อสารของจิตที่

มันแสดงตัวออกไป

แต่ถ้าใช้ปัญญาอบรมเข้ามาๆ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญาไล่ต้อนเข้ามา มันจะกลับไปที่ต้นน้ำนั้น อยู่ที่ต้นน้ำนั้น กระบวนการของน้ำ มันเริ่มต้นตรงไหน **กระบวนการของจิตที่มันเห็นอาการของจิต แล้วมันจะจับได้ มันเห็นอาการของมัน มันจะทำการวิจัยได้ มันจะวิเคราะห์ได้ การทำวิเคราะห์วิจัยอันนั้น นั่นแหละคือเป็นปัญญา ปัญญานี้คือภาวนามยปัญญา เพราะเกิดจากการกระทำของเรา มันไม่ได้เกิดจากการคาดหมายจากธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นปัญญาสมมุติ**

แล้วถ้าเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เราเอามาอ้างอิง เป็นปัญญาสมมุติมุดไปในกิเลส ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ มันจะเป็นอิสรภาพของมันขึ้นมา จิตมันจะเป็นอิสรภาพของมันขึ้นมา มันเป็นวิมุตติเพราะอะไร เพราะมันเป็นอิสรภาพ จิตนี้มันจะแก้ไขใจของมัน ถ้าแก้ไขใจของมัน มันแยกแยะ เห็นไหม ความคิดเกิดมาได้อย่างไร อะไรเป็นตัวขับเคลื่อน? ตัวขับเคลื่อนคือตัวจิต ตัวจิตมันขับเคลื่อนมาได้เพราะอะไร เพราะมันโง่ เพราะมันมีอวิชชา มันไม่รู้จักตัวมันเอง มันเป็นพลังงานเฉยๆ แล้วมีกิเลสเป็นตัวขับเคลื่อน ขับเคลื่อนในอะไร ขับเคลื่อนมันก็เป็นสัญญา สังขาร วิญญาณ สิ่งนี้เป็นตัวผ่าน

ถ้าพลังงานมันผ่านเข้าไปในขันธ์ ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี้คือกระบวนการของมันที่ออกมาสื่อสารกัน สังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง เรามีวิชาชีพสิ่งใดมา เราก็เอาสิ่งนั้นเป็นการสื่อสาร สื่อสารโดยสังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง สื่อสารอย่างไร

กระบวนการของความรู้สึก เห็นไหม จะเก็บความรู้สึกได้ขนาดไหน จะเปิดเผยได้ขนาดไหน มันมีกระบวนการของมัน วิญญาณการรับรู้นะ คิด แต่ไม่มีกระบวนการของการสืบต่อ มันจะเป็นความสืบต่อไปได้ไหม เราคิด แต่เราคิดไม่ออก สัญญามันเกิด แต่ไม่มีวิญญาณรับรู้ วิญญาณรับรู้ในความคิดนี่ ความคิดเกิดขึ้น มันมีวิญญาณรับรู้ วิญญาณรับรู้แล้วมันมีความพอใจเป็นค่า ค่าคือเวทนา สุข ทุกข์ พอใจ ไม่พอใจ

เห็นไหม ในอารมณ์หนึ่งมันมีความรู้สึกพร้อมมา รูป รูปเกิดกระบวนการที่ครบ ครบกระบวนการของขันธ์ ๕ ถ้าครบกระบวนการของขันธ์ ๕ มันถึงเป็นความคิดผ่านสมองออกมา ผ่านสมองออกมาก็เป็นแดง เขียว ขาว แล้วแต่เราจะระบุออกไป เห็นสี แต่ไม่รู้สิ่งใดๆ เลย เพราะอะไร เพราะสัญญา แล้วมันไม่ปรุงแต่ง จิตไม่รับรู้ มันออกมาเป็นความคิดของเราไม่ได้

แต่ถ้าจิตที่มันรับรู้ มันแยกแยะว่า สัญญา คือรู้ว่าสิ่งนี้มันเป็นสิ่งใด สังขารมันจะปรุงไปว่าอย่างไร วิญญาณ ปัญญามันจะสอดเข้าไป นี่ปัญญาวิมุตติมันเป็นอย่างนี้ มันเข้าไปทำลายกระบวนการของความคิด

กระบวนการของต้นน้ำมานี่ น้ำจะไหลลงไปอย่างไร ต้นน้ำน้ำจะออกมาจากตาน้ำ แล้วมันจะไหลออกมาเป็นความรู้สึก เป็นความคิดที่เราสื่อออกมาจากปาก ปากที่มันพูดออกไป สมองมันสั่งการ มันสั่งการอะไรออกมา สั่งการมาจากไหน? สั่งการมาจากจิต จิต กระบวนการของมันสั่งออกมา ความคิด คำพูด มันสื่อสารกัน สิ่งนี้มันเป็นผลของสมมุติแล้ว

ถ้าปัญญาวิมุตติ มันย้อนกลับ ย้อนกลับไปเห็นอาการของจิต ที่มันเริ่มต้นเสวยอารมณ์ มันจับได้หมด ความคิดเรานี่จับมันแยกแยะ ได้หมด พอแยกแยะ มันก็ปล่อย มันปล่อยเพราะอะไร เพราะเรารู้ กระบวนการของมัน เราเห็นกระบวนการของไอ้ตัวโง่ คือตัวอวิชชา คือตัวจิต ตัวจิตเฉยๆ นี่มันเป็นตัวอวิชชา

แล้วมันสื่อสารเข้าไปในกระบวนการของอารมณ์ความรู้สึก สิ่งที่เป็นปัญญา นี่อารมณ์ความรู้สึกมันสื่อสารออกไป แล้วปัญญาที่ สติมันมีสัมมาสมาธินี่มันย้อนกลับ มันแยกแยะได้ แยกเข้าไป แยก ตรงไหน ตรงนั้นความรู้สึกจะหยุดลง หยุดลง มันก็ปล่อยลง

ในขันธ์ ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ปัญญา มันจะสอดเข้าไปตรงไหน ถ้าสอดเข้าไป กระบวนการความคิดไปไม่ได้ หายหมด กระบวนความคิดเกิดไม่ได้ ถ้ากระบวนความคิดเกิดไม่ได้ เกิดมา จากอะไร? เกิดจากภาวนามยปัญญา คือปัญญาที่เราเป็นปัญญาวิมุตติ ปัญญาที่เป็นปัญญา เป็นดาบเพชรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันฟาดฟันเข้าไปที่ตัวอวิชชา ตัวขันธ์ ๕ ที่มีกิเลสมันสืบต่อ กิเลสมัน สืบต่อ เวลาความคิดออกไปจากจิต แล้วมันออกไปเป็นกระบวนการของ ขันธ์ ๕ แล้วถ้าปัญญามันสอดเข้าไปในขันธ์ ๕ นั้น ขันธ์ ๕ นั้นชำรุด ขันธ์ ๕ นี้ กระบวนการของมันไม่จบสิ้น มันออกมาเป็นอารมณ์ความ รู้สึกไม่ได้ มันก็ปล่อย

มันจะเห็นความมหัศจรรย์ของจิต มันจะเห็นความมหัศจรรย์ ของปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการเตาะแตะ ปัญญาที่เกิดจากการใคร่ครวญ ปัญญาที่เกิดจากการกระทำของเรา ปัญญาอย่างนี้มันเข้าไปฟาดฟัน ฟาดฟันอย่างไรมันก็ปล่อย ปล่อยขนาดไหนนะ ถ้ามันยังมีกิเลสอยู่

มันจะหลอก หลอกว่า “สิ่งนี้เป็นผลงาน สิ่งนี้เป็นพระโสดาบัน”...ไม่ใช่

ไม่มีกระบวนการของสังโยชน์ขาด ไม่มีกระบวนการของมรรคสามัคคี ไม่มีกระบวนการของปัญญาวิมุตติ ปัญญาวิมุตติจะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ปัญญาที่เกิดขึ้นมา กระบวนการของมันจะทำลายกิเลสอย่างไร ถ้าไม่มีการทำลายกิเลส กิเลสขาดไม่ได้ กิเลสเป็นแก่นกิเลสที่เหนียวแน่น

ความเกิดความตาย เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บุพเพนิวาสานุสติญาณ ไม่มีต้นไม่มีปลาย สิ่งนี้มันสะสมมาเป็นอดีตเป็นอนาคต มันสะสมมาจนมันเป็นเนื้อเดียวกัน เพราะมีอำนาจวาสนา เพราะเราเชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราถึงได้ประพฤติปฏิบัติกัน ถ้าประพฤติปฏิบัติกัน นั้นคืออำนาจของเรา คือกำลังของเรา คือดาบของเรา คืออาวุธของเรา เป็นธรรมาวุธ อาวุธเกิดจากธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

แต่ถ้าเป็นปัญญาสมมุตินะ มันอ้างอิง มันเอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาทำลายโอกาสเราเอง เราประพฤติปฏิบัติโดยสมมุติ แล้วกิเลสมันก็อ้างอิงสภาวะแบบนั้น แล้วก็ว่างๆ ปล่อยวาง มันเป็นสมมุติทั้งหมดเลย มันอาศัยสมมุตินะ ถึงจะเป็นสมมุติ เราอาศัยสมมุติขึ้นมา แล้วใคร่ครวญขึ้นมา ขณะที่ประพฤติปฏิบัติ มันเป็นภาวนามยปัญญาอยู่แล้ว

แต่ถ้ากระบวนการของการประพฤติปฏิบัติไม่มีครูบาอาจารย์คอยประคอง มันก็จะอ้างอิงว่ามันถึงเวลาที่มันมีความรู้สึกว่าว่างๆ มันก็ว่าสิ่งนี้ไง เพราะโดยธรรมชาติ สัญชาตญาณของคนทุกคนก็อยาก

จะจบสิ้นกระบวนการ ทุกคนอยากสบาย แต่ถ้ามักง่าย จะทุกข์ยากมาก ถ้าคนไม่มักง่าย หมั่นตรวจสอบ หมั่นทดสอบ ภาวนาไปทดสอบไป ภาวนาไปทดสอบไป นี่กระบวนการของการคราดและการไถ

หลวงปู่มั่นสอนเน้นประจำ ทำนาตั้งแต่อดีตมา แล้วอนาคต เขาก็ทำลงที่ดินนี้ ผืนนานี้เป็นที่ดิน เขาต้องทำตลอดไป เขาจะได้ข้าวกล้ากินตลอดไป ในการประพฤติปฏิบัตินี่ต้องไถและคราดลงไปที่ใจ ไถลงไปที่กระบวนการของจิต จิตที่มันเสวยอารมณ์ กระบวนการของมัน มันปล่อยขนาดไหน เราก็ทำบ่อยครั้งเข้าๆ จนกว่ามันจะอ่อนลง ความยึดมั่นถือมั่นของจิตมันจะอ่อนลง

อีโก้ ความอหังการ ความเป็นไปของจิต เห็นไหม มานะ ๙ เสมอเขา สำคัญตัวว่าเสมอเขา ต่ำกว่าเขา สำคัญตัวว่าต่ำกว่าเขา สูงกว่าเขา สำคัญตัวว่าสูงกว่าเขา นี่เป็นมานะอันละเอียดนะ แต่ขณะที่จิตมันยึดมั่นถือมั่นของมัน มันถือว่าเป็นความรู้ธรรม ถ้าเป็นความรู้ธรรม มันจะเป็นความอหังการอย่างนั้น มันจะไม่ได้สิ่งใดๆ เลย แล้วมันก็จะทำให้เรายอมจำนนกับมันไง ยอมจำนนกับกิเลสนะ ว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม แล้วก็เสียโอกาส

เพราะกว่าเราจะสร้างสรรค์ กว่าเราจะทำกระบวนการของจิตที่มันจะพัฒนาขึ้นมาขนาดนี้ มันไม่ได้ทำง่ายๆ หรอก มันเป็นกระบวนการของเรา เริ่มต้นตั้งแต่ความเชื่อ **เรื่องศาสนานี้เป็นเรื่องนามธรรม ศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นนามธรรม แล้วนามธรรมนี้เราสร้างขึ้นมา จนเป็นการจับต้องได้ จะว่าเป็นรูปธรรมก็ได้ จิตนี้เป็นรูปธรรมเลย**

อย่างที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับหลานของพระสารีบุตร **“อารมณ์ความรู้สึกของเธอมันก็เป็นวัตถุอันหนึ่ง”** พระอรหันต์เห็นอารมณ์ความรู้สึก เห็นความคิดนะ เห็นไหม เวลาเราคิดขึ้นมา เหมือนแผ่นกระดาษขาวเลย แล้วเราเขียนหนังสือลงไปในกระดาษนั้น มันเป็นตัวหนังสือขึ้นมาไหม

นี่ก็เหมือนกัน ความคิดมันก็ย้ำไปที่จิต แล้วจิตมันก็สั่งการมาให้เป็นกระบวนการของภาษา แล้วทำไมเขาจะไม่เห็น ทำไมเขาจะจับไม่ได้ว่าสิ่งนี้มันเป็นวัตถุอันหนึ่ง แต่ถ้าคนหยาบๆ มันจะมองแล้วไม่รู้สึกว่า ความคิด เห็นไหม คนเรารู้กันเฉพาะหน้า ไม่รู้จักความคิดหรอก ไม่รู้จักเรื่องของใจหรอก แต่ถ้าครูบาอาจารย์ รู้วาระจิต จิตคิดอย่างไร อาการของจิตเป็นอย่างไร มันจะออกมาอย่างไร ดูสิ เวลาคนทำความผิดเจอเจ้าหน้าที่นี่มีอาการเลย เพราะสัญชาตญาณมันเป็นแบบนั้น

สิ่งที่เป็นกระบวนการของจิต สิ่งที่เป็นประโยชน์ มันต้องทดสอบตรวจสอบ ทดสอบตรวจสอบจนกระบวนการบ่อยครั้งเข้า มันจะมีความชำนาญ มันจะสอดเข้าไป ดาบนี้เราจะสอดเข้าไประหว่างรูปกับเวทนา เวทนากับสัญญา สัญญากับสังขาร จับตัวไหนก็ได้ แล้วถ้ามันปล่อยแล้วปล่อยเล่า ปล่อยแล้วปล่อยเล่า ผล กระบวนการมันไม่เกิด กระบวนการมันไม่เป็นไป ไม่เป็นไป มันก็ย่อยสลายเข้าไปอีก

ในรูปก็มีเวทนา สังขาร วิญญาณ ในเวทนาก็มีรูป มีเวทนา มีสังขาร ในสัญญาก็มีสังขาร มีวิญญาณรับรู้ ในสังขารมันก็มีสิ่งปรุงแต่ง มันแยกสลายเข้าไป ถ้ามันทำแล้วไม่มีสมุจเฉท ไม่มีความเป็นไปของจิตที่ตอบสนอง ต้องตรวจสอบเข้าไป ตรวจสอบ

เข้าไป จนถึงที่สุด ขันธ์เป็นขันธ์ จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ มันแยกออกจากกัน ๓ ทวีปเลย สังโยชน์นะ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส

สักกายทิฏฐิเพราะอะไร เพราะไอ้ตัวจิต ไอ้ตัวอวิชชา ไอ้ตัวโง่มันว่าสรรพสิ่งนี้เป็นของเรา จิตใต้สำนึกมันว่าร่างกายนี้เป็นของเรา สรรพสิ่งนี้เป็นเรา ทั้งๆ ที่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าไม่ใช่ ไม่ใช่หรอก มันเป็นสมมุติทั้งหมด มันเป็นโอกาสชั่วคราวในชีวิตหนึ่ง ในการที่เราเกิดมาในสถานะของมนุษย์ เรามีโอกาสได้แค่ลมหายใจเข้าออก ตายแล้วก็จบสิ้นกระบวนการของมัน แต่มันก็ยึดมั่นถือมั่นของมัน ทั้งๆ ที่รู้ด้วยสัญญา รู้ด้วยปัญญาสมมุติ แล้วก็มุดไปในกิเลสด้วย

แต่ถ้ามันเป็นสัจจะความจริงขึ้นมา มันต่างกันราวฟ้ากับดินเลย ถ้าปัญญามันสมุจเฉทปหาน มรรคสามัคคีออกไป นี่กระบวนการของมัน มันทำอย่างไร กระบวนการสิ้นสุดของจิตมันเป็นอย่างไร สิ่งนี้เป็นอกุปปธรรม ปัญญาวิมุตติออกมาฆ่ากิเลส เห็นไหม ถ้าปัญญาสมมุติมันทำให้เราอยู่ในกระบวนการของวัฏฏะ แต่ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติเห็นไหม ตัดขาด ตัดขาดไป ขันธ์เป็นขันธ์ จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ สังโยชน์ ๓ ตัว ขาดไป พอขาดไป ก็เริ่มกระบวนการของปัญญาวิมุตติมันจะก้าวเดินต่อไป ในเมื่อมีปัญญาวิมุตติ เราฝึกฝนมา เราใช้ปัญญาวิมุตติฟาดฟันกับสังโยชน์ กับสิ่งที่เป็นสักกายทิฏฐิ เวลามันขาดออกไป สิ่งนี้มันกระเทือนหัวใจนะ เพราะมันขาดออกไปจากใจ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงไว้ในพระไตรปิฎก **“กิเลสขาด ดั่งแขนขาด”** ถ้ากิเลสขาด ใครลงได้ตัดแขนของ

ตัวเองทิ้ง เราจะไม่รู้ว่าเราตัดแขนตัวเอง เป็นไปได้ไหม ขณะที่จิต กระบวนการของมัน กระบวนการมรรคสามัคคี สมุจเฉทปหานในหัวใจ มันทำลายกิเลสขาดออกไปจากใจ แล้วสิ่งนี้จะฟื้นขึ้นมาอีกไม่ได้เลย เป็นอกุปปธรรม เป็นอฐานะที่เป็นไปไม่ได้อีกแล้ว ที่ว่าจิตนี้กับกายนี้จะลังเลสงสัยกัน

จิตนี้มันเข้าใจตามความเป็นจริงว่า กายนี้ไม่ใช่เรา เรานี้ไม่ใช่กาย จิตนี้เกิดมาโดยกระบวนการของกรรม เพราะมีกรรมมันถึงเกิดมา เกิดมาในครรภ์ของมารดาแล้วได้ร่างกายของเรามา ในปัจจุบันนี้เรา ใช้ปัญญาวิมุตติเข้าไปทำลาย เข้าไปฟาดฟัน จนจิตมันเห็นจริง จนจิตมันสมุจเฉทปหาน มันปล่อยจริงสภาวะแบบนั้น แล้วจิตมันจะละเอียดขึ้นไป นี่ปัญญาอย่างละเอียด กิเลสอย่างละเอียด เห็นไหม มรรค ๔ ผล ๔

ขณะที่เราใช้ปัญญาฟาดฟันกับกิเลส มันเป็นสติปัญญา เป็นสติ ถ้าเราใคร่ครวญเข้าไป ใคร่ครวญเข้าไป มันก็ละเอียดเข้าไป ขณะที่ละเอียดเข้าไป มันก็เป็นอาการอย่างนี้ มันเป็นอาการระหว่างจิตกับขันธ์ทำลายกัน ถ้าเราแยกแยะเข้าไป แยกแยะเข้าไป ถึงที่สุดกระบวนการของมัน กายกับจิตแยกออกจากกันโดยสัจจะความจริงเลย

ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ ขณะพิจารณากายเข้าไป ขณะที่พิจารณาสิ่งต่างๆ เข้าไป มันจะเห็นสิ่งต่างๆ มันปล่อยวาง นี่กามราคะ ปฏิฆะอ่อนลง ในฝ่ายมหายาน ขณะที่เป็นไป กายกับจิตแยกออกจากกัน **กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส** ขณะที่เป็นกระบวนการของเถรวาท **ขณะที่พิจารณาไป โลกนี้ราบเป็นหน้ากลอง มันปล่อยหมด สรรพสิ่งบนโลกมันสร้างอยู่บนพื้นแผ่นดิน ความคิดของมนุษย์ ความคิดของ**

สัตว์โลกมันอยู่ระหว่างกายกับจิตนี้ มันปล่อยวาง รวมใหญ่ออกไป

กระบวนการของมหายาน "กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส" ผู้ที่มีอำนาจสูงกว่าบอกว่า "กายก็ไม่ใช่ จิตก็ไม่ใช่ กระจกใส จะไปเช็ดอะไร ไม่มีฝุ่น" ขณะที่ไม่มีฝุ่น ใครบอกว่าไม่มีฝุ่น ผู้ที่บอกว่าไม่มีฝุ่น ตัวจิตยังมีอยู่ เห็นไหม

ขณะที่ว่าสิ่งต่างๆ วิปัสสนาไป ถ้าเป็นปัญญา แต่การกระทำของเขา เขาทำของเขาด้วยความเป็นจริงนะ เขาทำกันจริงๆ แต่ของเรามันใช้ปัญญาโดยสมมุติ มันเอาธรรมของเขามาเป็นสมมุติของเรา แล้วมาสร้างภาพ "สุญญตา สุญญตา"...มันสูญไปไหน มันกิเลสเต็มหัว ถ้ามันสูญไป มันจะเห็นสัจจะความจริง

"กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส" วิธีการมันเป็นอย่างไร มันแยกอย่างไร ขณะที่พิจารณาระหว่างกายกับจิตโดยปัญญาวิมุตติ มันปล่อยอย่างไร มันขาดอย่างไร กามราคะ ปฏิฆะ มันอ่อนลงอย่างไร แล้วมันรวมลงอย่างไร

แม้แต่การประพฤติปฏิบัตินะ เจโตวิมุตติหรือปัญญาวิมุตติ ก็แล้วแต่ สิ่งที่กระบวนการรวมกันแล้วมันเป็นอันเดียวกัน อันเดียวกันโดยผล ต่างกันที่วิธีปฏิบัติ

วิธีปฏิบัติ ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ มันต้องอาศัยใช้พลังงานของจิต แล้วใช้การขยายภาพ เราโฟกัสให้มันเล็ก ให้มันใหญ่ ให้มันแปรสภาพไป สิ่งต่างๆ ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ กำลังของจิตมันมี มันจะแยกออกได้ พอแยกออกไป สิ่งต่างๆ กลับคืนสู่สภาพเดิมของเขา แล้วความรู้สึกมันจะไปตั้งอยู่บนอะไรล่ะ

แต่ถ้าเป็นกระบวนการของปัญญาวิมุตติ มันพิจารณาโดยปัญญา มันใคร่ครวญ มันไม่เห็นภาพ...ไม่เห็นภาพ แต่ใช้ปัญญาไล่ต้อน ไม่เห็นภาพ แต่มันจับขันธ์ได้ จับความรู้สึกได้ ถ้าจับความรู้สึกไม่ได้ ไม่มีผู้เสียหาย ผู้เสียหายเป็นผู้กล่าวฟ้อง ถ้าไม่มีผู้เสียหาย ใครเป็นคนกล่าวฟ้อง ใครเป็นคนบอกว่าใครเป็นผู้รับผล

แต่ถ้าทำความสงบของใจ ใจสงบเข้ามาแล้วมันเห็นอาการของจิต เห็นจิตเสวยอารมณ์อย่างไร นี่มีผู้เสียหาย ตัวจิตเป็นผู้เสียหาย ตัวกิเลสตัณหาความทะยานอยากมันอยู่ที่อาการของจิต มันหลอกจิต เห็นไหม แล้ววิปัสสนาไป ใคร่ครวญไป ผู้เสียหายอยู่ที่ไหน จิตมันสงบเข้ามา มันถึงมีทั้งผู้เสียหาย มีทั้งจำเลย มีทั้งโจทก์ ถ้ามีทั้งจำเลย มีทั้งโจทก์ มันถึงจะเป็นปัญญาขึ้นมา

แต่ถ้าเป็นสัญญาขึ้นมา มันก็คาดการณ์คาดหมาย มันไม่มีผู้เสียหาย แล้วเป็นการไต่สวนโดยไม่มีต้นไม่มีปลาย ไม่มีเหตุ ไม่มีผล ไม่มีโจทก์ ไม่มีจำเลย แต่ไต่สวนไป ไต่สวนโดยสมมุติไง ไต่สวนโดยปัญญาสมมุติ ไต่สวนแล้วไต่สวนอีก ไม่มีผล ไม่มีผลแล้วมันน่าสลดสังเวชด้วย มันจะเสียเวลาเปล่า มันจะทำให้เราตายเปล่าไง ทั้งๆ ที่เราประพฤติปฏิบัติอยู่นี่ เราจะเกิดตายๆ เกิดตายนะ เกิดมาพบพุทธศาสนา แล้วปฏิบัติในศาสนาด้วย ปฏิบัติแล้วก็ว่าสิ่งนี้เป็นธรรมเป็นธรรมด้วย แล้วมันจะไม่มีอะไรติดมือมันไปเลย

แต่ถ้าเป็นสัจจะความจริง มันจะแยกส่วนของมันขนาดไหน โลกนี้จะราบเป็นหน้ากลอง โลกนี้ราบหมดเลย ว่างมาก ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์ ส่วนใหญ่แล้วจะติด แต่ถ้าจิตนี้มันย้อนไปนะ จิต เวลาสงบเข้ามา เห็นไหม ระหว่างที่ว่าเป็นโสดาบัน เป็นสกิทาคามี สิ่งนี้

เป็นสติปัญญา สติปัญญา เห็นไหม พอจิตนี้ละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไป โลกนี้ราบหมด ว่างหมด แล้วจะย้อนจากความว่างนี้ขึ้นไปจับกามราคะ นี่เป็นมหาสติ มหาปัญญา

ถ้าไม่เป็นมหาสติ มันจะควบคุมความละเอียดอ่อนอย่างนี้ไม่ได้ ความละเอียดอ่อนของจิตที่มันละเอียดเข้าไป เห็นไหม ละเอียดมาก พลังงานนี้เป็นพลังงานที่ละเอียดเข้าไปอีก ละเอียดเข้าไปอีก มันก็อาศัยสติ อาศัยมหาสติ อาศัยมหาปัญญา น้อมไป น้อมไป น้อมไป ดูอะไร? ก็ดูตัวขันธ์อันละเอียดที่อยู่กับใจ

"กายเป็นโพธิ จิตเป็นกระจกใส" ไอ้ตัวกระจกใสมันอยู่ไหน ถ้าจับตัวกระจกได้ ไอ้ตัวกระจกนี่คือตัวการคาดหมาย **เพราะกามมันอยู่ที่ใจ** กามฉันทะ เพราะใจพอใจ มันถึงเกิดกามราคะ แล้วการสืบต่อของโลกเขา เขาอยู่กันโดยกามคุณ ๕ กามคุณมันเป็นสิ่งที่แสดงออกมาจากใจ ใจมันต้องการก่อน ใจมันสนใจก่อน ใจมันปรารถนาก่อน มันถึงแสดงออกมาด้วยสื่อต่างๆ กับธาตุขันธ์นั้น แล้วมันออกมาเป็นกามราคะ **แต่ถ้าย้อนกลับมาด้วยปัญญาวิมุตติ ถ้าปัญญาวิมุตติ มันจะเข้าไปเห็นความเป็นกามฉันทะ**

เริ่มต้นจากต้นน้ำ สิ่งที่มันพอใจมันถึงออกไปแสวงหา ถ้ามันไม่พอใจ ดับความพอใจ มันจะไปแสวงหาสิ่งใด สิ่งที่มันพอใจแล้วมันแสวงหา มันเกิดเป็นปฏิฆะ คือข้อมูลของจิต สิ่งที่ใครมีข้อมูลอย่างไร มันก็จะแสวงหาสิ่งที่มันพอใจ สิ่งที่มันปรารถนา มันเป็นปฏิฆะ แล้วถ้าเกิดไม่ได้ดั่งใจ มันเป็นความโกรธ ถ้ามันได้ดั่งใจ มันเป็นกามราคะ ถ้าไม่ได้ดั่งใจ มันเป็นปฏิฆะ

จิตที่มันละเอียดเป็นมหาสติ มหาปัญญา มันจะเข้าไปแยกแยะ แยกแยะนะ ว่าง ว่าง เมื่อไหร่ก็ว่าง ถ้าเป็นเจโตวิมุตติเป็นอสุภะ สิ่งที่เป็นอสุภะ ถ้าจิตมันพิจารณาเข้าไป มันจะย้อนเข้าไปถึงความเป็นอสุภะ คำว่า "อสุภะ" คือมันเยิ้ม สิ่งต่างๆ มันสะอิดสะเอียนในหัวใจ สะอิดสะเอียนนี่สะเทือนหัวใจนะ

ถ้าสะอิดสะเอียนของโลก โลกสะอิดสะเอียน เห็นไหม เวลาสะอิดสะเอียน สิ่งนี้เป็นสมมุติ เพราะมันสะอิดสะเอียน อาการสะเทือนถึงร่างกาย แต่ถ้ามันเป็นปัญญา มันเป็นมรรค มันสะเทือนถึงหัวใจ มันสะเทือนหัวใจอย่างเดียว ร่างกายนี้เป็นที่อยู่ของใจ แล้วมันสะเทือนหัวใจ เพราะหัวใจมันเป็นต้นเหตุ สิ่งที่เป็นต้นเหตุ ถ้าเป็นอสุภะ มันสะเทือนหัวใจเข้ามา มันปล่อยเข้ามา ปล่อยเข้ามาละเอียดบ่อยครั้ง มันจะกลืนเข้ามาที่จิต

ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ มันเห็นอาการของจิตที่ละเอียด สัญญาที่ละเอียด ข้อมูลที่ละเอียด สิ่งที่เป็นความพอใจที่ละเอียด แล้วมันพอใจมัน มันเยิ้มอยู่ในตัวของมันเอง ถ้าปัญญามันไล่ต้อนเข้าไป มันเห็นอาการของมัน ระหว่างจิตกับจิตที่มันสัมพันธ์กัน มันเสพตัวมัน มันเป็นความเป็นไปของจิต จิตมันเป็นไปนะ มันเห็นอาการของกาม **อ้อ! กามมันอยู่ที่นี่ ใจนี้ต่างหากที่เป็นกาม พิจารณาไป มันระเบิดครืน! ครืน! ครืน! เห็นไหม เพราะกามราคะมันขาดไป จิตนี้จะไม่เกิดบนกามภพ**

สิ่งที่เกิดตายๆ ที่ปฏิเสธกันว่าไม่มีๆ อยู่นี่ ต้นเหตุการเกิดมันมาจากไหน? ต้นเหตุมันเกิดมาจากใจ ถ้าใจมันมีข้อมูลอย่างนี้ ใจมีเชื้อไขอย่างนี้ ใจมันต้องเกิดต้องตายไปตามวัฏฏะ แล้วเราทำลาย

ข้อมูลของมัน ทำลายเชื้อไขของมัน มันก็หดสั้นเข้ามา มันทำลาย นี่ถึงกามภพ ถ้าตายตรงนี้มันก็เป็นพรหม เพราะอะไร เพราะมันมีอวิชชา มันมีตัวพลังงานคือตัวใจ ตัวอาการของใจกับตัวใจมันคนละตัว เห็นไหม เราทำพลังงานมาทั้งหมด เพราะตัวใจมันมีพลังงานสืบต่ออย่างนี้ พลังงานที่อยู่ในใจมันแสดงตัวออกไป มันเป็นพลังงานออกไป มันเป็นกามราคะ มันก็ไปเป็นโอฆะ มันก็เกิดตายในวัฏฏะ ไม่ได้เกิดในครรภ์นะ เกิดในวัฏฏะ มันเป็นเชื้อไข มันเป็นไป

นี่ปัญญาวิมุตติ มันเข้าไปเชือดเฉือน เข้าไปทำลาย เข้าไปกิจจญาณ สัจจญาณ มันมีการกระทำของมัน มันมีเหตุของมัน **ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ...อาโลโก อุทปาทิ** ความสว่าง ญาณเกิดแล้ว ปัญญาเกิดแล้ว สิ่งต่างๆ เกิดแล้ว...แล้วมันเกิดมาจากไหนล่ะ มันเกิดมาจากการจำมาหรือ มันเกิดมาจากการคาดหมายหรือ ถ้ามันเกิดอย่างนั้น มันฆ่ากิเลสไม่ได้หรอก มันไม่เป็นปัจจุบัน มันเป็นอดีตอนาคต เราจำมา เห็นไหม ดูข้อมูลที่เราเก็บขึ้นมา เราจำมา มันจะไปฆ่ากิเลสได้อย่างไร

แต่ถ้ากิเลสมันเป็นตัวมันเอง มันเป็นปัจจุบัน เราเจอสัตว์ร้ายที่ไหน เราฆ่ามันตอนนั้น ตรงนั้นน่ะ มันหมดไปเอง แต่ถ้าเราเจอสัตว์ร้ายนะ เราก็วิ่งจะไปหาสิ่งที่มาทำลายมัน อีก ๕ ชาติก็ทำลายมันไม่ได้ เพราะมันหลบไปแล้ว นี่มันไม่เป็นปัจจุบัน

ถ้ามันเป็นปัจจุบัน มันจะเป็นเดี๋ยวนั้น ปัจจุบันเดี๋ยวนั้น ฆ่ากันเดี๋ยวนั้น ทำลายกันเดี๋ยวนั้น อ่อนลงเดี๋ยวนั้น พิจารณาเดี๋ยวนั้น แล้วสิ่งที่มันเป็นกิเลส มันเป็นแม่ทัพ มันเป็นนายใหญ่ นางตัณหา นางอรดี มันจะปลิ้นปล้อน มันจะหลอกลวง มันจะสร้างภาพ มันจะ

มีความเป็นไป แล้วการปฏิบัติก็ล้มลุกคลุกคลานนะ

ขณะที่ปฏิบัติอย่างนี้มันเป็นปัญญาน้ำป่าที่มันไหลแรงมาก เพราะอะไร เพราะมันทำลายกระเทือนถึงหัวใจ สิ่งที่กระเทือนถึงหัวใจ ปัญญามันถึงฟาดฟันกัน ถึงว่าเป็นมหาสติ มหาปัญญา หมั่นฝึกซ้อมๆๆ เข้าไป มันจะเริ่มละเอียดเข้าไป เริ่มละเอียดเข้าไป ปล่อยวางเข้าไป ปล่อยวางเข้าไป ปล่อยวางจนถึงที่สุดนะ ว่างหมด

ที่ว่า ว่างๆ โลกนี้ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่โลก เห็นไหม ที่ว่าครูบาอาจารย์ท่านพูด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับโมฆราช "เธอจงดูโลกนี้ด้วยความว่าง ถอนอัตตานุทิฏฐิ ถอนผู้รู้ว่าว่าง" โลกนี้ว่างๆ ใครมันไปอยู่ในโลกนั้นน่ะ สรรพสิ่งในสสารมันรู้ตัวมันเองไหม มันจะเก็บข้อมูลมาบอกเราไหม? ไม่ได้หรอก เพราะมันเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต แต่จิตมันมีชีวิต

ตัวอวิชชา ตัวจิตเดิมแท้นี่ผ่องใส จิตเดิมแท้นี่หมองไปด้วยอุปกิเลส เวลาเราทำสมาธิกันน่ะ สมาธินี่ จิตมันผ่องใส จิตมันสว่าง กิเลสทั้งนั้น! กิเลสทั้งนั้น! ถ้าความผ่องใสคู่กับความเศร้าหมอง มันจะสว่างไสวขนาดไหน มันจะว่างขนาดไหน กิเลสทั้งนั้น เพราะความว่างคู่กับความไม่ว่าง สิ่งที่เป็นความว่าง เดี๋ยวอาการมันก็เปลี่ยนแปลง มันไม่ว่างแล้ว ไม่มีความเที่ยงหรอก ความว่างคงที่ไม่มี สิ่งต่างๆ ก็ไม่มี

แต่ความว่างของพระโสดาบัน ความว่างของพระสกิทาคามี ความว่างของพระอนาคามี...มี มีเพราะอะไร เพราะมันชำระกิเลสได้แค่ไหน มันก็ว่างแค่นั้นแหละ นี่คือสิ่งที่เป็นความว่างไง ความว่างของพระอริยบุคคล แล้วพอถึงที่สุด พระอนาคามี มันว่างๆ ว่างๆ แล้วมัน

มหัศจรรย์มากนะ เพราะจิตมันว่าง แล้วมันมีพลังงานของมัน เวลามันกำหนดไปนี่ว่างหมด สิ่งต่างๆ ว่าง แล้วมันยึดติดมาก นี่ไง รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา

ที่ทำสมาบัติกัน ที่ว่าอาฬารดาบสทำสมาบัติ รูปราคะ อรูปราคะ เห็นไหม ความว่าง แล้วนี่มันก็ว่าง เพราะจิตมันว่างโดยธรรมชาติของมัน นี่ไง ที่บอกพระอนาคามีจะเข้าสมาบัติ เข้านิโรธ เพราะอะไร เพราะจิตมันเป็นสภาวะอย่างนั้นอยู่แล้ว แล้วมันกำหนดควบคุมสติ มันเป็นไปได้โดยง่ายเลย แต่ถ้าคนมีอวิชชา คนเรามีตัณหาความทะยานอยากมหาศาล กว่ามันจะทำให้ละเอียดขึ้นมา ให้สะอาดขึ้นมานี่มันแสนยาก แล้วมันไปติดสภาวะแบบนั้นน่ะ แล้วไม่มีครูบาอาจารย์คอยสะกิดเข้ามานะ

หลวงปู่มั่นท่านบอกเลยนะ "กำลังไม่พอ กำลังไม่พอ" เพราะมันมีอะไรขวางใจอยู่ แต่มันไม่รู้ว่าวิธีการทำอย่างไร นี่เข้าป่าเข้าเขาแสวงหาต่างๆ ทดสอบมัน ตรวจสอบทดสอบ ตรวจสอบทดสอบจนถึงที่สุด ทำลายอวิชชาด้วยอรหัตตมรรค

ปัญญาวิมุตติ อรหัตตมรรคย้อนกลับ ย้อนกลับมา ที่ครูบาอาจารย์ท่านว่าจุดและต่อม ถึงจุดและต่อม สิ่งที่กระบวนการของต้นน้ำ ตาน้ำอยู่ที่ไหน? ตาน้ำอยู่ที่ใจ แต่กระบวนการการเห็นของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน ถ้าเหมือนกัน เห็นไหม กิเลสมันละเอียดมาก แล้วมันพร้อมที่จะหลอกอยู่แล้ว ถ้าเป็นปัญญาโดยสมมุติ เพราะเราเทียบเคียงกับครูบาอาจารย์ของเราใช่ไหม มันก็จะสร้างภาพสมมุติให้เห็นว่าอย่างนั้น แล้วก็มุดไปในกิเลส นี่จะติดอยู่ตรงนี้ ไปไม่รอดหรอก

แต่ถ้าเป็นสัจจะความจริงของเรา เราเข้าไปโดยปัญญาเข้าไปเห็นน่ะ มันจะจับแล้วสะเทือน พอเราจับนี่สะเทือนมาก เพราะอะไร เพราะธาตุจับธาตุ สสารจับสสาร สสารที่มีชีวิต มันใช้เครื่องมือเข้าไปจับมัน เห็นไหม แร่ธาตุต่างๆ นี่ใช้เครื่องมือตรวจสอบ แต่สสารที่มีชีวิต สสารที่เป็นเรา ตัวสสารตัวนี้มันสร้างพลังงานของมันเป็นอรหัตตมรรค เป็นปัญญา นี่ปัญญาวิมุตติตรงนี้ มันเข้าไปทำลาย

ถ้าเข้าไปทำลาย มันไม่ใช่ปัญญาแบบที่เราพิจารณาขันธ์ด้วย ถ้าปัญญาพิจารณาขันธ์ เพราะอะไร เพราะมันเกิดจากปัญญา อาการของจิตกับจิตที่มันสร้างสมขึ้นมาโดยโลกุตตรธรรม โดยโลกุตตรปัญญา แต่ขณะที่มันเป็นไป กระบวนการของปัญญาวิมุตติ การสิ้นสุดมันเป็นอย่างนั้นไม่ได้ เพราะมันเป็นหนึ่งเดียว สิ่งที่เป็นหนึ่ง ไม่มีสิ่งกระทบแล้วมันจะเกิดการสร้างสติปัญญาขึ้นมาได้อย่างไร

การสร้างปัญญาของมันขึ้นมาเป็นอรหัตตมรรคนี่มันเป็นปัญญาในตัวของมันเอง แล้วในตัวของมันเอง มันกลืนกินในตัวของมันเอง ถ้ามันกลืนกินในตัวของมันเอง มันทำลายตัวมันเอง เห็นไหม

แล้วสิ่งที่มันเป็นกระบวนการอย่างนี้ ปัญญาวิมุตติอย่างนี้ ใครรู้จริง แล้วใครเห็นจริง? มันไม่เคยรู้จริง มันไม่เคยเห็นจริง มันถึงไม่มีกระบวนการของกิจจญาณ สัจจญาณ ไม่มีกระบวนการของปัญญา มันเป็นสัญญาทั้งนั้น แล้วมันเป็นปัญญาโดยสมมุติทั้งนั้น แล้วมันมุดไปในกิเลส มันก็มุดกันไป

ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติ มันทำลายล้างสิ่งต่างๆ ในหัวใจ มันทำลายล้างสิ่งที่เป็นความสกปรกของใจ มันทำลายล้าง เห็นไหม ดูสิ

ดูทางโลกเขา เวลาเขาทำความสะอาดกัน สิ่งที่เป็นความสกปรกมันยังหลุดออกไปเลย แล้วสิ่งที่เป็นอวิชชา สิ่งที่เป็นกิเลสเข้ามาในหัวใจ เวลามรรคญาณมันเกิด ปัญญาวิมุตติมันเกิด มันเกิดแล้วมันทำลายขึ้นมา สิ่งนี้มันหลุดออกไป เห็นไหม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบอก "ดั่งแขนขาด ดั่งแขนขาด" เพราะมันตัดสิ่งที่สกปรกออกไป แล้วสิ่งที่สกปรกมันเป็นนามธรรม มันเลยไม่มีสิ่งใดๆ เลย แล้วมันย้อนกลับมาถึงที่สุด กระบวนการอันที่สุด นี่เป็นปัญญาญาณ

เวลาอาสวักขยญาณ มันทำลายอาสวะ อาสวักขัย มันเป็นภวาสวะ มันเป็นภพ มันเป็นอนุสัย มันเป็นสิ่งที่ละเอียดในหัวใจ แล้วมันย้อนกลับเข้ามาทำลายกัน มันกลืนกินเข้าไปในตัวเอง แล้วพลิกหมดเลย นี่ไง สิ่งต่างๆ อย่างนี้เป็นปัญญาวิมุตติ เพราะมันวิมุตติแล้วจิตนี้ **อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจึสูติ** ในเมื่อตัวจิตมันทำลายตัวมันเองแล้ววิมุตติมาจากไหนล่ะ

วิมุตติมันก็อยู่ที่นี่ ธรรมธาตุ เห็นไหม สสารที่มันเป็นกิเลสแล้วสสารที่มันเป็นธรรมขึ้นมา ธรรมที่มีชีวิตที่เป็นนามธรรม ศาสนธรรมที่ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรม กราบธรรมอยู่นี่ แล้วใจมันเข้าไปอยู่ในธรรม

ครูบาอาจารย์ท่านบอก ถ้าแหล่งน้ำ มันไหลไปในแหล่งน้ำเดียวกันหมดแล้ว มันก็เป็นอันเดียวกัน จิตนี้เข้าไปถึงกระบวนการของมัน เข้าไปถึงที่สุดแล้วมันก็เป็นอันเดียวกัน อันเดียวกันตรงไหนล่ะ? อันเดียวกันตรงผู้รู้ ผู้รู้ถึงอธิบายกระบวนการของมันได้

ถ้าผู้ไม่รู้ มันเป็นปัญญาโดยสมมุติ มันก็เอาธรรมขององค์สมเด็จ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมจากพระไตรปิฎกมาอ้างอิงกัน สิ่งที่อ้างอิงก็อ้างอิงโดยกิเลส อ้างอิงเพื่อส่งเสริมกิเลส อ้างอิงเพื่อลาภสักการะอ้างอิง อ้างอิงเพื่อกิเลสทั้งหมดเลย ถ้ามันเป็นปัญญาสมมุติแล้ว แล้วมุดเข้าไปในกิเลส มันเป็นกิเลสล้วนๆ ทั้งนั้นน่ะ แล้วก็เคลิบเคลิ้มไปกับมันนะ แล้วมันสื่อสารกับโลกได้ เพราะโลกกับโลกไง เห็นไหม สิ่งที่เข้ากันได้

แต่ถ้าเป็นธรรมนะ **ธรรมเหนือโลก** ธรรมเหนือโลกจะสื่อสารกับใคร แต่ธรรมเหนือโลกแสดงธรรมมาเป็นธรรม เวลาครูบาอาจารย์ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรม ทำไมเทวดา อินทร์ พรหม มาฟังธรรมล่ะ เพราะธรรมอย่างนี้ไม่มีใครรู้หรอก ไม่มีใครรู้ เทวดา อินทร์ พรหม ก็ไม่รู้ เพราะสถานะของเขา เขาก็อยู่ตามสถานะของเขา สถานะของเรา เราก็อยู่ตามสถานะของเรา

แต่ถ้าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมจากใจของครูบาอาจารย์ มันแสดงออกมา มันถึงสะเทือนโลกธาตุ มันสะเทือนโลกธาตุ โลกธาตุหวั่นไหวเลย เพราะอะไร เพราะมันจะทิ้งโลก มันจะไม่อยู่ในโลก ใจมันจะพ้นไปจากโลก แล้วใจมันจะเป็นธรรม ธรรมอย่างนี้ถึงว่าเป็นปัญญาวิมุตติ เอวัง

จิตมันสงบเข้ามา มันเป็นเจโตวิมุตติ
เพราะจิตมันสงบเข้ามาก่อน
จิตมันมีกำลังของมันขึ้นมาก่อน
แล้วจิตมันก็ใคร่ครวญร่างกายของตัวเองนี้
ใคร่ครวญร่างกายของตัวเอง
จากกายหยาบๆ นี้ ใคร่ครวญจากอริยมรรค
จากโสดาปัตติมรรค
โสดาปัตติมรรคมันใคร่ครวญของมันขึ้นมา
มันก็ปล่อยวางๆ ปล่อยวางเพราะอะไร
เพราะมันเห็นอริยสัจไง

เจโตวิมุตติ

พระอาจารย์สงบ มนสฺสนฺโต
เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๐
ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ฟังเทศน์ในภาคปฏิบัตินะ ในภาคปฏิบัติ เราจะปฏิบัติบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกกับพระอานนท์ไว้ว่า "อย่าบูชาเราด้วยอามิสเลย ให้บูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยการปฏิบัติเถิด" แล้วเราจะบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในหัวใจของเรา

"พุทธะ" พุทธะคือใจของเรานะ ถ้าพุทธะเป็นใจของเรา เราจะบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่นี่ ถ้าเราจะบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่นี่ เห็นไหม พุทธะของใคร ความรู้สึกของใคร เราเกิดมาด้วยสายบุญสายกรรม เราเกิดมาเป็นพ่อเป็นแม่กัน อุปัชฌาย์ครูบาอาจารย์ เวลาเกิด อุปัชฌาย์นี้ก็เป็นพ่อเป็นแม่เหมือนกัน

"การเกิดในโลก" กับ "การเกิดในธรรม" เห็นไหม โลกเขา

ยังมีอยู่เลยว่า ถ้าเป็นการเกิดในโลก เราเกิดมาเป็นครอบครัว ความอยู่ร่วมกัน ถ้ามีบุญกุศล เราเกิดมาแล้วจะร่มเย็นเป็นสุขในครอบครัวของเราจะว่านอนสอนง่าย พ่อแม่ปู่ย่าตายายมีความร่มเย็นเป็นสุข มีความอบอุ่นในครอบครัว นี่คือความร่มเย็นเป็นสุขในทางโลก

ถ้าเราได้ญัตติจตุตถกรรม บวชมาเป็นสงฆ์ บวชมานี้มันก็เป็นสมมุติสงฆ์ บวชมาโดยสมบูรณ์ ก็เหมือนกับเป็นครอบครัวของศากยบุตรพุทธชิโนรส เป็นครอบครัวของสงฆ์ สังฆะ ในการเป็นอยู่ของสงฆ์ สงฆ์ ถ้ามีความมั่นใจของเรา เราเป็นพระโดยสมบูรณ์ เราจะประพฤติปฏิบัติไง ถ้าในการประพฤติปฏิบัตินะ เพราะเราจะปฏิบัติบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็คือปฏิบัติบูชาเรา

เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ ขณะที่ปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ เห็นไหม สิ่งที่สร้างบุญกุศลมา สร้างบารมีมา ปรารถนามาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สร้างมา ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย เกิดตายๆ อยู่อย่างนั้น นี่สร้างคุณงามความดีมา

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อเราจะบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบูชาในหัวใจของเรา การเกิดการดับในหัวใจ ความสุขความทุกข์ในหัวใจนี้มันก็เกิดดับอยู่ตลอดเวลา เพราะมันอยู่ในวัฏฏะ วัฏฏะทางโลกวัฏฏะโดยธรรมชาติของเรา วัฏฏะมันเวียนไปตามโลก วัฏฏะอย่างนี้มันเผาลนเราตลอดเวลา สิ่งที่เผาลนแล้วเราก็แก้ไขไม่ได้ ถ้าเราปฏิบัติบูชาที่นี่ เราจะมีความสงบร่มเย็นของเราที่นี่ ถ้ามีความสงบร่มเย็นของเราในหัวใจนะ

ถ้าเราทำความสงบของใจ ถ้าเรากำหนดพุทโธๆ ขึ้นมา นี่ความสงบของใจ ถ้าใจมันสงบเข้ามา นี่อยู่ที่อำนาจวาสนาของจิต จิตที่สร้างบุญญาธิการมา เห็นไหม ดูสิ ดูเวลาปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ ถ้าปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ สร้างบุญกุศลมาขนาดไหน นี่มันมีบารมี

ใจก็เหมือนกัน ใจที่เราสร้างบุญญาธิการมา ใครทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าดูทางโลกเขา ดูที่เขาใช้เป็นอาชีพของเขา เขาทายทักต่างๆ ได้ เพราะอะไร เพราะเขามีพรหมศาสตร์ เขาใช้พรหมศาสตร์ เขาใช้วิชาความรู้ของเขา เขาทายทักของเขา แล้วโลกก็เชื่อกันนะ ไปหาสภาวะแบบนั้น เราจะดูเรื่องอนาคตข้างหน้าว่าเราจะมีเหตุการณ์อย่างไร เราจะได้แก้ไขของเราได้ นี่เราไปเชื่อเขา แต่เราไม่เคยเชื่อตัวเราเองเลย

ตัวเราเองก็ทำได้ สิ่งนี้เราทำได้นะ ถ้าเราทำความสงบของใจเข้ามา มันก็จะรู้สิ่งต่างๆ ขึ้นมาอย่างนี้ ถ้าจิตมันเคยสร้างบุญญาธิการมา มันจะเห็นได้ละเอียดกว่า แต่ถ้าคนไม่ได้สร้างบุญญาธิการมาหรือไม่สนใจในทางนี้ มันจะเห็นเรื่องได้หยาบกว่า

สิ่งที่เราไปเห็นต่างๆ เราไปรู้สิ่งต่างๆ อย่างนั้น มันไปรู้เรื่องภายนอก การรู้เรื่องอย่างนั้นมันไม่ได้บูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย มันเป็นเรื่องของโลกๆ สิ่งที่เป็นโลกๆ เขายังทำกันได้ในสภาวะแบบนั้นนะ

พระผู้ที่ปฏิบัติเหมือนกัน ถ้าปรารถนาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรารถนาเป็นพุทธภูมิก็จะมีความรู้อย่างนี้ ความรู้ของเขา เขาจะรู้สิ่งต่างๆ เขาจะมีฤทธิ์มีเดชของเขา ฤทธิ์เดช

ทายทักได้ คนที่เชื่อมั่นในสภาวะแบบนั้นก็ไปหาอย่างนั้นมาเป็นที่พึ่ง นี่มันส่งออก จิตที่ส่งออก เห็นไหม

ความสงบของใจ เราต้องทำของเราเอง เวลาเรากำหนดพุทโธๆ ถ้าจิตมันสงบเข้ามา ถ้ามันเห็นสิ่งใด ความเห็นสิ่งนั้น เราเป็นคนไปเห็น ถ้าเราเป็นคนไปเห็นนะ มันไม่ได้เข้ามาที่ความสงบของใจ เราเป็นคนไปเห็น เห็นไหม ดูสิ เราเป็นคนตาดี เรามองเห็นสิ่งต่างๆ เราต้องเห็นหมดใช่ไหม เราเห็นสิ่งต่างๆ นี่เราเป็นคนไปเห็น จิตมันก็ส่งออก พอจิตมันส่งออก มันไม่เป็นเอกัคคตารมณ์ จิตมันไม่ตั้งมั่น

เรากำหนดพุทโธๆ **เจโตวิมุตติ จิตมันต้องสงบเข้ามาก่อน** ถ้าจิตมันไม่สงบเข้ามานะ มันเห็น ถึงสงบเข้ามา เริ่มต้นมันก็จะเห็นของมัน เห็นในความเห็นของจิต มันจะเห็นออกไปเป็นนิมิต ถ้าเราไปเห็นสวรรค์ เห็นนรก เห็นสิ่งต่างๆ นี่เราไปเห็นนะ สิ่งที่เราไปเห็น นี่มันส่งออก ผู้ที่ส่งออก เวลาประพฤติปฏิบัติไป มันส่งออกไปอย่างนั้น ถ้าไม่เห็น ก็คิดว่าเราไม่ได้ภาวนา ถ้าเห็นนี่มันคิดว่าเป็นคุณงามความดีนะ นี่กิเลสมันออกหน้า ถ้ากิเลสมันออกหน้า พอไปเห็นสิ่งใด มันเสริมไง มันเสริมความเห็นของเรา

ถ้าจิตเราสงบ มันก็มีความตื่นเต้นอย่างหนึ่ง จิตถ้ามันสงบแล้วมันไปเห็นสิ่งต่างๆ มันก็มีความรู้สึกอีกอย่างหนึ่ง ความรู้สึกอย่างนี้มันทำให้เราออกนอกลู่นอกทาง ถ้ามีครูบาอาจารย์ จะต้องย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับเข้ามาให้มันเป็นตัวของมันเอง ถ้าจิตเป็นตัวของมันเอง เห็นไหม ดูสิ เวลากำหนดว่าว่างๆ กัน ที่เขาภาวนากัน “รู้ว่าว่าง รู้ว่าว่าง”...เขารู้ว่าว่าง แต่ตัวเขาเองไม่ได้ว่าง

พอจิตมันเริ่มเข้าไป เปลี่ยนจากจิตปกติธรรมดา มันก็จะมีความออกรู้ต่างๆ สิ่งที่ออกรู้ต่างๆ มันก็เหมือนกัน มันไปติดสภาวะแบบนั้น เราจะเห็นอะไรก็แล้วแต่ เราจะรู้อะไรก็แล้วแต่ สิ่งนั้นให้รู้แล้วผ่าน รู้แล้วผ่านนะ เห็นไหม มันจะไม่รู้ก็ไม่ได้ เพราะมันเป็นสิ่งที่มันรู้มันเห็น จิตรู้สิ่งที่ให้มันรู้ รู้สิ่งต่างๆ มันก็ปล่อยวางไว้อย่างนั้น ถ้ามันปล่อยวางไว้ ตั้งสติไว้ ตั้งสติไว้ แต่มันจะตั้งสติไม่ได้เพราะอะไร เพราะกิเลสไง

เพราะถ้าเรามีกิเลส เราไม่ทันกับความรู้สึกของเรา มันเห็นสิ่งใด มันก็ว่าสิ่งนั้นนะ ยิ่งเราศึกษาธรรม ยิ่งเราฟังเทศนาว่าการของครูบาอาจารย์ พอเห็นสิ่งต่างๆ มันก็ว่าสิ่งนั้นเป็นความวิเศษวิโสไง สิ่งนั้นเป็นธรรม...ไม่ใช่หรอก ถ้าเราเห็นนิมิต เราเห็นสิ่งต่างๆ เราเห็นวิญญาณ เราเห็นนะ ดูสิ เรามองไป เรามีเพื่อนฝูงไหม เรามีหมู่คณะไหม เรามองไปก็เห็นเขา เราเห็นทั้งนั้นน่ะ เพราะตาเราเห็น

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราไปเห็นสิ่งต่างๆ ที่เป็นความละเอียดมันมี ของอย่างนี้มันมีอยู่แล้วในวัฏฏะ เห็นไหม รูปที่หยาบๆ เราก็เห็นด้วยความหยาบๆ รูปที่ละเอียด ดูอย่างเชื้อโรค เขาต้องใช้กล้องจุลทรรศน์ส่อง มันถึงจะเห็นเชื้อโรค เห็นสิ่งต่างๆ นี่ก็เหมือนกันจิตนี้ รูปที่หยาบก็มี รูปที่ละเอียดก็มี ของเขามีอยู่แล้ว เราจะเห็นหรือไม่เห็น มันก็มีอยู่แล้ว ถ้าเราเห็นนะ เห็นแล้วเราได้ประโยชน์อะไรขึ้นมา เพราะอะไร เพราะมันไม่ใช่อริยสัจไง

แต่ถ้าจิตมันสงบเข้ามานะ มันต้องมีความสงบเข้ามาก่อน จิตต้องตั้งมั่นขึ้นมาก่อน ดูสิ ถ้ากำหนดอานาปานสติ กำหนดลมหายใจลมหายใจเข้า ลมหายใจออก เรามีสติรับรู้ลมหายใจของเราตลอดเวลา

จิตมันสงบเข้ามานะ อาศัยลมหายใจนี้เป็นเครื่องอยู่ จิตถ้าไม่มีลมหายใจเป็นเครื่องอยู่ สิ่งนี้มันก็เป็นความรู้ปกติ เป็นความรู้ของปุถุชน

ปุถุชน กัลยาณปุถุชน ปุถุชนมันควบคุมสิ่งนี้ไม่ได้ ยิ่งถ้าไปรู้ไปเห็นสิ่งต่างๆ เข้าไป มันก็ยิ่งสำคัญมั่นหมาย ความสำคัญมั่นหมายนี่ก็เหมือนเราเป็นเด็กใจแตก เด็กที่มันติดในรูป รส กลิ่น เสียง มันติดแสง สี เสียง ดูสิ พ่อแม่มีความทุกข์มากนะ ถ้าลูกของเราเสียไปกับรูป รส กลิ่น เสียงจากภายนอก เขาจะไม่ใช้ชีวิตเป็นปกติธรรมดาของเขา เขาจะไม่มีการศึกษาของเขา เขาจะไม่รับผิดชอบหน้าที่ของเขา เขาจะไม่ทำสิ่งใดๆ ของเขา แต่ถ้าเขาไม่ลุ่มหลงในสภาวะแบบนั้น เขาจะรับผิดชอบหน้าที่ของเขา เขาจะทำประโยชน์ในหน้าที่การงานของเขา

นี่ก็เหมือนกัน จิตมันควรจะมีหน้าที่การงาน ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คนเราเวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นไป มันไม่รู้จักความเป็นจริงอะไรหรอก เพราะอะไร เพราะมันมีอวิชชา เพราะตัวเองยังไม่รู้ ถ้าเรายังไม่รู้เรื่องตัวเราเอง แล้วเราจะรู้เรื่องอริยสัจได้อย่างไร

ดูสิ กาฬเทวิล สมัยพุทธกาล เขาก็มีฤทธิ์มีเดชนะ เขาระลึกอดีตชาติได้ ๔๐ ชาติ ระลึกอนาคตได้ ๔๐ ชาติ แล้วเขาไปอยู่บนพรหมด้วย เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิด เทวดานี่ดีอกดีใจตั้งแต่เกิดนะ สะเทือนเลื่อนลั่นขึ้นไปถึงบนพรหม กาฬเทวิลลงมาจากพรหมเลยล่ะ มาขอดูไง เพราะเป็นเพื่อนกับพระเจ้าสุทโธทนะ ก็มาขอดู

เพราะว่าเขาเป็นพราหมณ์ เรื่องพุทธลักษณะนี้เขาท่องจำได้

เขารู้ได้หมดเลย แล้วเขามาเห็นของจริงไง พอเขาเห็นของจริงเข้า เขาดีอกดีใจนะ นี่คนมีฤทธิ์มีเดชขนาดนั้น แต่ฤทธิ์เดชอย่างนี้มันเป็นโลกียะ มันเป็นฌานโลกีย์ มันไม่เป็นประโยชน์กับสิ่งใดๆ เลย

แต่ถ้าเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้ว พุทธกิจ ๕ เวลาเล็งญาณขึ้นไป เล็งญาณเพื่ออะไร? เพื่อรื้อสัตว์ขนสัตว์ ถ้าเล็งญาณเพื่อรื้อสัตว์ขนสัตว์ ความเป็นไปของวิทยาศาสตร์นี่ไม่ได้ครึ่งเลย ไม่ได้เศษเสี้ยวของความรู้จริงของผู้ที่สิ้นกิเลสที่เป็นเจโตวิมุตติ

เจโตวิมุตตินี่นะ เวลามันพ้นจากกิเลสไปแล้ว จิตนี้มันไม่มีกิเลส กล้องถ่ายรูปหรือกล้องต่างๆ ที่เขาถ่ายกัน ถ้ามีสิ่งที่เป็นวัตถุขวางอยู่ มันจะผ่านไม่ได้ มันทำได้แค่นั้น แต่ถ้าจิตนี่มันผ่านทะลุทะลวงได้ทั้งหมดนะ เพราะอะไร เพราะจิตมันค้นคว้าไง มันจะรื้อสัตว์ขนสัตว์

เวลากษัตริย์หรือแพศย์หรือพราหมณ์ต่างๆ สมัยพุทธกาล เขาอยู่ในบ้านในเรือนของเขานะ ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงผ่านทะลุทะลวงเข้าไปเห็นในบ้านของเขา เห็นไหม ถ้าเป็นกล้อง ถ้าเป็นวิทยาศาสตร์ ถ้ามันมีอะไรบังอยู่ มันก็เห็นไม่ได้ เพราะมันเป็นเรื่องความตกของแสง เป็นเรื่องของกล้องที่มันจะจับภาพได้ แต่จิตนี้มันมหัศจรรย์มากกว่านั้นนัก

ถ้าเป็นอภิญญานะ พระอรหันต์ที่สิ้นกิเลสแล้ว ถ้ามีอภิญญา ๖ หูทิพย์ ตาทิพย์ ถ้าจิตสงบเข้ามา แล้วเสียงตกที่ไหน แสงตกถึงที่ไหน นี่รับรู้ได้หมด รับรู้เสียงนั้น รับรู้สิ่งต่างๆ ได้ **ถ้าทำกิเลสหมดไปจากใจ มันก็เป็นความจริง มันเกิดจากญาณหยั่งรู้ของท่าน เป็นญาณความจริง รู้ตามความเป็นจริงนะ**

แต่ถ้ามันมีกิเลสในหัวใจ เรารู้จริง มันก็เป็นญาณ ญาณรู้ด้วยกิเลสไง ถ้าญาณรู้ด้วยกิเลส สิ่งนี้มันรักษาไว้ไม่ได้ ถ้ารักษาไว้ไม่ได้ มันเป็นฌานโลกีย์ ฌานโลกีย์จะเห็นสภาวะแบบนั้น มันถึงจะต้องปล่อยวางสิ่งนั้นเข้ามาทำความสงบใจ กำหนดพุทโธเข้ามาหรือกำหนดอานาปานสติเข้ามาก็ได้ ต้องทำให้จิตมันสงบเข้ามา ให้จิตมันมีกำลังของมัน ถ้าจิตมันมีกำลังของมัน สิ่งนี้มันจะเป็นประโยชน์กับเรา

กำหนดพุทโธๆๆ การจะทำความสงบนี้ก็ทำได้ยาก เพราะอะไรเพราะมันมีแรงของสิ่งเร้าในใจ สิ่งเร้าในใจเรานี้มันเป็นกิเลสใช่ไหมแล้วพอกิเลสมันต่อต้าน ดูสิ การทำหน้าที่การงาน ทุกคนนะ เราจะประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราไม่มีศรัทธา เราไม่มีความเชื่อของเรา การประพฤติปฏิบัติของเรามันสักแต่ว่า แต่ถ้าเรามีศรัทธา เรามีความเชื่อของเรานี่ศรัทธาความเชื่อ ถ้ามีความเชื่อ กำหนดพุทโธๆ สิ่งนี้มันมีโอกาสที่จะเป็นไปได้ มีโอกาสนะ

แล้วถ้าเรามีอำนาจวาสนา มันพุทโธๆๆ ไปบ่อยครั้งเข้า มีความตั้งมั่นของใจ สติมันต้องตามไปพร้อมนะ ถ้าเรามีสติอยู่ การกำหนดพุทโธนี้มันก็พร้อมกับสติของเราไป ถ้าสติเราเผลอ มันพุทโธสักแต่ว่า แล้วมันไม่เข้ามาถึงตัวของใจ ถ้ามันเข้ามาถึงตัวของใจ นี่กำลังมันเกิดที่นี่ใจมันเกิดที่นี่ **เจโตวิมุตตินี้ต้องมีสมาธิเป็นตัวนำ สมาธิต้องเป็นฐาน** ถ้าสมาธิเป็นฐานนะ แล้วถ้าเกิดปัญญา ปัญญามันเกิดอย่างไร

ถ้าคำว่าปัญญาๆ ปัญญานี่เราไปใช้กันก่อน เห็นไหม เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นภาคปริยัติแล้วเวลาจิตมันสงบเข้ามา มันคาดหมายของมันไป แล้วถ้ามันเห็นจริงเกิดด้วยญาณตามความเป็นจริง ความเห็นจริงนั้นก็เป็นอนิจจัง แต่

ถ้ามันเห็นความไม่จริง เห็นไหม เพราะกิเลสมันพาเห็น สิ่งที่เห็นนั้นไม่จริง แต่มันเห็นจริงๆ น่ะ

ดูสิ คนทางโลกที่เขาไม่สมบูรณ์ทางสติของเขา เขาจะจินตนาการได้หมดเลย เวลาเขาจะคุยกับเทวดา อินทร์ พรหม เขาพูดของเขาทั้งวันเลย เขาบ่นของเขาอยู่คนเดียว แล้วเขาว่าเขาคุยกับใครก็ไม่รู้ เสียงมันแว่วมาจากหู เขาก็พูดของเขาไป ถ้ามันเป็นอย่างนั้นคือจิตมันผิดปกติ

แต่ถ้าจิตเราเป็นปกติ แต่มันก็มีกิเลสในหัวใจ เพราะอะไร เพราะเราศึกษาธรรมมา เราฟังมา ในการประพฤติปฏิบัติเขาจะให้ได้กันอย่างนั้น เราก็คาดหมายของเราไป สิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์กับเราเลย สิ่งนี้ทำให้เราเข้าถึงความสงบของใจไม่ได้ ถ้าทำความสงบของใจไม่ได้ เห็นไหม

ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้ามันมีสมาธิขึ้นมา มีกำลังขึ้นมา ถ้ามีกำลังขึ้นมาด้วยกำลังของสมาธิ ด้วยกำลังของใจ ทำงานอย่างไรมันถึงจะประสบผลสำเร็จ ถ้ากำลังของใจมันมีแล้วมันส่งออก มันไม่ทวนกระแส มันไม่ใช่อริยสัจ ถ้าเป็นอริยสัจ มันจะทวนกระแสกลับ ถ้าทวนกระแสกลับขึ้นมา สิ่งใดที่จะทำให้จิตนี้ทวนกระแสกลับเข้ามาได้

สิ่งที่ทวนกระแสกลับเข้ามาได้เพราะสติสัมปชัญญะ ถ้ามีสตินะ พุทโธๆ เวลามันฟุ้งซ่านไป พุทโธทีหนึ่ง มันจะคิดไปเรื่องต่างๆ ถ้ามีสติ พุทโธจะแจ่มชัด ชัดเจนมาก พุทโธไปบ่อยครั้งเข้า มันสะสมเข้าไป พลังงานนี้สะสมเข้ามา สะสมเข้ามาพร้อมกับสติไป ถ้าพร้อมกับสติไป คนสติอ่อน สติแก่...สติอ่อน สติแก่ เกิดมาจากไหน? เกิดมา

จากการฝึกฝน

ถ้าเรามีการฝึกฝน พุทโธๆ แล้ว ดูสิ เวลาเราพยายามตั้งใจของเรา พอพุทโธสักพักหนึ่งมันก็หายไป แล้วผลตอบกลับมาคืออะไร? คือความอ่อนล้า คือความหงอยเหงาในหัวใจ แต่ถ้าเรามีความแช่มชื่น เรามีความรื่นเริง เรามีความอาจหาญ ถ้าจิตมันคึก มันมีกำลังของมัน แล้วตั้งสติของเราไว้ชัดเจนมาก พุทโธๆๆ ไป เห็นไหม มันชัดเจน มันไม่ออกข้างนอก เพราะอะไร เพราะสติมันเข้มข้น ถ้าสติมันเข้มข้น สติมันเกิดมาจากไหน? **สติมันเกิดจากจิต ไม่ใช่จิต**

ถ้ามันเป็นจิต จิตอยู่กับเราตั้งแต่เราเกิดมา จนเราตายนี่จิตถึงออกจากร่าง ขณะที่เราเกิดมาตั้งแต่เป็นทารก โตขึ้นมาจนมีความศรัทธาออกบวชเป็นพระ ดูสิ สามเณรถือศีล ๑๐ เราก็ว่าสามเณรนี้มีศีลอ่อนกว่าเรา เรามีศีล ๒๒๗ ไง แล้วสติสมบูรณ์ แล้วเราได้รักษาของเราไหม **ความปกติของใจนั่นล่ะคือตัวศีล**

ศีล ๒๒๗ นั่นคือสิ่งที่ผิดพลาด เป็นข้อห้ามต่างๆ ศีล ๒๑,๐๐๐ ก็เป็นข้อห้าม สิ่งที่เป็นข้อห้าม ถ้าเราไม่ได้ทำผิด เราต้องไปตกใจกับสิ่งใด ถ้ามีความปกติของใจ ศีลมันอยู่ที่นี่ ศีลมันอยู่ที่หัวใจ อธิศีล ศีลคือความปกติของใจ

ถ้าการผิดพลาด ในเรื่องของสภาวกรรม ถ้าไม่มีเจตนา มันไม่ผิดศีลหรอก แต่ถ้าเราลังเลสงสัย ทำอะไรก็ผิดพลาดไปหมดเลย จะทำอะไรก็มีความผิดพลาด มีความกลัวไปหมด เห็นไหม เรากังวลไปหมดเลย พอเรากังวลไปหมด มันก็กระทบเข้ามาถึงความรู้สึกของเรา จิตใจมันก็อ่อนแอ แล้วสติจะเกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาจากสิ่งที่

เรรวน แล้วสิ่งที่เรรวนนี้มันจะเป็นประโยชน์อะไรกับเรา

สติจะเกิดขึ้นมาจากผู้ที่มั่นคง สิ่งที่มั่นคงมันก็ชัดเจนขึ้นมา เห็นไหม ถ้าชัดเจนขึ้นมา เรากำหนดพุทโธๆ ไป มันจะกำหนดพุทโธ แล้วมันจะเป็นตามความเป็นจริง เพราะมันมีคำบริกรรม เราต้องใช้คำบริกรรมพุทโธๆ เพราะจิตมันส่งออก มันสงบแค่ขณิกะ

มันไม่สงบ มันก็จินตนาการได้ ไม่สงบนะ มันก็เห็นภาพต่างๆ ได้ ความเห็นสิ่งนั้น เห็นไหม หลับตาแล้วภาพมันยังมาได้อย่างไร นี่เราหลับตาแล้ว ภาพจากภายใน ภาพมันเกิดจากใจ ภาพมันเกิดจากอวิชชา ภาพมันเกิดจากภายใน สิ่งนี้วางไว้ก่อน ถ้าเป็นสมบัติของเรา มันอยู่ที่อำนาจวาสนาของจิตแต่ละดวงนะ ถ้าจิตแต่ละดวงได้สร้างบุญญาธิการมา จิตคึกคะนอง เวลาจิตมันจะสงบลงไป ดูสิ ขณะที่มันสงบ ให้ดึงกลับเข้ามา มันลงถึงบาดาลยังได้เลย ถ้าเวลาสงบขึ้นมา มันจะหลุดขึ้นไปเดินจงกรมบนอากาศ เห็นจิตเรานี้ขึ้นไปนั่งสมาธิอยู่บนก้อนเมฆ

ถ้าจิตมันมีฤทธิ์มีเดชของมัน จิตมันคึกคะนองของมัน จิตที่มันได้สร้างบุญญาธิการมาในสภาวะแบบนั้น เราก็ตั้งสติไว้ ไปอยู่บนก้อนเมฆ เราก็ไปอยู่กับจิตบนก้อนเมฆนั้น แล้วค่อยๆ ดึงกลับมา ค่อยๆ ดึงกลับมา ดึงกลับมาอยู่ที่เราโดยที่ไม่ต้องตื่นตกใจ ถ้ามันกลับมา มันจะไปไหน เราฝึกมัน เรารักษาไว้ มันต้องรักษาไว้จนกว่ามันจะมาตั้งมั่นอยู่ที่กลางหัวอก ตั้งมั่นอยู่ที่จิตของเรา จิตนี้ตั้งมั่น นี่คืออาการของมัน อาการที่แสดงออก เห็นไหม จิตเวลามันจะสงบขึ้นมา มันมีการแสดงอาการต่างๆ ของเขา โดยธรรมชาติของจิตนะ

แต่ถ้ามันเป็นความเห็นของอวิชชา อวิชชามันมีเป้าหมาย

เวลาจิตลงเข้าไป ลงไปที่ไหน? ลงไปนรกอเวจี มันเป็นความสำคัญมันไม่เป็นความจริง ถ้ามันเป็นความจริง มันต้องมีกำลังของมัน ถ้าจิตไม่มีกำลัง มันจะลงไปนรกอเวจีได้อย่างไร ถ้าไม่มีกำลัง มันจะหลุดขึ้นไปบนก้อนเมฆบนท้องฟ้าได้อย่างไร แต่ถ้าเวลามันเป็นความมั่นหมาย พอจิตมันลงไป มันไปถึงฝั่งตะวันตก ไปถึงประเทศนั้นประเทศนี้ มันเป็นสมมุติทั้งนั้นน่ะ สิ่งที่เป็นสมมุติมันเกิดจากความสำคัญมั่นหมาย มันไม่เป็นความจริง มันก็เลยไม่มีกำลังขึ้นมา แล้วมันก็ไม่เป็นความจริงด้วย

แต่ถ้ามันเป็นความจริง ขณะที่กำหนดพุทโธๆ มันจะลงลึก มันจะลง อาการของใจนะ ถ้ามันตกลงนรกอเวจีไป มันวูบไปเลย แต่ถ้ามันเป็นอาการของใจที่มันจะเข้าสมาธิ มันไม่เป็นอย่างนั้น มันวืดขนาดไหน มันจะลงขนาดไหน สติเราตามไปตลอด สติอยู่กับเรานี่ สิ่งที่มันเป็นไปก็ให้มันเป็นไป มันไม่ไปไหนหรอก มันเกิดจากใจแล้วมันก็จะเข้ามาที่ใจนี้

ถ้าอาการมันจะพองขยายส่วนขนาดไหน นั่นเป็นอาการของใจ มันจะเกิดวิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตารมณ์ ขณะที่เกิดปีติเห็นไหม วิตก วิจาร อาการของสมาธิ อาการของจิตที่มันจะเข้าไปเป็นกำลังของจิต มันจะมีอาการของมัน ไม่ใช่อยู่เฉยๆ แล้วจะเป็นสมาธิ มันไม่ใช่ฝ่ามือนี่ พลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือ ถ้าฝ่ามือพลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือ มันก็จบใช่ไหม แล้วมือก็คือมือ หน้ามือนี้ทำงานได้แล้วหลังมือมันทำงานอะไรได้ไหม

จิตก็เหมือนกัน ในเมื่อมันเป็นความรู้สึกของเรา มันเป็นโลกียะ มันเป็นสามัญสำนึก มันเป็นความรู้สึกของจิตเรา ถ้าเป็นสามัญสำนึกของจิตเรา เราก็ตรึกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมา

สัมพุทธเจ้า เราก็คิด เราก็จินตนาการกัน เห็นไหม เวลาจิตมันสงบเข้ามา มันจะเห็นอาการต่างๆ อาการอย่างไรก็แล้วแต่ สิ่งนี้มันเป็นเรื่องพื้นฐาน มันเป็นเรื่องของจิตที่มันเป็นความมหัศจรรย์

จิตนี้มันมหัศจรรย์อยู่แล้ว ไม่ต้องเป็นสิ่งใดมันก็คาดหมาย มันก็สร้างภาพของมันขึ้นมาได้ แต่เพราะเรามีสติ เรามีสัมปชัญญะ พอมีสิ่งที่เกิดมา เราถึงบอกว่าสิ่งนี้ไม่ควรคิดขึ้นมา สิ่งนี้ไม่เป็นประโยชน์อะไรกับเรา เราก็เลยเป็นจิตปกติ ถ้าจิตคนที่ผิดปกติ มันปล่อยไปนะ มันพูดคุยกับเทวดา อินทร์ พรหมของเขาโดยความผิดปกติ

แต่ถ้ามันเป็นจิตที่เขาได้สร้างบุญญาธิการมา เขามีอำนาจวาสนาของเขา เขาเห็นของเขาได้ ถ้ามีสติสัมปชัญญะ เขาก็ไม่ตื่นเต้นอะไรใช่ไหม สิ่งที่ไม่ตื่นเต้น แต่มันไปยึดมั่น ยึดว่าสิ่งนี้เรารู้ ว่าสิ่งนี้เป็นคุณธรรม สิ่งที่ว่าเป็นคุณธรรม มันเป็นคุณธรรมที่ไหน มันไม่เข้าอริยสัจเลย มันไม่เข้าถึงสัจจะความจริง

ถ้ามันเข้าถึงสัจจะความจริง เห็นไหม **เจโตวิมุตติ อาศัยพื้นฐานของจิตเป็นกำลัง** ถ้าอาศัยจิตเป็นกำลัง กำหนดสมาธิเข้ามาปล่อยจิตเข้ามา มันจะมีการรับรู้ มีการออกรู้ต่างๆ เราต้องมีครูบาอาจารย์คอยชี้นำ ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์คอยชี้นำ เราต้องตรวจสอบตรวจสอบว่าสิ่งนี้มันออกไปแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นมา สิ่งที่เราไปรู้ไปเห็นมันเป็นประโยชน์กับเราไหม สิ่งที่ไปรู้ไปเห็นนี้มันเป็นอะไร? มันเป็นอนิจจังทั้งนั้นน่ะ เห็นไหม ทั้งที่รู้จริงมันก็เป็นอนิจจัง

สรรพสิ่งในโลกนี้ สัตว์โลกทุกตัวเกิดมาแล้วต้องตายหมดสัตว์โลกที่เกิดมานี้มีความตายเป็นที่สุด มันต้องเป็นไปตามการเกิดและ

การตาย สิ่งนี้ไม่มีประโยชน์กับสิ่งใดๆ เลย ถ้ามันไม่เป็นประโยชน์กับสิ่งใด แล้วเราไปติดสิ่งนั้น มันจะเสียเวลาของเรา

เราประพฤติปฏิบัติเพื่อใคร เราประพฤติปฏิบัติเพื่อบูชากิเลสหรือ ถ้าเราประพฤติปฏิบัติเพื่อบูชากิเลส เราจะไม่ได้สิ่งใดๆ เลย เราจะได้ความรู้แค่ที่กิเลสมันหลอกให้เรารู้แค่นี้ รู้ว่าสิ่งนี้เรารู้เราเห็นอย่างนั้น สิ่งนี้เป็นสภาวธรรม...สภาวธรรมมันเป็นอธรรมต่างหาก มันเป็นอธรรมนะ มันเป็นอกุศลธรรมเพราะอะไร เพราะมันหลอกไง

ถ้าความรู้มันหลอกเราแล้ว จิตมันถึงไม่ลงตั้งมั่น ถ้าจิตไม่ลงตั้งมั่น จิตมันไม่มีกำลัง เห็นไหม ถ้าสิ่งใดจะเกิดขึ้นมา สิ่งนี้มันเป็นเครื่องตรวจสอบว่ามันเป็นความจริงไหม มันไม่เป็นความจริงหรอก ไม่เป็นความจริงแน่นอน เพราะมันไม่เป็นมรรค ถ้ามันเป็นมรรค มรรคมันคืออะไร

เราเกิดมา เรามีศรัทธามีความเชื่อ เราอยากออกประพฤติปฏิบัติ นี่คือศรัทธา นี่คือการเริ่มต้นของเรา ถ้าจะเริ่มต้นของเรา เราต้องตั้งสติให้ดีแล้วย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับเข้ามา สิ่งที่รู้สิ่งที่เห็นนั้นไม่มีประโยชน์กับสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น สิ่งที่รู้สิ่งที่เห็นนี้ มันเป็นเรื่องของสัจจะความจริง มันมีอยู่อย่างนั้นจริงๆ วัฏฏะเป็นอย่างนั้น

แล้วเราก็เกิดมาในวัฏฏะคนหนึ่ง เราก็เกิดมาเป็นมนุษย์คนหนึ่ง เราบวชมาเป็นภิกษุองค์หนึ่งที่จะต่อสู้กับกิเลส แล้วจะให้สิ่งที่เป็นพื้นฐานของสังคมของวัฏฏะนี้มาหลอกเราทำไม เราจะออกไปสู่วิวัฏฏะ เราจะออกจากอำนาจของมัน ถ้าเราจะออกจากอำนาจของมัน เราจะเอาอะไรไปต่อสู้กับมัน ถ้าเราจะต่อสู้ ก็ต้องเอาจิตของเรานี้ต่อสู้ เอา

ตัวปฏิสนธิจิต เอาตัวจิตที่มันเกิดมันตาย จิตที่มันเกิดมาเป็นเรา สิ่งนี้เพราะอวิชชาครอบงำมัน มันถึงต้องมาเกิดมาตายอยู่ที่นี่

แล้วเพราะได้สร้างบุญญาธิการของเราขึ้นมา เราถึงเชื่อมั่นในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราเชื่อมั่นแล้วเรามีครูบาอาจารย์ของเราเป็นผู้ชี้นำ ครูบาอาจารย์ของเราตรวจสอบขึ้นมาแล้ววางธรรมและวินัย วางข้อปฏิบัติไว้ให้เราก้าวดำเนิน สิ่งที่ก้าวดำเนินนี้ถ้าเราเชื่อมั่นแล้ว เราก็ต้องพยายามปฏิบัติขึ้นมาให้มันเป็นข้อเท็จจริงให้มันเป็นความจริง ถ้าเป็นความจริง ถ้ามันจะตั้งสติ ก็ตั้งสติจริงๆ อย่าตั้งครึ่งๆ กลางๆ

ใจว่าตั้งสตินะ กิเลสมันเอาไปกินครึ่งหนึ่งแล้ว “นี่คือสติ” คำว่า “นี่คือ” มันก็เอาไปแล้วครึ่งหนึ่ง เห็นไหม ถ้าเป็นสติก็ตั้งสติเต็มร้อยนี่สติเป็นอย่างนี้ คำบริกรรมเป็นอย่างนี้ คำบริกรรมก็ได้ อานาปานสติก็ได้ กำหนดสิ่งใดก็ได้ เพราะถ้าเราทำให้มันสงบเข้ามา **เน้นจำเป็นว่าต้องจิตสงบเข้ามาก่อน ถ้าจิตมันสงบเข้ามาแล้ว แล้วยังต้องมีสติสัมปชัญญะ ต้องมีสติควบคุมด้วย รักษาให้สงบบ่อยครั้งเข้า**

วิธีการทำจิตให้สงบ เห็นไหม รูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร มันเร้า มันกระตุ้นให้สิ่งนี้ออกไป เราก็ตั้งสติของเรา ถ้ามันเร้าออกไป เราก็กำหนดพุทโธๆๆ บ่อยครั้งเข้า มันสงบได้จริง ถ้ามันสงบได้จริง ทำให้สงบบ่อยครั้งเข้า จนเห็นโทษของมัน ถ้าเห็นโทษของมัน เพราะเราเห็นโทษของมัน เราควบคุมของเราเข้ามา

นี่พิจารณาให้ออกรู้ในกาย ดูสิ กายนอก กายใน ถ้ากายนอกผลของมันคือสมถะ กายนอกก็รูป รส กลิ่น เสียงนี่ไง ถ้ายังเห็นเป็น

กายนอก รูป รส กลิ่น เสียง จิตมันฟุ้งซ่านเพราะเหตุนี้แหละ จิตนี้ทั้งๆ ที่ความจริงมันฟุ้งซ่านไปจากเรา ฟุ้งซ่านไปจากจิตของเรานี่แหละ แต่จิตของเรา ทุกคนจะไม่เห็นตัวเอง ทุกคนจะเห็นรูป รสตรงข้าม ถ้าเห็นรูป รสตรงข้าม มันก็ว่ารูป รสตรงข้ามนั้นเป็นสิ่งที่เราปรารถนา เป็นสิ่งที่เราพอใจ ถ้าเป็นสิ่งที่เราปรารถนา เป็นสิ่งที่เราพอใจ มันก็กวนใจ สิ่งที่กวนใจ นี่มันฟุ้งซ่านในเรื่องหยาบๆ นะ ความฟุ้งซ่านของใจมันฟุ้งซ่าน แล้วเราตั้งสติของเรา เพราะเราอยากจะประพฤติปฏิบัติ

โดยพื้นฐาน เจโตวิมุตตินี้ต้องทำจิตสงบเข้ามา ถ้าจิตสงบมันสงบเข้ามา แต่นี่มันไม่สงบ พอไม่สงบเข้ามา มันก็ไม่มีฐาน พอไม่มีฐาน การทำงานของเราก็ล้มลุกคลุกคลาน พอล้มลุกคลุกคลานขึ้นมา เราก็โทษนั่นโทษนี่ไปเรื่อย ความโทษของเรา แต่เราไม่มีครูบาอาจารย์คอยตอกย้ำว่า มันต้องเดินอย่างนี้ มันต้องทำให้สงบเข้ามา

แล้วคำว่าโทษนั่นโทษนี่ คือเราโทษนะ แต่เวลาเป็นกิเลส กิเลสมันไม่ใช่โทษ มันอาศัยสิ่งที่ว่ามันเป็นกิเลส มันเป็นเชื้อไข มันตอบสนองรูปตรงข้ามที่มันพอใจ สิ่งที่เป็นรูปตรงข้ามที่มันพอใจคือ รูป รส กลิ่น เสียง แต่รูป รส กลิ่น เสียงนี้ เรากำหนดพุทโธเข้ามา จนมันสงบเข้ามา จนเห็นโทษของมัน เห็นโทษของมันว่า เพราะเราไปติดเอง เราเผลอเอง เราไม่มีปัญญาเอง

ถ้ามันจะมีปัญญา นี่สงบเข้ามา พอมันสงบเป็นขณิกะ อุปจาระ นี่มันจะเห็นสภาวะแบบนั้น ถ้าเห็นสภาวะแบบนั้น เราก็พิจารณาให้มันเห็นโทษไง ถ้าเห็นโทษขึ้นมาบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า สมาธิจะรักษาได้อย่างนี้ไง **สมาธินี้เราจะรักษาได้เพราะความมีสติของเรา เพราะการรักษาของเรา ถ้าจิตเรารักษาของเราขึ้นมา เราไม่ส่งให้**

มันเห็นไปตามนิมิตต่างๆ

นิมิตนั้นมันเป็นเครื่องหมายบอก แล้วนิมิตนี้มันก็อยู่ที่ว่าของใครมีหรือไม่มี ถ้านิมิตไม่มีนะ ขอให้มันสงบเข้ามาเถิด เพราะในการทำเจโตวิมุตตินี้มันก็มีหยาบ มีกลาง มีละเอียด **เพราะเจโตวิมุตตินี้พอเราพิจารณาเข้าไปแล้วด้วยกำลังของสมาธินี้ มันฆ่ากิเลสได้ มันทำลายกิเลสได้** แต่ที่ทำลายกิเลสได้แล้วไม่ได้มีกำลัง ไม่ได้มีอภิญญาเลยก็มี

ถ้ามีอภิญญานะ ขณะที่ลง ขณะที่เป็นมันต่างกัน ขณะที่ลงขณะที่เป็นนะ ถ้ามันมีกำลัง มีอำนาจวาสนา ขณะจิตมันจะใหญ่มากขณะที่จิตมันสงบเข้ามา มันจะรับรู้สิ่งต่างๆ มาก เห็นไหม มีเทวดาอินทร์ พรหมมาคอยบูชา ขณะที่เราประพฤติปฏิบัติแห้งแล้งขนาดไหนไม่ใช่ว่าสุกขวิปัสสโกนี่แห้งแล้ง เตวิชโช พระอรหันต์ที่ใช้เจโตวิมุตติจะมีกำลังมาก จะมีความรู้มาก จะมีอำนาจวาสนา เห็นไหม

ในสมัยพุทธกาล เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เอตทัคคะ พระโมคคัลลานะเป็นผู้ที่มีฤทธิ์ พระอนุรุทธะเป็นผู้รู้วาระจิตพวกนี้คือเจโตวิมุตติทั้งหมด แต่กำลังของแต่ละองค์ก็ไม่เหมือนกัน

นี่ก็เหมือนกัน ในการประพฤติปฏิบัติของเรา เราประพฤติปฏิบัติเข้าไป มันจะไม่เหมือนอย่างนั้นหรอก ถ้ามันไม่เหมือนอย่างนั้นเพียงแต่ว่าให้มันตรงกับจริตของตัว คือเจโตวิมุตติต้องอาศัยสมาธิเป็นตัวนำ พอสมาธิเป็นตัวนำ กำลังของสมาธิไง

พอกำลังของสมาธิมันเห็นกาย กายจากภายนอก เห็นกายข้างนอก ถ้ามันหดตัวเข้ามา เห็นไหม เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ

มันเป็นได้ทั้งสมถะและวิปัสสนา ถ้าเป็นขณะที่จิตมันยังไม่ตั้งมั่น เราอาศัยพิจารณาฝึกฝนให้เห็นโทษว่า จิตนี้มันเซ่อ จิตนี้มันไม่เข้าใจ มันถึงออกไปรับรู้สิ่งต่างๆ ภายนอก

โลกนี้มีเพราะมีเรา ขณะที่ทำความสงบของใจนี้ ไม่ต้องคิดว่าโลกหรือสิ่งต่างๆ จะเป็นอย่างไรเลย หน้าที่ของเราคือกำหนดพุทโธคำเดียว หน้าที่ของเราคือกำหนดลมหายใจอย่างเดียว โลกนี้จะมีอะไรก็เรื่องของเขา สติกับสัมปชัญญะมีเท่านี้ การทำงาน ทำเท่านี้ เดินจงกรมอยู่เท่านี้ นั่งสมาธิอยู่เท่านี้ โลกนี้จะพลิกคว่ำขนาดไหน เขาจะเกิดจลาจลขนาดไหน มันก็เรื่องของเขา โลกนี้เป็นอย่างนั้นเท่านั้น เราจะไปรับรู้อะไร เราจะไปช่วยเหลืออะไรเขาได้

เพราะเราอยู่ในป่าในเขา เราประพฤติของเราอยู่ในกุฏิของเรา เราทำอยู่ของเราคนเดียว เราจะต้องเอาใจของเราอยู่ให้ได้ จะไม่ยอมรับรู้สิ่งต่างๆ เลย นี่ทำอย่างนี้เพื่อไม่ให้กิเลสมีข้ออ้างว่าจะเป็นอย่างนั้น จะเป็นอย่างนี้ มันมีข้อโต้แย้ง ถ้ามีข้อโต้แย้ง มันจะทำให้ความเป็นไปของจิตนี้มันไม่มั่นคง เราต้องมีสติยับยั้งอย่างนี้

ถ้าเวลาปัญญามันเกิด สิ่งนี้เราก็ใช้ปัญญาเป็นการทดสอบ ทดสอบจนจิตมันสงบเข้ามาบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ถ้ามีอำนาจวาสนาอย่างที่ว่า มันจะเห็นนิมิต เห็นอะไรต่างๆ เราก็ไม่ตามไป ไม่ตามไป เว้นไว้แต่เห็นกาย เห็นกาย มันก็มีการฝึกซ้อมมีการฝึกฝน **ฝึกฝนจนจิตมันสงบ มันตั้งมั่น แล้วน้อมไปเห็น เห็นไหม เห็นกาย เวทนา จิต ธรรม วิปัสสนาเกิดตรงนี้**

ถ้าวิปัสสนาเกิดตรงนี้ ถ้าเกิดเห็นกายแล้วมันจับไว้ไม่ได้ เพราะ

เห็นกายโดยความเป็นจริงครั้งแรกมันจะตื่นเต้น มันจะเหมือนเราเจอขุมทรัพย์ คนเจอขุมทรัพย์นะ ดูสิ เราไม่มีสิ่งต่างๆ เลย แล้วเงินมาถึงก็วางอยู่บนมือเรา เราจะบริหารมันอย่างไร จิตก็เหมือนกัน เวลาเห็นสิ่งต่างๆ มันจะตื่นเต้น **ถ้ามันหลุดไป เราก็กลับมาพุทโธ กลับมาตั้งสมาธิใหม่ แล้วน้อมไปเห็นกาย เห็นกายแล้วตั้งให้ได้ ถ้าตั้งกายได้ วิปัสสนาเกิดตรงนี้ไง**

ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ วิธีการดับทุกข์ ทุกข์เกิดเกิดเพราะอะไร? เกิดเพราะเราไม่รู้สิ่งต่างๆ เลย เพราะเราไม่รู้สิ่งต่างๆ มันถึงเกิดสมุทัย สมุทัยก็คือตัวสอดตัวแทรก แทรกว่า "นั่นเป็นเรา สรรพสิ่งต่างๆ เป็นเรา เราก็คือเรา ปฏิบัตินี่ก็เป็นเรา"...สิ่งนี้มันไม่มีอะไรเป็นเราเลย โดยข้อเท็จจริง ไม่มีสิ่งใดๆ เป็นเราเลย แล้วไม่เคยเห็นทุกข์ ไม่เคยเห็นสิ่งต่างๆ แต่พอไปเห็นกาย เราตั้งสติ ถ้าเป็นกำลังของสมาธินะ มันเห็นสภาวะแบบนั้น แล้วปัญญามันเกิดอย่างไร

ปัญญาเราแยกแยะ คำว่า "แยกแยะ" เห็นไหม รำพึงให้แปรสภาพ บางทีมันจะเน่ามันจะเปื่อยไป ตั้งแต่เห็นซากศพ คำว่า "ซากศพ" มันคือซากจากภายนอก **แต่ขณะที่เราเห็นซากศพ ถ้าจิตมันเป็นสมาธินะ เจโตวิมุตติ มันเกิดจากจิต มันเห็นจากธรรม มันเป็นสภาวธรรม มันเป็นสภาวะวิปัสสนา ไม่ใช่ซากศพจากภายนอก**

ซากศพจากภายนอก ดูสิ ถ้าเราไปดูรูปหรือไปดูซากศพจริงๆ โดยตาเนื้อของเราที่เราไปดูนั้น มันคือซากศพนะ แล้วมันเน่ามันเปื่อย แต่มันไม่เกี่ยวอะไรกับเราเลย แต่ถ้ามันเป็นซากศพจากภายใน เวลามันเกิดจากภายใน จิตมันเห็นใช่ไหม จิตมีกำลังใช่ไหม จิตนี้ใช้ปัญญารำพึงให้มันแปรสภาพนะ มันจะเริ่มหลุด สิ่งต่างๆ มันจะหลุด มันจะ

แปรสภาพไป จนเนื้อเน่าไป หลุดไป จนผม ขน เล็บ ฟัน หนัง หลุดไปๆ จนไม่มีนะ ไม่มี อะไรคือไม่มีล่ะ เห็นไหม ปัญญามันเกิดอย่างนี้ แล้วเป็นอย่างนี้หรือ พอเป็นอย่างนี้ แล้วถ้าให้เกิดขึ้นมาใหม่นะ มันก็จะเริ่มรวมตัวขึ้นมาใหม่เป็นซากศพอีก ถ้ากำลังมันดีมันเป็นอย่างนี้นะ มันเป็นไตรลักษณ์ มันเป็นสภาวะของมัน นี่ปัญญามันเกิดอย่างนี้ ปัญญามันใคร่ครวญอย่างนี้

แล้วทำบ่อยครั้งเข้า พอพิจารณาไป มันปล่อยทีหนึ่ง การปล่อยทีหนึ่ง เวลาปล่อย มันจะมีความว่างทีหนึ่ง มันเป็นจากใจไง มันเป็นจากกำลังของใจกำลังของจิต ถ้าจิตมันสงบเข้ามา ศีล สมาธิ ปัญญา ปัญญามันเกิดขึ้นมาพร้อมกับสมาธิ ปัญญามันเกิดขึ้นมาพร้อมกับความเป็นไปของจิตที่ตั้งมั่น

ถ้าจิตไม่ตั้งมั่นนะ เวลาพิจารณาเข้าไปนี้มันจะจับต้องสิ่งใดไม่ได้เลย เห็นสภาวะต่างๆ แล้วมันก็ล้มลุกคลุกคลาน สิ่งที่ล้มลุกคลุกคลาน ต้องปล่อยสิ่งนั้น แล้วกลับมาพุทโธๆ เอาให้จิตมันตั้งมั่นให้ได้ ถ้าจิตมันตั้งมั่นขึ้นมาแล้วน้อมไป วิปัสสนาไป ถ้าเป็นตทังคปหาน การปล่อยชั่วคราว มันก็มีความสุขนะ

ดูสิ จิตสงบก็มีความสุขอย่างหนึ่ง จิตสงบนะ ถ้าจิตสงบแล้วกิเลสมันพาออกรู้ภายนอก สิ่งที่เขารับรู้กัน “รู้สิ่งนั้น รู้สิ่งนี้” รู้สิ่งนั้นก็ลังเลสงสัยนะ ถ้าไม่ลังเลสงสัย ทำไมถามครูบาอาจารย์ล่ะ “ไอ้นั่นถูกต้องไหม เห็นอย่างนี้มันจริงไหม”...จริงหรือไม่จริงมันเรื่องอะไรของเรา มันไม่ใช่เรื่องอะไรของเราเลย แล้วรู้ก็รู้ไม่จริง

แต่ถ้าเป็นตทังคปหานนะ เราเห็นของเรา เรารู้ของเรา

แล้วมันสะเทือนกิเลสของเรา เวลามันปล่อยวางนะ มันปล่อยปล่อยขนาดไหน เดินนะ เวลาเราลุกจากสมาธิขึ้นมามันจะมีความสุขนะ ความสุขอย่างนี้มันต้องมีใครมาบอกเรา ความสุขของเรานี้มันต้องมีใครบอก เราจำเป็นต้องถามใครอีกไหมว่านี่คือความสุขไหม นี่เราไม่ต้องถามใครเลย มันไม่ต้องถามว่านี่เป็นความสุขไหม ความสุขอย่างนี้มันเกิดเป็นสันทิฏฐิโก นี่ขนาดตทังคปหานนะ ไม่ใช่สมุจเฉทปหาน

ถ้าสมุจเฉทปหานนะ เราต้องพิจารณาซ้ำๆ ถ้าพิจารณาเวทนาก็เป็นเวทนา พิจารณากายก็เป็นกาย นี่กายเป็นเราไหม มันเสื่อมสภาพไป มันปล่อยไป ถ้าจิตมันรวมตัว มันจะหลุดออกไป มันปล่อยนะ กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ กายนี้แยกออกไป จิตนี้แยกออกไป ทุกข์นี้แยกออกไป คำว่าจิตแยกออกไป แล้วมันรวมลง รวมลงไป จิตรวมลงไปลึกมาก

เวลาจิตมันลงสมาธิ เห็นไหม อัปปนาสมาธิ พุทโธๆ ความเป็นสมาธิอย่างนี้มันก็ลึกลับซับซ้อนอยู่แล้ว ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ เวลาจิตมันลง สมาธิก็คือสมาธิ สมาธิคือความตั้งมั่นของใจ ถ้าใจมันตั้งมั่น ความสุขอย่างนี้มันก็รับรู้อยู่แล้ว แต่ถ้าเวลาเราน้อมไปพิจารณากาย เวลาตทังคปหานหนหนึ่ง มันก็ปล่อยวางหนหนึ่งๆ ปล่อยวางหมายถึงว่า เราปล่อยวาง แต่ไม่มีผลตอบรับ ไม่มีขณะจิตที่มันเป็นไป

ขณะที่เราพิจารณาบ่อยครั้งเข้า จนกายมันแยกออกไป กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ มันปล่อยวางหมด ต่างอันต่างจริงนะ สิ่งต่างๆ ที่เป็นสมมุติเป็นอนิจจัง ขณะที่จิตมันเห็นจริง

มรรคญาณมันรวมตัว เห็นไหม ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค...ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ นิโรธคือความดับทุกข์ วิธีการดับทุกข์คือมรรค มรรคมันรวมตัว มันปล่อย พอมันปล่อย กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ นี่มันปล่อย แล้วความรู้อันหนึ่งที่มันไม่ใช่จิต มันปล่อยทั้งหมดเลย มันขาดออกไป นี่เจโตวิมุตติมันลึกลับมาก มันมีความสุขของมันมาก สิ่งนี้มันเกิดขึ้นมาในหัวใจ สิ่งนี้มันก็ประทับใจของเรา นี่คือขั้นตอนหนึ่งของเจโตวิมุตติ

แล้วพอออกมา พอวิปัสสนาผ่านไป สิ่งนี้มันเป็นอฐานะ มันจะเสื่อมสภาพอย่างนี้ไปไม่ได้เลย มันจะอยู่ในหัวใจอย่างนั้น มันจะทำให้ใจดวงนี้มั่นคงมาก ใจดวงนี้จะมีความมั่นคงเพราะอะไร เพราะมันไม่ลังเลสงสัยในธรรม ไม่มีความลังเลสงสัย ไม่สีลัพพตปรามาส มันจะมีความจริงจังของใจดวงนี้ ใจดวงนี้มันเป็นสงฆ์แท้ๆ แล้วมันเป็นสงฆ์แท้ๆ ขึ้นมา แต่ก็ยังมีกิเลสอย่างละเอียด นี่ต้องทำความสงบของใจเข้าไปอีก

ขณะที่ทำความสงบของใจเข้าไป ดูสิ เราอยู่ในหมู่คณะ เราอยู่ในวงปฏิบัติ มันก็มีการกระทบกระทั่ง มันก็มีสิ่งต่างๆ สิ่งนี้มันจะต้องเก็บประโยชน์นะ เก็บประโยชน์ว่าเวลามีการกระทบขึ้นมา ดูสิว่าใจเราออกไหม ใจเรารับรู้สิ่งนี้ไหม ถ้ากระทบสิ่งนี้แล้ว แต่เดิมนี่สติเราจะเป็นอย่างนี้ไหม แต่เดิมสติของเรา เวลามันกระทบกัน มันไม่มีการควบคุม มันควบคุมไม่ได้ ปุถุชนจะควบคุมไม่ได้ ตั้งสติไว้ขนาดไหน พยายามยับยั้งไว้ มันก็กดไว้ในหัวใจไง

แต่ถ้าเวลามันสมุจเฉทปหานไปแล้ว มันพร้อมเสมอ สติมันสมบูรณ์ สมบูรณ์ในขณะที่อยู่ในปัจจุบัน แต่สิ่งที่ละเอียดกว่านั้น

เวลากระทบกระเทือนกัน มันจะเก็บไปอุ่นกิน มันเก็บไปอุ่นกินในความคิด ในความรู้สึกอย่างนี้ เราก็เทียบเคียงจากสิ่งนี้ได้ ในการประพฤติปฏิบัติ เราก็ต้องตั้งสติของเรา นี่ดำรงชีวิตของเราเพื่อการสืบต่อ เพื่อเราจะพัฒนาจิตของเราขึ้นไป เรากำหนดพุทโธๆ เข้ามากำหนดพุทโธ เพราะมันมีคำบริกรรม เพราะเราเคยใช้อย่างนี้ มันเป็นประสบการณ์มาแล้ว การประพฤติปฏิบัติที่เราได้ก้าวเดินมาแล้ว

ทำจิตให้มันสงบเข้าไป แล้วน้อมไปที่กาย สิ่งนี้มันจะจับต้องได้เลย กายนอก! กายนอกในขั้นของสมถะ กายนอกคือเราเห็นกายจากข้างนอก กายในคือกายของเรา ในขั้นของวิปัสสนา "กายนอก" กายนอกนี่มันเป็นกายอย่างหยาบ กายเราแท้ๆ นี่แหละกายอย่างหยาบ แล้วกายอย่างละเอียดล่ะ

กายอย่างกลาง กายอย่างละเอียด เห็นไหม การวิปัสสนากายไป เราจับสาวขึ้นไป นี่ขั้นของรูปกับนาม พอมันเป็นรูป เรื่องของกายนี้มันเป็นรูป มันเป็นสิ่งที่จับต้องได้ แล้วสิ่งที่จับต้องได้นี้มันเป็นวิปัสสนาขึ้นมา เพราะเรามีจิตที่ตั้งมั่น จิตที่ตั้งมั่นนี้มันน้อมออกมาดูรูปของเราด้วยปัญญาญาณ รูปสัจจะความจริง รูปนี้

กายกับจิตอยู่ด้วยกัน แต่มันไม่เคยวิปัสสนากัน มันไม่เคยทำงานให้เป็นประโยชน์ขึ้นมาเลย **แต่พอจิตมันสงบเข้ามา จิตของเราเองเราก็พิจารณาในร่างกายของเราเอง ร่างกายที่เห็นจากตาของใจ ไม่ใช่ร่างกายที่เราใช้ปัญญา ที่เราใช้ความตรึกอย่างนี้**

ถ้าใช้การตรึกปัญญาอย่างที่เป็นปัญญาวิมุตตินั้นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ถ้าเราเป็นเจโตวิมุตติ เราจะต้องทำให้จิตมันสงบเข้ามา มันเป็นการที่ว่า

ระหว่างกายกับจิตมันได้ซักฟอกกัน ได้ซักฟอกกันเพราะอะไร เพราะเราเกิดมา จิตนี้ ปฏิสนธิจิตเกิดในครรภ์ของมารดาก็ได้ร่างกายนี้มาแล้วเกิดร่างกายขึ้นมา เราก็ใช้ดำรงชีวิตของเราเป็นร่างกาย คนมีชีวิตอยู่ คนยังไม่ตาย จะศึกษาเล่าเรียนมาขนาดไหน มีวิชาชีพมาขนาดไหน ก็ประกอบสัมมาอาชีวะกันไป ถ้าออกมาบวชเป็นพระก็ประพฤติปฏิบัติไป ถ้าปฏิบัติยังไม่เข้าถึง มันก็ประพฤติปฏิบัติไป

ร่างกายกับจิตใจมันเป็นอันเดียวกัน กายกับจิต เวลาเสียใจทุกข์ใจ ดีใจ น้อยเนื้อต่ำใจ มันก็คือใจ ใจนี้มันอยู่ที่ไหน? ใจนี้ก็อยู่ในร่างกาย เพราะอะไร เพราะเวลาโกรธ เวลาหลง เวลาอะไรขึ้นมา จิตมันมีความรู้สึก มันไม่พอใจ มันก็ทำให้สะเทือนถึงร่างกาย ร่างกายจะสูบฉีดเลือดต่างๆ มันกระเทือนกันไปหมด

แต่ถ้ามันเป็นธรรม เป็นธรรมเพราะอะไร เพราะจิตมันสงบเข้ามา มันเป็นเจโตวิมุตติ เพราะจิตมันสงบเข้ามาก่อน จิตมันมีกำลังของมันขึ้นมาก่อน แล้วจิตมันก็ใคร่ครวญร่างกายของตัวเองนี้ ใคร่ครวญร่างกายของตัวเอง จากกายหยาบๆ นี้ ใคร่ครวญจากอริยมรรคจากโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติมรรคมันใคร่ครวญของมันขึ้นมา มันก็ปล่อยวางๆ ปล่อยวางเพราะอะไร เพราะมันเห็นอริยสัจไง

ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ นิโรธคือการดับทุกข์ วิธีการดับทุกข์ที่มันทำถูกต้องตามมรรค โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผลตามความเป็นจริงถ้าตามความจริงขึ้นมา เพราะกำลังของใจมันพัฒนาของมันไป แล้วมันทำไปเพราะมันเป็นมรรคสามัคคี ธรรมจักรมันหมุนเข้ามา ปัญญามันหมุนเข้ามา

ปัญญานะ! ปัญญาจากการใคร่ครวญ ปัญญาเกิดจากการไต่ถาม นิมิตที่เกิดขึ้นมานี้ ที่เห็นร่างกายขึ้นมานี้ สภาวะแบบนี้มันเป็นอย่างนี้ โน้มนำไปด้วย แล้วไต่ถามไปว่านี่คืออะไร นี่ความเป็นไปของอะไร นี่ร่างกายของเราหรือ ความเป็นไปอย่างนี้เป็นของเราหรือ เป็นจริงของเราหรือ กำหนดพุทโธๆ เข้าไป ถ้าใจมันสงบขึ้นมา มีกำลังขึ้นมา มันก็เป็นไปอย่างที่เราถามเราตอบขึ้นมา

จิตมันสงบเข้าไป แล้วจับสภาวะแบบนี้พิจารณาของมันไป มันจะคืนสู่สภาพเดิมของเขา กลายเป็นดิน น้ำ ลม ไฟ มันระเหยสู่สัจจะความจริงของเขา เราวิปัสสนากาย ถ้าขั้นต้น กายเป็นของเรา เรายึดมั่นถือมั่นของเราว่าสิ่งนี้เป็นเราๆ เราก็ยึดกับมันตลอดไป แล้วถ้าเราวิปัสสนา สกิทาคามี จิตมันสงบเข้าไป มันจับกายได้ มันพิจารณาแยกแยะ พิจารณาเข้าไปด้วยจิตที่มีกำลัง เวลารำพึงไปให้เป็นอย่างใดสมความปรารถนา สิ่งที่มันสมปรารถนา เห็นไหม นี่อธิษฐานบารมี

เราสร้างเป้าหมาย แล้วเราจะทำให้ถึงเป้าหมายนั้นสมความปรารถนา ก็รำพึงให้จิตมันแปรสภาพไป ความที่แปรสภาพไป **ถ้ากำลังมันมี มันเริ่มทำลายตัวมันเอง เห็นสภาวะนี้มันคืนสู่สถานะเดิมพรึ่บ! เป็นน้ำ เป็นดิน เป็นลม เป็นไฟบ่อยเข้า เห็นบ่อยครั้งเข้าพิจารณาแยกแยะเข้า หลายหนเข้า ซับซ้อนเข้า หมั่นคราดหมั่นไถหมั่นฝึกซ้อมสติปัญญา** เพราะอะไร เพราะมันโง่

อวิชชาคือความไม่รู้ คือความโง่ของเราเอง ทั้งๆ ที่จิตนี้มีกำลัง เพราะการฝึกฝนนี้คือการสอนจิต **ให้จิตนี้ใช้กำลังของจิตนี้แล้วออกใคร่ครวญจากกายกับใจ กายกับใจจากภายนอก ปล่อยวางเข้ามาเป็นสัจจะความจริง วิปัสสนาซ้ำเข้าไป กายกับใจระดับกลาง**

ความเป็นกลางระหว่างกายกับใจ วิปัสสนาบ่อยครั้งๆ สุดท้ายมันคืนสู่สภาพเดิมของเขาทุกทีๆ ถ้ากำลังมันมี

ถ้ากำลังมันไม่มี มันจะไม่กลับสู่สภาพเดิมของเขา มันจะยื้อกันอยู่อย่างนั้น จนเราไม่มีกำลัง การทำงาน การวิปัสสนานี้มันต้องลงทุนลงแรงนะ ทุนคือสมาธิ แรงก็คือปัญญา ยื้อกัน ดึงกันไปดึงกันมาสิ่งที่ทำงาน ดูเวลาเราทำอะไรแล้วไม่ได้ดั่งใจ เราขัดเคืองใจไหม แต่นี่งานในหัวใจนะ ถ้ามันขัดเคืองใจ เราต้องปล่อยงานนั้น อย่าตามงานนั้นไป ถ้าตามงานนั้นไป มันก็จะดึงกัน ยื้อกันอยู่อย่างนั้น เราก็จะเหนื่อย แล้วก็มีความทดท้อใจ

ต้องวาง วางแล้วกลับมาพุทโธ กลับมาอานาปานสติ กลับมาทำความสงบของใจ เพราะเจโตวิมุตตินี้อาศัยกำลังของใจเป็นตัวนำอาศัยกำลังของใจนี้ออกหน้า ออกหน้าไปแล้วจับสิ่งนั้นได้โดยเนื้อหาสาระเพราะใจเรามันทุกข์อยู่กับเรา ความรู้สึกของเรามันทุกข์อยู่กับเราแล้วเอาความทุกข์อันนี้ให้มันสงบเข้ามา แล้วถ้ามันสงบเข้ามา มันก็มีความสุขในขั้นของสมาธิ ความสุขของขั้นปล่อยวาง ขั้นปล่อยวางนี้มันก็เป็นอนิจจัง

ถ้าเราวิปัสสนาเข้าไป จนเห็นสัจจะความจริง ตัวจิตนี้สำคัญมากเพราะตัวจิตนี้เป็นตัวนำ เพราะมันเป็นกำลังของมัน แล้วเวลาทำความสะอาด เวลาวิปัสสนาไป ก็ตัวมันนี่แหละที่จะสะอาดขึ้นมา ถ้าปล่อยบ่อยครั้งเข้า ถึงที่สุด **ขณะของจิตที่เป็นเจโตวิมุตติมันจะวิมุตติของมันมันจะทำลายของมัน มันจะรวมลง แล้วกายกับจิตแยกออกจากกันโดยสัจจะความจริง สภาวะของกายนี้มันจะแยกของมันออกไป จิตมันแยกออก รวมลงนะ นี่คือรวมใหญ่ โลกนี้ราบเป็นหน้ากลองเลย**

เหมือนหลวงปู่มั่นที่ว่า "เป็นเหมือนเรารวมใหญ่ที่ถ้ำสาริกา" นี่รวมใหญ่ลึกมาก

จิตนี้ถ้ารวมนะ ขณะที่ว่าเป็นเจโตวิมุตติ มันอยู่ที่อำนาจวาสนาของจิต ถ้าจิตได้สร้างบุญญาธิการมามาก มันจะรวมมาก มันจะออกรู้ออกเห็นสิ่งต่างๆ โลกนี้ราบเป็นหน้ากลอง เห็นไปหมด รู้ไปหมด รู้จากข้างนอกนี้มันรู้ไปถึงว่าเขามาส่งเสริม เขามาอนุโมทนา

แต่รู้ของเรา รู้ของเราคือรู้อริยสัจ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ วิธีการดับทุกข์ วิธีการดับทุกข์คืออริยสัจ อริยสัจมันกังวานในหัวใจแล้ว สิ่งนี้มันจะเป็นสัจจะความจริง สิ่งนี้มันไม่มีการแปรสภาพ เป็นอฐานะ จิตที่มันเป็นอวิชชา จิตที่มันจะต้องกลิ้งไปตามอำนาจของกิเลส กับจิตที่มันพ้นจากอำนาจของกิเลส มันเป็นขั้นตอนขั้นตอนหนึ่ง มันจะมีความองอาจกล้าหาญในหัวใจมาก

ขณะที่รวมใหญ่อย่างนี้คือรวมใหญ่โดยอริยสัจ แต่ถ้าเป็นรวมใหญ่ของครูบาอาจารย์ที่เทศนาว่าการ การรวมใหญ่โดยสมาธิรวมใหญ่ มันก็ลงสมาธิ อัปปนาสมาธิเขาก็ว่าเป็นการรวมใหญ่เหมือนกัน "รวมใหญ่ๆ" นี้มันคำพูดเหมือนกัน แต่ผลต่างกัน ถ้าไม่รู้จริงจะแยกความเป็นไปที่ว่า รวมใหญ่ของสมาธิกับรวมใหญ่ของขณะวิปัสสนาญาณมันต่างกันได้อย่างไร มันต่างกัน ชื่อเหมือนกัน คำพูดเหมือนกัน แต่ผลไม่เหมือนกัน! ผลมันคนละเรื่องเลย

แล้วสุขมาก มีความสุขอย่างนี้ นี่ติดนะ พูดถึงว่า ถ้าเราไม่มีหลักมีเกณฑ์ มันก็เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นความสุข แล้ววิปัสสนาซ้ำๆ เข้าไป มันลึกลับ ผลของจิตที่มันอยู่กับเรา มันเป็นผลของเราแล้วนะ

เวลาล้มลุกคลุกคลาน เราก็ล้มลุกคลุกคลานมาตลอด ขณะที่มันเป็นจริง มันก็เป็นจริงตลอด แต่ถ้าคนมีหลักมีเกณฑ์นะ "มรรค ๔ ผล ๔"

ถ้ามรรค ๔ ผล ๔ การออก วิธีการหานะ การเห็นกายนี้ทั้งๆ ที่กายนี้มันอยู่กับเรา กายอย่างหยาบ กายอย่างกลาง กายอย่างละเอียด สิ่งที่เป็นกายอย่างละเอียดนี้ มันจะเห็นได้อย่างไร มันเหมือนกับวิธีการขุดคุ้ยหากิเลส เวลาเราจะหากิเลสกันว่ากิเลสอยู่ที่ไหน กิเลสมันเป็นนามธรรม กิเลสมันเป็นความรู้สึก มันเป็นมาร พญามารที่อยู่หลังความคิด แล้วความคิด ความตรึก ความไตร่ตรองของเรา มันก็โดนบังคับบัญชาโดยกิเลส

แล้วเราจะไปหาที่อยู่ของมันที่ไหน แล้วถ้าจิตมันว่าง มันปล่อย มันลึกลับมหัศจรรย์ ถ้าออกรู้ต่างๆ ถ้าติดนะ มันก็จะไปรู้สภาวะแบบนั้น เห็นภพ เห็นชาติ เห็นนิพพาน เป็นสภาวะแบบนั้น สิ่งที่ว่านิพพานจะเป็นอย่างไร มันก็ไปสร้างภาพ ไปสร้างสถานะ มันก็ติดได้เห็นไหม ไปคิดว่านี่คือนิพพานแล้ว สร้างวิมาน ถ้าวิมานมันก็มีสถานที่ตั้งมันมีภพทั้งนั้นแหละ แต่ขณะที่มันคิดอย่างนั้น มันหลงอย่างนั้น มันติดอย่างนั้น เพราะอะไร

เพราะมันมีมารไง มันมีอวิชชา เราคือมาร อวิชชาอยู่กับเราพระสกิทาคามีนี่แหละ มันก็มีมารอย่างละเอียด มันอยู่กับเรา แล้วมันก็ครอบงำอย่างนั้น แล้วมันก็เชื่อไปอย่างนั้นนะ แต่ถ้าเราตรวจสอบใช้ปัญญาใคร่ครวญ มันไม่เป็นอย่างนี้หรอก นิพพานของพระพุทธเจ้าไม่เป็นอย่างนี้ **นิพพานของพระพุทธเจ้านะ มันสื่อความหมายกันไม่ได้เป็นนิพพานที่เป็นสากล** แต่นิพพานอย่างนี้คือนิพพานที่เราสร้าง เป็นนิมิตเป็นสถานที่ เป็นสิ่งต่างๆ นี้ เราสร้างทั้งนั้นล่ะ

ถ้าเราสร้างทั้งนั้น แล้วมันเริ่มเอะใจ พอเริ่มเอะใจ มันก็เริ่มทำความสงบของใจเข้ามาอีก ถ้าสงบ เห็นไหม ดูสิ เราเห็นสิ่งต่างๆ ตา หู จมูก ลิ้นของเรา ถ้าไม่พิการ เราจะรับรู้รสได้ทั้งหมด จิตก็เหมือนกัน จิตนี้ ถ้ามันออกรับรู้ นั่นล่ะมันออกรับรู้รส ไม่ใช่ตัวของจิต ลิ้นของเรา ถ้ามีอาหารหรือมีรสชาติต่างๆ มากระทบถึงลิ้นของเรา เราจะรับรู้รส จิตที่มันจะมีกำลังของมัน ลิ้นถ้าไม่มีรสต่างๆ เข้ามากระทบเลย ลิ้นก็คือลิ้น ถ้าลิ้นมันก็คือลิ้น มันก็เป็นตัวของมันเองใช่ไหม

จิตก็เหมือนกัน ถ้ามันออกรับรู้สิ่งต่างๆ นั่นล่ะมันรู้แล้ว มันส่งออกแล้ว มันออกไปข้างนอก มันถึงต้องกลับมาพุทโธไง กลับมาพุทโธให้ลิ้นก็คือลิ้น หูก็คือหู ตาก็คือตา แล้วใจก็คือใจ ต่างอันต่างจริง จิตก็พุทโธๆๆ เข้ามา ถ้ามันเป็นสมาธิขึ้นมา มันก็เป็นตัวมันเอง ถ้าเป็นตัวมันเองขึ้นมา แล้วมันออกหา สิ่งนี้มันคุ้ยได้ยาก เพราะว่าอะไร เพราะว่าการค้นหากันจากภายนอกนั้นเขาจ้างนักสืบ จ้างคนสืบได้ทั้งนั้น

แต่ถ้าการค้นหาจากภายใน จิตมันต้องค้นหาตัวของมันเอง แล้วตัวของมันเอง มันก็มีอวิชชาอยู่ในนั้น แล้วตัวของจิตจะค้นหาตัวของจิตนี้ มันลึกลับมาก แต่ถ้าเราตั้งสติ มันจะเป็นมหาสติแล้ว

ดูสิ เวลาเขาเล่นฟุตบอลกัน ลูกโทษจังหวะสอง ฟรีคิกนี่ เขาต้องเตะอย่างไร จากจุดโทษเขาต้องเตะอย่างไร จิตที่มันละเอียดเข้ามา กายกับจิตที่มันใกล้กันเข้ามานี้ มันถึงจะต้องระหว่างผู้รักษาประตูกับผู้ที่เตะ เห็นไหม แค่จังหวะเดียว นี่ก็เหมือนกัน ความคิดมันละเอียดขึ้น มันสั้นขึ้น ช่วงสายบังคับบัญชา ระหว่างจิตกับขันธ์ ขันธ์อย่างหยาบ ขันธ์อย่างกลาง ขันธ์อย่างละเอียด กายอย่างหยาบ กายอย่างกลาง กายอย่างละเอียด

อันนี้เราจะจับกายอย่างละเอียดแล้วนะ ระหว่างจิตกับกายที่มันกระทบกัน ระหว่างจิตกับกาย ระหว่างอวิชชากับความโลภ ความโกรธ ความหลง ตัวกามราคะ สิ่งที่เป็นกามราคะ มันละเอียดลึกซึ้งเข้ามา มันเป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา เป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา เพราะมันอยู่ที่ไหน สิ่งที่เป็นชั้นเป็นตอน มันก็อยู่ที่จิตนี่แหละ

จิตที่มันเป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา แล้วถ้าเราจะเข้าไปจับสิ่งนี้มาดำเนินการ เราจะทำอย่างไร มันจะย้อนกลับเข้ามา มันถึงเป็นมหาสติ มันถึงเป็นมหาปัญญา มหาสติมหาปัญญาอย่างนี้ มันจะย้อนกลับเข้ามาจับตัวกายจากภายใน ถ้าตัวกายจากภายในอย่างนี้ ถ้าจับได้นะ มันจะสะเทือนเลื่อนลั่นในหัวใจ มันจะเห็นผลงานของการประพฤติปฏิบัติ

ถ้าจิตของเราไม่ได้จับต้องกายอันละเอียดนี้ แล้วเราจะเอาอะไรไปประพฤติปฏิบัติ เราจะเห็นทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ นิโรธะนี่ทุกข์ดับ วิธีการดับทุกข์มันจะเกิดอย่างไร ขั้นของกามราคะ สิ่งที่ละเอียดในหัวใจ กามฉันทะที่มันพอใจอยู่นี้ สิ่งนี้ทุกข์มันอยู่ที่ไหน เราก็ไปมองกันนะ เพราะอะไร เพราะเพศตรงข้ามสิ่งนั้นมันถึงเป็นกามราคะ กามราคะเกิด เพราะเราชอบใจเพศตรงข้ามต่างๆ นั่นมันเป็นเรื่องของโลกๆ

แต่ที่เป็นความเป็นไปของหัวใจนี้ ถ้าเป็นวิปัสสนากามราคะ พอมันเข้าไปถึงระหว่างจิตกับขันธ์ที่มันสัมผัสกัน จิตกับอสุภะในหัวใจ นั่นมันเป็นกามจากภายใน มันเป็นความคิด เป็นความรู้สึกจากหัวใจ มันเป็นกามทั้งนั้น กามอย่างนี้ถ้ามันย้อนกลับไปที่กายละเอียดได้ กายละเอียดอย่างนี้มันเป็นที่ซุกซ่อน เห็นไหม ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันอยู่ตรงนี้ ถ้ามันจับได้ มันสะเทือนเลื่อนลั่นกลางหัวใจ แล้ววิปัสสนาไปเป็นมหาสติ เหมือนน้ำป่า น้ำที่รุนแรงมาก น้ำโอฆะ

ที่อวิชชามันกดหัวจิตให้อยู่ในอำนาจของมัน นี่เราอยู่ใต้อำนาจของพญามาร อยู่ใต้อำนาจของกามราคะนี้มากี่ภพกี่ชาติ

การเกิดและการตายนี้ เวลาจิตมันสงบเข้ามา แล้วย้อนอดีตชาติว่าอดีตชาติมันเป็นมาอย่างไร อดีตชาติมันก็เป็นสิ่งที่ปกปิดสิ่งนี้ไว้ อดีตชาติ สิ่งต่างๆ นี้เพราะเราสร้างคุณงามความดี เราเกิดตายๆ การเกิดและการตายนี้มันก็เป็นชาติชาติหนึ่ง ชาติชาติหนึ่งแล้วมันก็พัฒนาการ พระโพธิสัตว์เกิดตาย เกิดตายชาติหนึ่ง เพราะเราไม่เคยประพฤติปฏิบัติ เราไม่มีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

กาฬเทวิล ในสมัยพุทธกาล ที่เขาได้ฌานได้สมาบัติกันอยู่ มันก็เป็นชาติหนึ่งๆ มาอย่างนี้ สิ่งที่เป็นชาติหนึ่งของเขามา แต่เราเกิดมาแล้วเรามีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรามีครูบาอาจารย์คอยชี้นำ ถ้ามีคนชี้นำ สิ่งที่มันพบเห็นเข้ามาเป็นความเห็นของภายใน มันไม่ใช่การย้อนอดีตชาติ **มันเป็นการเห็นอริยสัจ มันเห็นทุกข์ เห็นเหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ วิธีการดับทุกข์ นี่อริยสัจมันเกิดตรงนี้ มันเกิดจากกำลังของใจ มันเกิดจากกำลังของมหาสติมหาปัญญา** มันจะมีกำลังของมัน ถ้ามีกำลังของมัน มันจับตรงนี้ได้ มันก็วิปัสสนาของมันไป

วิปัสสนานะ ตั้งขึ้นมา กิเลสมันจะลึกลับซับซ้อน มันจะหลบหลบว่านี่คือปล่อยแล้ว วางแล้ว มันจะเป็นสภาวะแบบนั้น ถ้าปล่อยแล้ววางแล้ว สิ่งอะไรที่มันเป็นผลตอบสนอง ถ้าเวลามันปล่อยแล้วมันก็ว่างจะว่างขนาดไหน พอเราออกมากระทบกับ รูป รส กลิ่น เสียงจากภายนอก มันรับรู้แล้วมันก็มีความรู้สึก แม้จะไม่กระทบจากภายนอก ถ้าเรากำหนด เราตั้งสติไว้ ให้จิตมันสงบอยู่อย่างนี้ ให้มันว่างอยู่อย่างนี้

เดี๋ยวมันก็แสดงตัว เพราะสิ่งนี้เป็นสิ่งที่มันมีอยู่ มันจะแสดงตัวของมันออกมา ถ้ามันแสดงตัวของมันออกมา มันก็ไม่ว่างจริงน่ะสิ มันหลบมันหลีกไปต่างๆ

เวลาวิปัสสนา อสุภะเกิดอย่างนี้ แต่ที่เขาว่าอสุภะๆ เริ่มต้นพิจารณาจากกายนอก มันเห็นกาย มันจะเน่าเปื่อยพุพองขนาดไหนมันก็เป็นสภาวะแบบนั้น มันไม่สลดจนเป็นธรรมสังเวชเหมือนขั้นอสุภะหรอก ที่มันเห็นสภาวะแบบนั้น คือว่ามันเห็นสภาวะเป็นไตรลักษณ์ มันเป็นอนิจจังต่างหาก ขณะที่คืนสู่สภาพเดิม อย่างสกิทาคามี เวลาจิตมันเห็นสภาพของสิ่งต่างๆ มันคืนสู่สภาพเดิมของเขา มันแยกออกระหว่างกายกับจิต แยกออกจากกัน นั่นมันรวมใหญ่อย่างนั้น

แต่อันนี้มันสยดสยองกว่านั้นเยอะ ที่ว่าจะเกิดอสุภะ เกิดซากศพซากอย่างนั้นมันเป็นซากที่ไม่มีชีวิต ซากที่อยู่ป่าช้านั้น สิ่งที่อยู่ป่าช้ามันเป็นซากศพ มันไม่มีชีวิตหรอก ขณะที่มันเกิดจากใจขึ้นมา อสุภะที่เกิดจากภายใน เพราะอะไร เพราะอสุภะมันเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า **อสุภะมันเกิดจากสภาวธรรม สภาวธรรมคือจิตมันสงบเข้ามา แล้วจิตมันจับกายได้อย่างนี้ มันก็เป็นอสุภะ**

ถ้าจิตมันจับไม่ได้ล่ะ จับไม่ได้มันก็ไม่เห็นอสุภะใช่ไหม มันไม่เห็นอสุภะเพราะอะไร เพราะมันเป็นสภาวะจากภายใน ระหว่างจิตที่มันเป็นเจโตวิมุตติ จิตที่มันมีกำลังของมัน ฟังคำว่า “มหาสติมหาปัญญาสิ” คำว่า “มหาสติ มหาปัญญา” นี้มันเกิดมาจากไหนมันสร้างมาอย่างไร มันถึงเป็นมหาสติ มหาปัญญา

ถ้ามันเป็นมหาสติ มหาปัญญา มันก็ต้องมีกำลังของมันใช่ไหม

ถ้ามันมีกำลังของมันขึ้นมา เวลามันไปเห็นสภาวะของกายจากภายใน กายที่เราจับได้ กายที่ละเอียด กายที่ว่าจิตมันหลง กิเลสมันอาศัยตรงนี้ เป็นที่พักไง อาศัยเป็นที่ซุกซ่อน นี่กำลังของมัน เห็นไหม ความโลภ ความโกรธ ความหลง นี้เป็นพ่อแม่ของอวิชชา ปู่ของอวิชชามันอยู่ข้างบน ปู่ของอวิชชามันเป็นผู้ที่ควบคุมนโยบาย แต่ผู้ที่ปฏิบัติงานให้เกิดให้ตาย มันอยู่ตรงนี้ต่างหาก

สิ่งที่กระทบกระเทือนกันระหว่างกิเลสกับธรรม มันก็มาจากตรงนี้เป็นตัวตั้ง ถ้าไม่มีเรื่องของกามราคะ เรื่องของการประพฤติปฏิบัติมันจะไม่ทุกข์ยากขนาดนี้หรอก เพราะมันเป็นเรื่องของกามราคะ เป็นเรื่องการวางยาของกิเลส มันวางยาไว้ในหัวใจ ว่าฉันรักคนนั้น ฉันพอใจคนนี้ ฉันดีกว่าคนโน้น คนโน้นดีกว่าเรา เราดีกว่าเขา ตรงนี้ มันหนักหนาสาหัสสากรรจ์กว่าสังโยชน์อันละเอียดนะ

สังโยชน์อันละเอียด อย่างมานะ ๙ นี้มันถือตัวถือตน แต่อันนี้ มันถือเพื่อเสพความรู้สึก สิ่งที่เสพความรู้สึก ถ้ามันวิปัสสนาไป มันจะปล่อย ปล่อยเข้ามา มันปล่อยนะถ้ากำลังมันพอ ถ้ากำลังไม่พอ มันก็สร้างภาพว่าปล่อยเหมือนกัน สร้างภาพว่า “ปล่อยแล้วนะ นี่แหละพระอนาคามี” พระอนาคามีชั่วคราว แล้วเดี๋ยวมันก็กลับมาเหยียบหัวพระอนาคามีนี่แหละ เวลามารมันเกิดขึ้นมา มันเหยียบจนหัวคว่ำหัวคะมำเลย มันเหยียบหัวเพราะมันเสื่อม

พอมันปล่อยหนหนึ่ง แล้วเราชะล่าใจว่ามันเป็นความจริง เวลามันตีกลับขึ้นมา เห็นไหม น้ำป่านะ การต่อสู้การวิปัสสนา บางทีมันปล่อยขนาดไหน ไม่เชื่อใจเพราะมันไม่มีเหตุมีผล มันไม่เป็นความจริงอย่างนั้น ถ้าไม่เป็นความจริงอย่างนั้น ก็ต้องตั้งขึ้นมา ตั้งสุภะขึ้นมาก็ได้

ตั้งสุภะขึ้นมา ตั้งรูปที่สวยที่สุด ตั้งรูปที่พอใจที่สุดมาแนบไว้กับกาย ให้มันแสดงตัวออกมา ถ้ามันปล่อยจริงนะ

แต่ถ้ามันปล่อยไม่จริง มันไม่ต้องตั้งหรอก มันเป็นอสุภะอยู่อย่างนั้นล่ะ ถ้ากำลังมันพอนะ พอพิจารณาไป มันปล่อย มันก็หดเข้ามาๆ เพราะอะไร เพราะมันจะมาขาดกันที่ความรู้สึกอันนี้ไง ความรู้สึกของใจนี้ ถ้ามันปล่อยเฉยๆ มันไม่มีเหตุไม่มีผล แต่ถ้ามันวิปัสสนาขึ้นมา มันก็ชำนาญขึ้นหนหนึ่ง รวดเร็วขึ้นหนหนึ่ง รวดเร็วขึ้นนะ แต่เดิมทำงานทีหนึ่งก็ยื้อกันไป เหมือนเวลาเราทำธุรกิจ ทำอย่างโน้นก็ไม่เสร็จ ทำอย่างนี้ก็ไม่ได้ ไม่เสร็จงานสักที เพราะไม่มีความชำนาญ ทำบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า มีความชำนาญมากเข้า ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นกระบวนการ จะทำได้คล่องแคล่วมากมาย คล่องแคล่วขึ้นมา เสร็จงานได้เร็วขึ้น เก็บงานได้ดีขึ้น

นี่ก็เหมือนกัน วิปัสสนาไป มันทำได้เร็วขึ้น มันก็ปล่อยปล่อยหนหนึ่งๆ มันจะมีความสุข พอปล่อยหนหนึ่งก็ว่า "มันเป็นอนาคามีหนหนึ่ง" ไม่เป็นหรอก! ไม่เป็นหรอก! มันหลอก มันเป็นอนาคามิมรรค แต่มันไม่เป็นอนาคามิผล บุคคล ๘ จำพวก เห็นไหม อนาคามิมรรค อนาคามิผล ถ้าเป็นอนาคามิผล ผลมันจะเป็นอย่างไร ผลมันจะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร มันโต้แย้ง นี่กิเลสมันหลอกอย่างนี้ แม้แต่การวิปัสสนาอยู่ การทำอยู่นี้ กิเลสมันก็ย่ำหัวเราไปตลอดเวลา

แล้วเราก็บอกว่า เราภาวนาตั้งแต่เริ่มต้นมา นั่นก็ทุกข์ นั่นก็ยาก การทุกข์การยากนั้นเพราะเริ่มต้นจากภาวนาไม่เป็น พอภาวนาไม่เป็นมันก็เป็นความทุกข์ยากอันหนึ่ง พอภาวนาเป็นขึ้นมา เวลาทำงานขึ้นมา มันจะได้ผลงานขึ้นมา มันก็ยากอีกอันหนึ่ง ยากแบบผู้บริหารไง ยากแบบ

เจ้าของบริษัทข้ามชาติ ข้ามภพข้ามชาติเลยนะ แล้วมันจะบริหารจัดการอย่างไร? ก็บริหารจัดการด้วยสติ-มหาสติ มหาสตินี้ควบคุมแล้วพลิกแพลงตลอดไป เพราะอะไร เพราะมันมีตัวแปรมหาศาลเลย

เพราะมันข้ามภพข้ามชาติ ตัวแปรในเรื่องของกรรม ตัวแปรในเรื่องของอำนาจวาสนา ตัวแปรในเรื่องของสติปัญญาในปัจจุบัน ปัจจุบันที่ทำอยู่นี้ มหาสติมหาปัญญาที่เกิดในปัจจุบันนี้ ปัจจุบันนี้เกิดมาจากใคร? ก็เกิดมาจากกรรมฐาน เกิดมาจากเราตั้งฐานขึ้นมา เกิดจากวิปัสสนาขึ้นมา วิปัสสนาขึ้นมา สร้างสมขึ้นมา มันก็แยกแยะของมันไป มันจะเปื่อย มันจะเน่าขนาดไหน มันจะหดเข้ามา หดเข้ามา ละเอียดเข้าไป ดีขึ้น สะดวกขึ้น ปล่อยวางเร็วขึ้น เร็วขึ้น ซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆๆ อย่าชะล่าใจ ชะล่าใจไม่ได้

ถ้าเป็นเจโตวิมุตติที่มันกำลังเป็นอย่างนี้ แล้วมันสะเทือนหัวใจนะ แล้วถ้ามันปล่อยทีหนึ่ง มันรื่นเริงนะ เวลาออกจากภาวนา เวลาใช้ชีวิตปกติประจำวัน เราต้องหาอยู่หากินของเราขึ้นมา เวลาปล่อยออกมา มันจะเดินไปไหน มันจะแปลกประหลาดมหัศจรรย์ เหมือนไม่ได้อยู่ในโลก เหมือนมีเราคนเดียวอยู่ในโลกนี้ พวกที่เขาอยู่ในโลกเหมือนกับเขาไม่มีความสำคัญอะไรเลย แต่เรานี้มีความสำคัญอยู่คนเดียว สภาวะที่มันออกมา ถ้ามันยังไม่ถึงที่สุด ต้องวิปัสสนาซ้ำเข้า ถึงที่สุดมันละเอียด ละเอียดเข้ามาถึงตัวของจิตเอง มันขาดที่นี่นะ มันขาดที่นี่ พลิกฟ้าคว่ำดินเลย เพราะอะไร เพราะจิตดวงนี้มันจะไม่เกิดบนกามภพอีกแล้ว กามภพตั้งแต่เทวดาลงมา

ถ้ามันไม่เกิดบนกามภพ มันไม่เกิดอย่างไร กายแยกออกไประหว่างกายกับจิตทำลายกัน ทำลายกัน จิตนี้หลุดออกไป ว่างออกไป

จนเป็นจิตล้วนๆ นะ นี่เจโตวิมุตติ เอากำลังของจิตนี้ฝึกฝนซ้ำเข้าไปๆ พระอนาคามี ๕ ชั้น มันยังมีเศษส่วนของมัน

ดูสิ เราไม่ต้องการสิ่งใดๆ เลย สิ่งที่เรามีประสบการณ์ในชีวิตของเรา สมบัติของเรานี้ เราปฏิเสธหมดเลย แต่เราเคยมีสมบัติไหม เรารู้ไหมว่าเราเคยมีสมบัติ เราเคยมีสมบัติเท่าไร เราก็รู้ของเราใช่ไหม นี่ก็เหมือนกัน เราทำลายกามราคะทั้งหมด แต่ความเป็นไปของจิต สิ่งที่มันทำลายออกไปแล้ว แต่ความรู้สึกอันละเอียดที่เรารับรู้สิ่งที่ของเราเคยมีอยู่ เราใช้ปัญญาใคร่ครวญไป สิ่งนี้มันจะปล่อยๆๆๆ **สิ่งที่เป็นพระอนาคามีมันขาด เวลาขณะที่มันขาด มันพลิกฟ้าคว่ำดินเลย ครืน! ในหัวใจ นี่ขณะของจิต ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ นิโรธดับ วิธีการดับทุกข์ด้วยมรรคญาณ เห็นไหม**

มรรคญาณ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ วิธีการดับทุกข์ จิตนี้กลั่นออกมาจากอริยสัจ เจโตวิมุตตินี้มันกลั่นออกมาจากอริยสัจโดยตรง พอมันเป็นอริยสัจขึ้นมา แล้วว่าง แล้วทำลายเศษส่วนออกไป นี่ติดอีกนะ ติดอีกเพราะอะไร เพราะโลกนี้ว่างหมด กายนอก กายใน กายในกาย พิจารณากายไปจนหมดเลย พิจารณาไปก็ว่าง มีความสุขมหาศาล นี่ติดนะ

ถ้ามีครูบาอาจารย์ ว่างนั้นใครเป็นคนว่าง กายนี้มันตั้งอยู่บนอะไร กายอย่างหยาบ กายอย่างกลาง กายอย่างละเอียดนี้ทำลายหมดแล้ว ทำลายจนสิ้นกระบวนการของสิ่งที่ว่ามันเป็นกายกับจิตแยกออกจากกันแล้ว แล้วกายที่มันทำลายไปแล้วนี้มันตั้งอยู่บนอะไร แล้วสถานะของภพของชาติมันอยู่ที่ไหน ถ้ามันทำลายไปแล้ว ถ้ามันไม่มีกายแล้วจิตมันอยู่ที่ไหน

ภวาสวะ ตัวภพ ถ้าพิจารณากายเป็นกายอันละเอียดก็ได้ กายของจิต จิตที่เป็นกายอันละเอียดลึกซึ้งมาก ละเอียดยิบเลย แล้วมันจับต้องไม่ได้ เห็นไหม จับต้องไม่ได้ อรหัตตมรรคมันจะละเอียดเข้าไปอีก "โมฆราช เธอจงมองดูโลกนี้ให้เป็นความว่าง" ว่างหมดเลย แล้วมีกำลังมหาศาล ผู้ที่มีกำลังขนาดนี้ มันเป็นเจโตวิมุตติ

คำว่า "เจโตวิมุตติ" ดูสิ จิตปกติ เหมือนกับของที่สกปรก ขณะที่ว่าทำความสงบไปบางครั้งบางคราว มันยังรับรู้สิ่งต่างๆ มันยังเห็นสิ่งต่างๆ ได้ คำว่า "เห็นสิ่งต่างๆ ได้" เพราะอยู่ที่อำนาจวาสนาด้วย เห็นได้มาก ได้กว้าง ได้แคบ ได้ตื้น ได้ลึกเพราะอะไร เพราะกำลังของจิตนั้น มันเห็นโดยอวิชชา เห็นโดยอนิจจัง เห็นโดยที่ไม่มีสิ่งใดควบคุมได้เลย แล้วเราวิปัสสนาของเราโดยเจโตวิมุตติ มันปล่อยวางเป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา กิเลสอย่างหยาบๆ กิเลสอย่างกามราคะ ที่มันเป็นโอฆะในหัวใจ มันขาดออกไปจากใจ แล้วกำลังของจิตมันมีกำลังแรงมากมหาศาล มันจะไปรู้สิ่งต่างๆ โลกนี้ปิดไม่ได้นะ

ถ้ามันจะพาติด มันติดเพราะว่ามันสำคัญตน สำคัญตนว่าเป็นนิพพาน สำคัญตนว่าเรารู้หมด สำคัญตนว่าเราเป็นผู้วิเศษ เทวดา อินทร์ พรหมจะมาส่งเสริมตลอด นี่มันสำคัญตน มันสำคัญตนอย่างนี้ มันยังไม่ใช่ความจริง เพราะมันมีความสำคัญ เห็นไหม รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา รูปราคะ-อรูปราคะ รูปฌาน-อรูปฌาน มันเป็นราคะ ความว่าง รูปว่าว่างก็เป็นราคะ ที่ว่าว่างๆ ว่างๆ นี้มันเป็นราคะนะ สิ่งที่เป็นรูปราคะ อรูปราคะ มันเป็นความว่างหมด มันปล่อยกามราคะ มันปล่อยทุกอย่างหมดแล้ว มันก็ยังเป็นราคะ

สิ่งที่เป็นราคะอันละเอียด แล้วละเอียดอย่างไร มันละเอียด

อยู่ที่ไหน สิ่งที่มันจะละเอียด เจโตวิมุตตินี้มันละเอียดลึกลับมาก มันละเอียดมาก จิตมันมีกำลังมาก แล้วมันรับรู้ เห็นไหม จิตอย่างนี้ มันจะเป็นไปได้หมด มันจะไป ในวัฏฏะนี้ปิดไม่ได้ มันจะรู้ไปหมดเลย นี่ยิ่งรู้มันยิ่งสำคัญตนว่ามันรู้ ยิ่งสำคัญตนว่าเป็นผู้วิเศษ ยิ่งสำคัญตนว่า เป็นพระอรหันต์ แต่ไม่ใช่!

ถ้าไม่ใช่...จิต ถ้าย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับเข้ามาเข้าไปถึงตัวมัน กายมันตั้งอยู่บนนี้ กายมันตั้งอยู่บนภวาสวะ กายมันตั้งอยู่บนภพ แล้ว ภพนี้มันละเอียดมาก เจโตวิมุตติ ขณะที่มันย้อนกลับนะ สิ่งที่ว่าเป็น สมาธิที่เราคุยกันว่าลึกลับมหัศจรรย์นี้ มันยังไม่ละเอียดเท่าอย่างนี้หรอก นี่ละเอียดมาก จับจิตนี่ แล้วจะออกมาใช้ปัญญาอย่างที่เราใช้ปัญญา ใช้การใคร่ครวญ ใช้การแยกเป็นอุคคหนิมิต เป็นวิภาคะ เป็นการ แยกส่วนขยายส่วนนั้น...ไม่ใช่ สิ่งนี้มันเป็นเรื่องของการพิจารณากาย มันเป็นเรื่องของอสุภะ เป็นเรื่องของการตอบสนองระหว่างกายกับจิต เวลาการตอบสนองระหว่างขันธ์กับจิต การตอบสนองระหว่างปัญญากับจิต แต่ตัวจิตเองที่มันเป็นปัญญาญาณ เห็นไหม

เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ถึงที่สุดแล้วมันจะเข้ามาในจุด เดียวกัน แต่ขณะมาที่จุดเดียวกันนั้น การเดินต่างกัน กำลังของจิต ก็ต่างกัน ปัญญาวิมุตติ อย่างพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ ถึงที่สุด แล้วก็เหมือนกันด้วยความสะอาดบริสุทธิ์ แต่วิธีการต่างกันมหาศาลเลย

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่มันละเอียดเข้ามาถึงตัวของภพ ตัวของ ที่ตั้ง กายทั้งหมดตั้งอยู่บนนี้ ได้กายมากี่หมื่นกี่แสนกี่ล้านๆ กาย ที่เกิดตายเกิดตายมานี้ มันก็ตั้งอยู่บนจิตดวงเดียวนี่ เวลาวิปัสสนา เข้าไป กายอย่างหยาบ กายอย่างกลาง กายอย่างละเอียด นี่มันแค่

ภพนี้ แล้วเกิดด้วยการวิปัสสนาญาณด้วยเจโตวิมุตตินี้ มันเห็นสัจจะความจริงขึ้นมา มันเห็นสภาวะแบบนี้ แต่ถ้ามันเป็นอวิชชาที่พาเกิดพาตาย มันหมุนเวียนเกิดตายไปมหาศาล ที่เราไม่เคยรู้มันเลย มันยิ่งได้กายมาไม่รู้กี่ล้านๆ กาย

แล้วขณะที่ได้กายโดยเจโตวิมุตติ มันเป็นกายเกิดจากอริยสัจ กายเกิดจากจิต เกิดจากทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์ดับ วิธีการดับทุกข์นี้ เราได้มาจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง เราเกิดมาในท่ามกลางศาสนาไง เราเกิดมาท่ามกลางครูบาอาจารย์ที่รื้อค้นมา แล้วเราดำเนินตามกันมา แล้วสิ่งนี้เรามาหมั่นตรวจสอบ มันก็ย้อนกลับ สิ่งที่ย้อนกลับได้มันจะไปเห็นจุดที่ตั้งของกายถ้ามันเป็นวิปัสสนา ถ้าเป็นปัญญาวิมุตติมันต้องจับได้ นี่เหตุผลของจิต วิทยานิพนธ์ของจิตแต่ละดวง ในการวิปัสสนากาย วิปัสสนาจิต กาย เวทนา จิต ธรรมของแต่ละดวงจิตจะไม่เหมือนกัน แต่วิธีการทำความสะอาด กับ เครื่องดำเนินของมรรคเหมือนกัน แต่วิธีการไม่เหมือนกัน

ถ้าวิธีการเหมือนกัน มันก็เป็นสัญญา ดูอย่างขณะที่เราไปวิปัสสนาในปัจจุบันนี้ ของที่เคยทำได้แล้ว ถ้าเอามาใช้อีก กิเลสมันยังรู้ทันเลย กิเลสมันละเอียดลึกลับขนาดนี้ ถ้าเรามีอย่างนี้แล้วเราย้อนกลับเข้ามา วิปัสสนาอย่างนี้ด้วยมรรคญาณ มรรคญาณมันจะละเอียดลึกลับซับซ้อนมาก ลึกลับซับซ้อนยิ่งกว่าขั้นของกามราคะนะ

ขั้นของกามราคะมันสืบต่อมาจากโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกิทาคามิมรรค สกิทาคามิผล อนาคามิมรรค อนาคามิผล มันสืบต่อกันมา สืบต่อกันมาจากปัญญาขันธ์ ปัญญาที่เกิดจากใจ ปัญญาที่เกิดจากอริยมรรค แต่ถ้าเป็นปัญญาญาณอย่างนี้ มันเป็นปัญญาของมันโดยเฉพาะ

อวิชฺชา ปจฺจยาสงฺขารา สงฺขารา ปจฺจยา วิญฺญาณํ มัน เป็นหนึ่งเดียว มันไม่มีการกระทบไง **แล้วย้อนกลับเข้าไปทำลายมัน พลิกครั้งเดียวด้วยปัญญาญาณอันละเอียด ภพนี้ก็ต้องโดนทำลาย เห็นไหม สิ่งที่ปล่อยเข้ามาหมดแล้ว ปล่อยกายเข้ามาหมดแล้ว เป็นตัวของมันเองก็ต้องทำลายตัวมันเองด้วย พอทำลายตัวมันเอง พลิกฟ้าคว่ำดิน จบสิ้นกระบวนการ นี่ไง เจโตวิมุตติ สิ้นสุดกระบวนการของเจโตวิมุตตินี้ จิตมหัศจรรย์มาก มหัศจรรย์เพราะอะไร เพราะไม่มีกิเลส มันวิมุตติอยู่ในตัวมันเอง**

มันเป็นวิมุตติอยู่แล้ว ไม่ใช่นิโรธสมาบัติ มันเป็นนิโรธของตัวมันเอง มันเป็นนิโรธในตัวของมันเอง พระอรหันต์นิโรธตลอดเวลา สิ่งที่เป็นนิโรธในหัวใจนี้มันเป็นนิโรธอยู่แล้ว เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้าสมาบัติ นั้นก็เข้าสมาบัติอยู่เฉยๆ แต่ทำได้

แต่ถ้าเป็นปุถุชนล่ะ ปุถุชนมันเข้าสมาบัติต่างๆ มันก็รู้ของมันโดยอนิจจัง โดยกิเลสพารู้ แต่นี่โดยธรรมพารู้ **เพราะธรรมไม่หวั่นไหว ธรรมไม่มีสังโยชน์ ธรรมไม่มีอวิชชา ธรรมไม่มีสิ่งต่างๆ เลย ธรรมอยู่ในหัวใจดวงนี้**

นี่เจโตวิมุตติ สิ่งนี้ประเสริฐที่สุด ประเสริฐในการประพฤติปฏิบัติ เอวัง

เจโตวิมุตติ

ปัญญาวิมุตติ

พระอาจารย์สงบ มนสฺสนฺโต

มูลนิธิพระสงบ มนสฺสนฺโต
โพธาราม ราชบุรี

เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ

พระอาจารย์สงบ มนสฺสนฺโต